बाणगंगा नगरपालिका, कपिलवस्तु

वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पार्श्व चित्र-२०८०

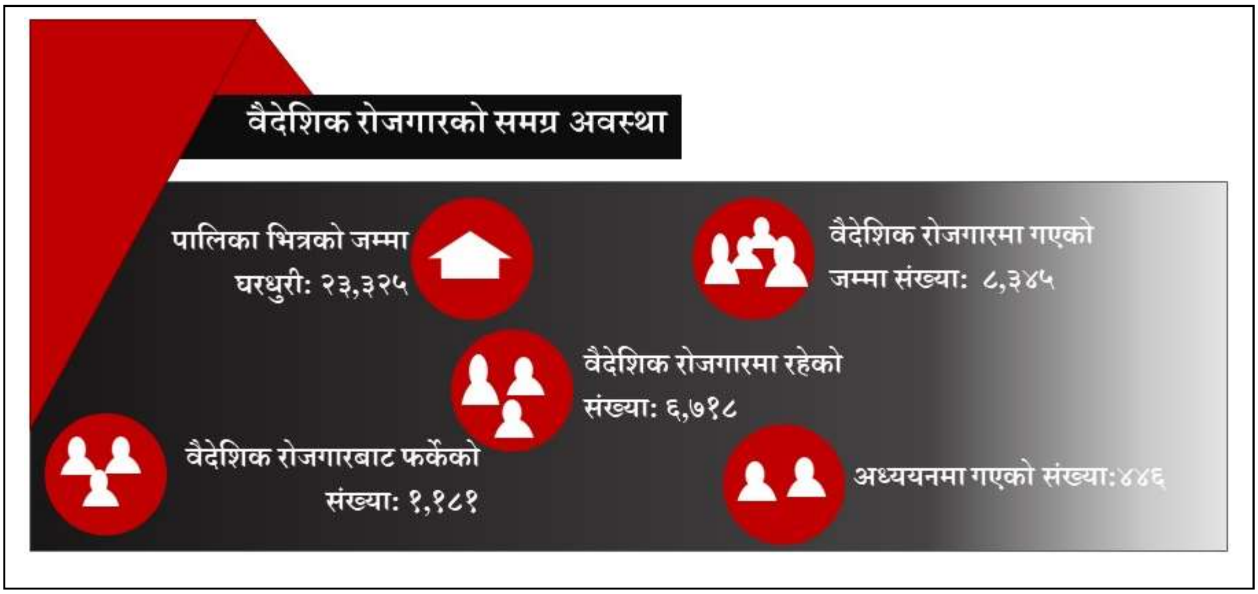

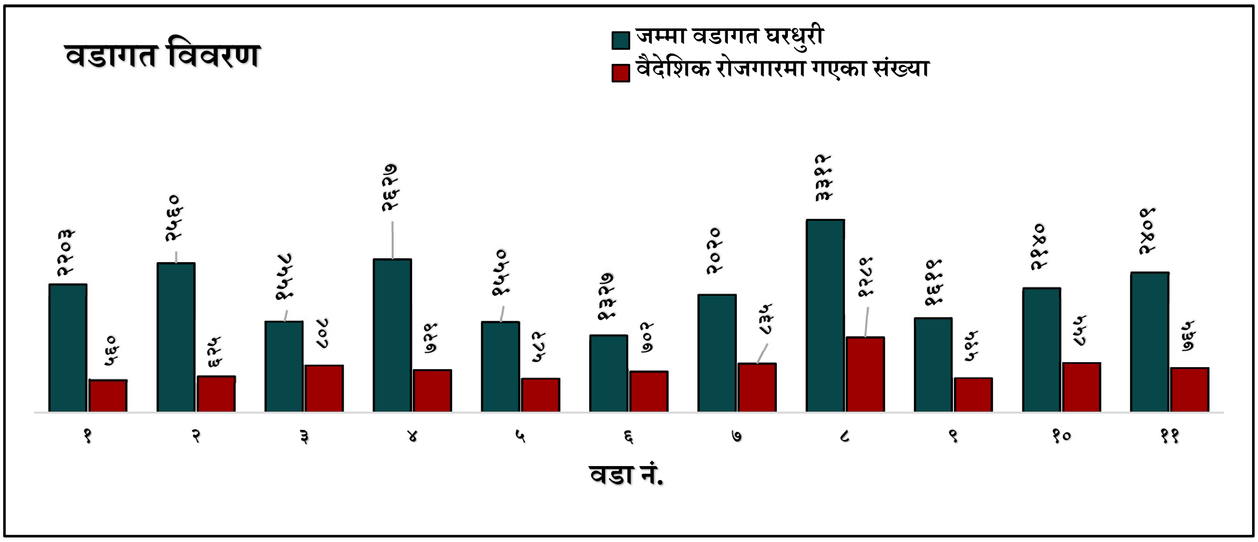

बाणगंगा नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय,

कपिलवस्तु

लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

प्राक्कथन

नेपाल संघीयतामा प्रवेश गरे सँगै नेपालको संविधान २०७२ ले संघीय सरकार, प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकार गरी तीन तहको सरकारको व्यवस्था गरेको छ । संविधानले यी तिनै तहका सरकारहरुको आ-आफ्नो अधिकार क्षेत्रको सुनिश्चितता गरेको छ । स्थानीय सरकार आफ्नो एकल अधिकार सूचीका बिषयमा कानुन बनाउने, कार्यान्वयन गर्ने र अनुगमन गर्ने अधिकार राख्दछ । संवैधानिक व्यवस्था अन्तर्गत गठन भएको बाणगंगा नगरपालिकाको आफ्नो अधिकार क्षेत्र अन्तर्गत रहेर जनताको सुविधालाई मध्यनजर गर्दै आफ्ना नीति तथा विकासका योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्दै आएको छ । बाणगंगा नगरपालिकाको वार्षिक, आवधिक तथा दिर्घकालीन योजना निर्माण गर्ने लगायत हरेक चरणका कार्यहरु योजनावद्ध ढंगले अगाडी बढाउन वस्तुगत विवरण अति आवश्यक हुन्छ । यस्ता पक्षलाई मध्यनजर गर्दै यस नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्रको भौतिक, सामाजिक, आर्थिक लगायत सम्पुर्ण पक्षको सूचना संकलन, विश्लेषण र प्रकाशन गर्दै आएको छ । जसले तथ्यमा आधारित योजना निर्माण, कार्यान्वयन र अनुगमनमा मद्दत पुगि सरोकारवालाहरुलाई सम्वन्धित क्षेत्रको विषयमा सु-सुचित हुनमा पनि सहयोग पुगेको छ ।

यस बाणगंगा नगरपालिकाले वैदेशिक रोजगारको विषयमा विस्तृत विवरण संकलन गरी यस क्षेत्रको अवसर, चुनौती तथा सम्भावनाहरुको पहिचान गर्ने उद्देश्यले **"वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पार्श्व चित्र २०८०"** तयार गरिएको छ । नेपालको संविधान २०७२ ले वैदेशिक रोजगारलाई शोषणमुक्त, सुरक्षित, मर्यादित र व्यवस्थित गर्न तथा श्रमिकको रोजगारी र अधिकारको प्रत्याभुति गर्न यस क्षेत्रको नियमन र व्यवस्थापन गर्ने नीति लिएको छ । साथै स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले स्थानीय सरकारलाई वैदेशिक रोजगारीमा रहेका श्रम शक्तिको तथ्यांक संकलन, रोजगार सुचना केन्द्र सञ्चालन तथा सूचना प्रवाह, सीप तालिम, वित्तिय साक्षरता, पारिवारिक/सामाजिक पुन:एकिकरण लगायत वैदेशिक रोजगारीको क्षेत्रमा आधारभुत सेवा प्रवाह गर्ने जिम्मेवारी प्रदान गरेको छ । उक्त जिम्मेवारीलाई वार्षिक, आवधिक तथा रणनैतिक योजनाहरुमा समावेश गरी विभिन्न कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न वा यस क्षेत्रको नियमन तथा व्यवस्थापनको लागि वैदेशिक रोजगार सम्वन्धि आधारभुत तथ्यहरुको आवश्यकता पर्दछ । यस पार्श्व चित्र मार्फत बाणगंगा नगरपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारको प्रवृति, प्राप्त विप्रेषण, सोको उपयोगको अवस्था, सीप तथा दक्षता र विद्यमान समस्या लगायतका जानकारी तथा तथ्यांकहरु उपलब्ध भएका छन । जस्ले गर्दा यस क्षेत्रको व्यवस्थापनको लागि आवश्यक गतिविधिहरुको योजना निर्माण, कार्यान्वयन र अनुगमनमा महत्वपुर्ण योगदान पुग्ने अपेक्षा लिएको छु ।

यस पार्श्व चित्र तयार गर्न, यसको आवश्यकताको वारेमा महशुस गराई प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्ने नेपाल सरकार र स्वीस सरकारको द्वीपक्षीय सम्झौतामा आधारित सुरक्षित आप्रवासन (सामी) कार्यक्रम सहयोग ईकाई, हेल्भेटास नेपाललाई हार्दिक धन्यवाद प्रदान गर्दछु । प्रस्तुत पार्श्व चित्र तयार गर्ने क्रममा त्रुटि रहित बनाउने प्रयास गर्दा गर्दै धेरै त्रुटि होलान्, यहाँहरुको अमुल्य सुझाव प्राप्त भए आगामी दिनमा मार्ग दर्शन हुने छ ।
अन्तमा यो पार्श्व चित्र तयार गर्ने क्रममा सूचना तथा तथ्यांक उपलब्ध गराउनु हुने सम्पुर्ण बाणगंगा नगरपालिकाबासी, वार्ड अध्यक्ष ज्यूहरु, सदस्य ज्यूहरु, जानिफकार व्यक्तिहरु, सत्य तथ्य सूचना लिने जिम्मेवारी निर्वाह गर्नुहुने गणकहरु र बाणगंगा नगरपालिकामा कार्यरत सम्वन्धित सम्पुर्ण कर्मचारीहरु प्रति नगर कार्यपालिकाको कार्यालय हार्दिक आभार तथा धन्यवाद प्रकट गर्दछ ।

चक्रपाणी अर्याल
नगर प्रमुख
बाणगंगा नगरपालिका, कपिलवस्तु,
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

विषेश धन्यवाद !

हामी जनप्रतिनीधीहरु निर्वाचित भएर आईसकेपछि नगरपालिकाको चौतर्फी विकास कसरी गर्न सकिन्छ भन्ने विषय नै प्रमुख रहेको छ। विगतमा भएका सकारात्मक अभ्यासहरुलाई अवलम्वन गर्दै यस नगरपालिकाको समग्र विकासमा अवरोध सृजना गर्ने प्रवृति तथा अभ्यासहरुलाई फरक ढंगले अघि बढ्ने संकल्प र विश्वास लिएका छौ। छरिएर रहेको भुगोल तथा फरक प्रकृतिको भुगोलका कारण पनि एउटै प्रकारको सोंच तथा योजनाले विकास सम्भव छैन। भौतिक विकासलाई मात्र विकास भनिने परम्परागत सोचलाई परिमार्जन गरि भौतिक विकासका साथसाथै सामाजिक, आर्थिक, राजनैतिक तथा मानवीय विकास पनि आजको आवश्यकता रहेको छ। यस नगरपालिकाको ११ वटै वडाका सम्पूर्ण वस्ती तथा समुदायको समुचित विकासको जिम्मेवारी नगरपालिकाको काँधमा आएको छ। समग्र देशको आर्थिक विकासमा बिप्रेषणले महत्वपुर्ण भुमिका खेलेको छ। त्यसैले वैदेशिक रोजगारीवाट प्राप्त बिप्रेषणले बाणगंगा नगरपालिकाको चौतर्फी विकासमा पनि महत्वपुर्ण भुमिका खेलेको छ। तसर्थ समग्र वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, व्यवस्थित र मर्यादित वनाउन सत्य तथ्य सुचनाको आवश्कता पर्दछ। वैदेशिक रोजगार सम्वन्धि सूचना नभएकोले सत्य तथ्य सुचनाको आवश्यकता महशूस गरि आप्रवासन पार्श्व चित्र नगरपालिकाले वनाउने निर्णयको आधारमा यस क्षेत्रको आवश्यकता र पहिचानमा आधारित विकास हुन सक्छ भन्ने उद्देश्य राखेर सुचना संकलन गर्ने कार्यलाई अघी वढायौ। विभिन्न समस्या तथा चुनौतीका वावजुद लामो समयको प्रयास पछि वैदेशिक रोजगारको वस्तुस्थिति सम्वन्धि नगरपालिकाको आप्रवासन पार्श्व चित्र २०८० तयार भएको छ। यस नगरपालिकाको वैदेशिक रोजगारीमा रहेका आप्रवासी श्रमिकहरुको अवस्था, वैदेशीक रोजगारीवाट फर्केर आएका आप्रवासी श्रमिकहरुको अवस्था, विप्रेषणको प्रयोगको अवस्था, अध्ययनका लागि विदेश गएकाहरुको अवस्थाका साथै वैदेशिक रोजगारसँग सम्वन्धित समस्या समेत समावेश गरिएको छ।

सर्वप्रथम आप्रवासन पार्श्व चित्र तयारीमा प्राविधिक सहयोग गर्ने सुरक्षित आप्रवासन (सामी) कार्यक्रम सहयोग ईकाई, हेल्भेटास नेपाललाई हार्दिक धन्यवाद प्रदान गर्न चाहन्छु। त्यसैगरी बाणगंगा नगरपालिकाका वडा अध्यक्षहरु, सम्वन्धित कर्मचारीहरु, सत्य तथ्य सुचना/तथ्यांक संकलन गर्ने गणकहरु, समय समयमा आवश्यक सल्लाह सुझाव दिने सवै क्षेत्रका महानुभावहरुलाई बिशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु। यस आप्रवासन पार्श्व चित्र २०८० का आधारमा नगरपालिकाले प्रस्तुत गर्ने योजनाहरुमा वैदेशिक रोजगारसँग सम्वन्धित सवाललाई सम्वोधन हुने विश्वास लिएको छु। आगामी दिनमा युवाहरुलाई स्वदेशमा रोजगारी गर्ने वातावरण सहज हुने विश्वास लिदै वैदेशिक रोजगारीमा जाने नै भए सही सुचना लिएर, सीप सिकेर मात्र सुरक्षित, व्यवस्थित र मर्यादित कार्य वातावरण मिल्ने अपेक्षा लिएको छु।

रीता कुमारी चौधरी
नगर उप-प्रमुख
बाणगंगा नगरपालिका, कपिलवस्तु
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

मन्तव्य

मुलुक संघीय संरचना अनुसार अगाडी वढीरहेको सन्दर्भमा बाणगंगा नगरपालिकाले स्थानीय सरकारको रुपमा आफ्नो नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण सहितको आप्रवासन पार्श्व चित्र तयार गर्न लागेकोमा हामी अत्यन्त हर्षित छौ । यस आप्रवासन पार्श्व चित्र २०८० मा नगरपालिकाको वैदेशिक रोजगारीको समग्र अवस्थालाई सात खण्डमा विभाजन गरी तयार गरिएको छ । यस पार्श्व चित्रले वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, मर्यादित र व्यवस्थित बनाउन उपमहानगरपालिकको वार्षिक तथा आवधिक नीति तथा योजना निर्माणमा ठोस टेवा पुर्याउने अपेक्षा गरेको छु । साथै यस बाणगंगा नगरपालिकाको वैदेशिक रोजगारीको वारेमा चासो तथा जानकारी राख्ने जो कोहीलाई पनि यो पार्श्व चित्र उपयोगी हुने कुरा निर्विवाद छ । वैदेशिक रोजगारीको विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गर्ने विद्यार्थी एवं अनुसन्धानकर्ताहरुका लागि पथप्रदर्शक ठहरिने कुरामा विश्वस्त छु ।

अन्तमा, यो आप्रवासन पार्श्व चित्र   २०८० तयार गर्न प्राविधिक सहयोग गर्ने सामी/हेल्भेटास नेपाल, घरधुरी सर्वेक्षणमा खटिएका गणकहरु, सहयोग र समन्वय गर्ने गराउने यस बाणगंगा नगरपालिकाका प्रमुख, उपप्रमुख, सम्वन्धित वडा अध्यक्षहरु तथा जनप्रतिनीधिहरु लगायत बाणगंगा नगरपालिकाका सम्पुर्ण कर्मचारीहरुलाई धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

खिमानन्द भुसाल
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
बाणगंगा नगरपालिका, कपिलवस्तु
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

संरक्षक

श्री चक्रपाणी अर्याल

नगर प्रमुख

श्री रीता कुमारी चौधरी

नगर उप प्रमुख

प्रमुख सम्पादक

श्री खिमानन्द भुषाल

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

सम्पादन मण्डल

शिक्षा शाखा प्रमुख

श्री खिम बहादुर जि।सि

विशेष सहयोगी

सुरक्षित आप्रवासन (सामी) कार्यक्रम सहयोग इकाई

हेल्भेटास नेपाल

प्रकाशक

बाणगंगा नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

बाणगंगा, कपिलवस्तु, लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

विषय-सूची

खण्डएक- २

१:कार्यकारी सारांश २

खण्डदुई- ५

२परिचय ५

२पृष्ठभूमि १. .... ५

२.२ पार्श्व चित्र निर्माणको उद्देश्य ६

२.३ पार्श्व चित्र तयारीका चरणहरुः ६

२तथ्यांक संकलनको सीमा ४. .... ७

२तथ्यांकको प्रयोगमा संवेदनशीलता ५. .... ८

खण्डतिन- ९

३. वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिहरुको जनसांख्यिक विवरण ९

३वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको जातिगत .१., लैंगिक तथा उमेरगत विवरण १०

३:वैदेशिक रोजगारीमा रहेका व्यक्तिहरुको वैवाहिक अवस्था .२. .... १०

३वैदेशिक रोजगारीका लागि मुख्य गन्तव्य मुलुक .३., गएको पटक र पेशा सम्बन्धी विवरणः ११

३.४. सुरक्षित वैदेशिक रोजगारको प्रक्रिया अवलम्वनको अवस्थाः १३

३.५. वैदेशिक रोजगारबाट विप्रेषणको प्राप्ति तथा उपयोगको अवस्थाः १५

३.६ वैदेशिक रोजगारीका क्रममा कामदारले सामना गर्नु परेका समस्याहरुः १७

३.७. वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्तिका परिवारले सामना गर्नु परेका अप्ठ्याराहरुः १७

३.८. वैदेशिक रोजगारमा संलग्न परिवारहरुको आन्तरिक बसाई सराई सम्बन्धी विवरणः १८

३वैदेशिक रोजगारीका कारण मृत्यू अंङभंङ सम्बन्धी विवरण .९. .... १८

३विविध .१०. .... १८

खण्डचार- २०

४ अध्ययनका लागि .विदेश गएका व्यक्तिहरुको जनसांखिक विवरण २०

४अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरु गएको देश र लगानीको अवस्था सम्बन्धी विवरण .२. .... २०

४अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरुको रोजगारसँग सम्वन्धित विवरण .३. .... २१

खण्डपाँच- २३

५ वैदेशिक .रोजगारीबाट फर्केकाका व्यक्तिहरुको जनसांख्यिक विवरणः २३

५वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केकाका व्यक्तिहरुको जातिगत १., लैंगिक तथा उमेरगत विवरणः २४

५वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किनुका कारण २. .... २५

५.३ मुख्य गन्तव्य मुलुक तथा फर्केर आएका व्यक्तिहरुले आर्जन गरेका सीप तथा दक्षता:.................................. २५
खण्डछ-...२७
६बाणगंगा नगरपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारसँग सम्बन्धित महत्वपूर्ण सवालहरु तथा सुझावहरु २७
६तथ्यंकको सार्वजानिकीकरण १., संचार तथा प्रयोग सम्बन्धी योजना ३०
खण्डसात-.. ३१
अनुसूची१-, वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण: ३१
अनुसूची:अध्ययनमा विदेश गएका व्यक्तिहरुसंग सम्बन्धित विवरण :२-.. ४३
क(बैदेशिक रोजगारी सम्वन्धि महत्वपुर्ण जानकारीहरु ५४
खकार्यक्रमका फोटोहरु (...५८

खण्ड-एक
कार्यकारी सारांश

१. कार्यकारी सारांश:

वैदेशिक रोजगारको विद्यमान अवस्था, समस्या तथा सवालहरुलाई उजागर गर्ने उद्देश्यले **"वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पाश्र्व चित्र–२०८०"** तयार गरिएको छ । जसले बाणगंगा नगरपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारको अवस्था तथा सो सँग सम्बन्धित विषयहरुको समग्र परिदृश्य प्रतिबिम्बित गर्दछ । पाश्र्व चित्र मार्फत प्राप्त तथ्यांक तथा निचोडले वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित तथा व्यवस्थित गरी यसबाट प्राप्त सीप र पूँजीलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालन गर्दै वैदेशिक रोजगारीका कारण सिर्जित समस्या तथा समाजिक लागतलाई न्यूनीकरण गर्नका लागि आवश्यक नीति तथा योजना निर्माण, कार्यान्वयन एवम् अनुगमनका लागि महत्वपूर्ण सहयोग पुग्नेछ ।

बाणगंगा नगरपालिका भित्रको कुल २३,३२५ घरधुरी मध्ये ८,१७० ९३५ प्रतिशत० घरधुरीका ८,३५१ जना यूवाहरु विदेश गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । विदेशमा गएका मध्ये १,०५३ घरधुरीका १,१८१ जना ९१४ प्रतिशत० यूवाहरु स्वदेश फर्किसकेका छन् भने ६,६७० घरधुरीका ६,७१८ जना यूवाहरु वैदेशिक रोजगारीमा नै कार्यरत रहेका छन् । त्यसै गरी ४३७ घरधुरीका ४४६ जना यूवाहरु अध्ययनका लागि विभिन्न देशहरुमा रहेका छन । यस पार्श्व चित्रलाई विभिन्न सात खण्डमा विभाजन गरिएको छ ।

यस पार्श्व चित्रको पहिलो र दोस्रो खण्डमास्(पार्श्व चित्रको कार्यकारी साराशं, तथ्यांक संकलनको परिचय र पृष्ठभुमी, उल्लेख गरिएको छ भने तेस्रो खण्डमास्(वैदेशिक रोजगारी सँग सम्वन्धित व्यक्तिहरुको विवरण उल्लेख गरिएको छ । चौथो खण्डमास्(अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरुसँग सम्वन्धित विवरणहरु प्रस्तुत गरिएको छ । त्यसैगरी पाँचौ खण्डमास् वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरुसँग सम्बन्धित विवरणहरु उल्लेख गरिएको छ । छैठौ खण्डमा नगरपालिका भित्र रहेका वैदेशिक रोजगार सम्बन्धि सवाल र सातौ खण्ड स् तथ्यांक सम्बन्धि अनुसूची रहेको छ ।

समग्र तथ्यांकलाई नियाल्दा यस नगरपालिकाबाट ६,७१८ जना युवाहरु वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत छन् । वैदेशिक रोजगारीमा कार्यरत कुल संख्या मध्ये ८ प्रतिशत महिला छन् । नगरपालिका भित्र ब्राहमण क्षेत्रीहरुको बसोबासको बाहुल्यता रहेकोले अधिकांश युवाहरु ब्राहमणक्षेत्री समुदायबाट वैदेशिक रोजगारमा गएका छन् । वैदेशिक रोजगारमा संलग्न घरधुरीहरु मध्ये ४७ प्रतिशत ब्राम्हण–क्षेत्री, ३९ प्रतिशत जनजाति, १२ प्रतिशत दलित र १ प्रतिशत मुस्लिम र १ प्रतिशत अन्य समुदायका रहेका छन् । उमेर समुहको तुलनामा करिब ८९ प्रतिशत व्यक्तिहरु २१ देखि ४० बर्ष उमेर समूहका रहेका छन् । उक्त तथ्यांकलाई नियाल्दा अधिकांश आर्थिक क्रियाकलापमा सक्रिय रुपमा सहभागी हुन सक्ने उमेर समुहका युवाहरु वैदेशिक रोजगारमा रहेको पाईएको छ । जसले गर्दा नगरपालिका भित्रका वस्तीहरु युवा विहीन बन्दै गएको अवस्था छ । अर्को तर्फ स्थानीय विकासका योजना तर्जुमा तथा त्यसको कार्यान्वयन प्रक्रियामा समेत युवा जनशक्तिको अभाव हुँदै गईरहेको अवस्था देखिन्छ ।

वैदेशिक रोजगारीमा रहेका व्यक्तिहरुको मुख्य गन्तव्य मलेसिया र खाडीमुलुक रहेको पाईएको छ । श्रम स्वीकृति लिएर गएका मध्ये सबै भन्दा बढि यू.ए.इं/दुवईमा कार्यरत युवाहरु १६ प्रतिशत रहेका छन् । त्यस पछि क्रमशः साउदी अरेबियामा ११ प्रतिशत, कतारमा १० प्रतिशत, मलेसियामा ८ प्रतिशत, कुवेतमा ३ प्रतिशत, र ८ प्रतिशत युवाहरु अमेरिका, कोरिया, रसिया, चीन, जापान, यूरोप, लगायतका देशहरुमा कार्यरत छन, त्यसै गरी अन्य मुलुकमा कार्यरत युवाहरु १६ प्रतिशत रहेका छन, भने २ प्रतिशत युवाहरु बहराईन, ओमान लगायतका अन्य खडी मुलुकमा कार्यरत छन् भने २६ प्रतिशत युवाहरु भारतमा कार्यरत छन् । वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, मर्यादित र प्रतिफलयुक्त बनाउनका लागि वैदेशिक रोजगारमा जाने व्यक्ति स्वयम् नै सुरक्षित आप्रवासन प्रक्रियाको बारेमा जानकारयुक्त हुनुका साथै गन्तव्यमुलुकमा गर्नु पर्ने कामको विषयमा सीपयुक्त हुनु उत्तिकै जरुरी छ । उक्त प्रक्रियागत सूचना तथा जानकारी र सीपले वैदेशिक रोजगारीबाट प्राप्त हुने लाभको वृद्धि गर्न र लागत न्यूनीकरणमा महत्वपूर्ण सहयोग पुग्न सक्छ । तर यसनगरपालिकाबाट सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी सूचना लिएर र सीप सिकेर वैदेशिक रोजगारमा जाने युवाहरुको संख्या अत्यन्त न्यून रहेको पाईएको छ । विदेशमा कार्यरत कुल ६,७१८ जना युवा मध्ये २० प्रतिशत (१,३४६ जना) ले मात्र सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी आवश्यक सूचना तथा जानकारी लिएर गएको देखिन्छ ।

वैदेशिक रोजगारमा जाँदा सीप तालिम सिकेर जाने युवाको संख्या पनि अत्यन्त न्यून रहेको पाईएको छ । वैदेशिक रोजगारमा रहेका समग्र संख्यालाई विश्लेषण गर्दा करिब ८० प्रतिशत युवाहरु कुनै पनि सीप तालिम नसिकी विदेश गएको पाईएको छ । फलस्वरुप उनीहरुले गन्तव्यमुलुकमा सोंचे अनुरुपको लाभ प्राप्त गर्न नसक्नुका साथै कार्यस्थलमा दुर्घटना लगायतका विभिन्न खालका जोखिम तथा कठिनाईको सामना गर्नु परिरहेको विवरण तथ्यांक संकलनको क्रममा प्राप्त भएको छ । वैदेशिक रोजगारमा रहेको कुल संख्या भारत बाहेक ४,९४५ जना लाई नियाल्दा मात्र ७ प्रतिशतले मात्र राहदानी, सम्झौता पत्र लगायतका अत्यावश्यक कागजपत्रको प्रतिलिपी घरपरिवारमा छोडेको पाईएको छ । जुन कागजपत्रहरु समस्या परेमा सहयोग तथा न्याय प्राप्तिका लागि अनिवार्य रुपमा आवश्यक हुन्छ । उक्त तथ्यले वैदेशिक रोजगारमा

जाने सम्भावित युवाहरुलाई लक्षित गरी सूचना प्रवाह कार्यमा जोड दिनु पर्ने देखिएकोछ । विदेशमा कार्यरत युवाहरु मध्ये करिव ९८ प्रतिशतले नेपालको विमानस्थल प्रयोग गरेर वैदेशिक रोजगारमा गएका छन् । करिव १ प्रतिशत युवाहरु भारतको बाटो भएर वैदेशिक रोजगारमा गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । भारतको बाटो भएर वैदेशिक रोजगारमा जाँदा अलेखवद्ध हुने र ठगी लगायतका समस्या तथा जोखिम पर्ने सम्भावना हुने हुनाले वैदेशिक रोजगारमा जाने सम्भावित व्यक्तिहरुलाई लक्षित गरी यस विषयमा पनि स्थानीय स्तरमा सचेतना विस्तार भएको देखिन्छ । १ प्रतिशत युवाहरु अन्य मुलुक हुँदै गएको र कुन बाटो भएर गएको परिवारलाई थाहा नभएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ ।

बैदेशिक रोजगारीमा गएका यूवाहरु मध्ये करिब ८ प्रतिशत युवाहरु मेनपावर कम्पनी (ईजाजत प्राप्त संस्था) मार्फत वैदेशिक रोजगारीमा गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । त्यसैगरी ८१ प्रतिशत युवाहरु बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट)हरुको सहारा लिनु पर्ने अवस्था हाल सम्म पनि विद्यमान रहेको पाईएको छ । त्यसै गरि ७ प्रतिशत युवाहरु आफन्त मार्फत, २ प्रतिशत युवाहरु G to G(Government to Government) प्रक्रिया मार्फत कोरिया लगायतका मुलुकहरुमा गएको विवरण प्राप्त भएको छ, भने २ प्रतिशत वैदेशिक रोजगारीमा रहेका युवाहरु कन्सल्टेन्सी मार्फत गएको अवस्था रहेको छ । स्थानीय युवाहरुको मेनपावर कम्पनी सम्म प्रत्यक्ष पहुँच नहुनु साथै दुरदराजका वस्तीहरुमा अन्तराष्ट्रिय श्रम बजारको माग तथा आवश्यकताको बारेमा सूचनाहरु नपुग्ने हुनाले बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट) प्रति निर्भर हुनु पर्ने वाध्यात्मक अवस्था देखिन्छ । जसले गर्दा बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट) हरुको विभिन्न खालका चलखेलका कारण प्रक्रियागत ढिलाई हुनुका साथै अधिकांश युवाहरुले सरकारले तोकेको लागतको सीमा भन्दा १० देखि १५ गुणा सम्म बढि रकम तिर्नु पर्ने अवस्था देखिएको छ । सरकारले खाडिमुलुक तथा मलेसिया जानको लागि फ्रि भिषा फ्रि टिकटको व्यवस्था गरे पनि वैदेशिक रोजगारमा रहेका मध्ये २ प्रतिशत (१०३ जना) युवाहरु मात्र फ्रि भिषा फ्रि टिकटको प्रावधान अनुसार विदेश गएको पाईएको छ । करिब ३८ प्रतिशतले दुई लाख रुपैंया भन्दा माथि रकम, ६० प्रतिशतले ११ हजार देखि २ लाख सम्म रकम बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट) तथा मेनपावर कम्पनीलाई रकम बुझाएर विदेश गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । वैदेशिक रोजगारमा गएका मध्ये ७० प्रतिशत युवाहरुले वैदेशिक रोजगारमा जाँदा ऋण लिएर बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट) तथा मेनपावर कम्पनीलाई बुझाएको अवस्था छ । उक्त ऋण साथीभाई तथा साहुमहाजनबाट चर्को व्याजमा लिएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । करिब ३० प्रतिशत युवाहरुले २५ देखि ३६ प्रतिशत भन्दा वढी व्याजदरमा ऋण लिएको अवस्था छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट जम्मा १ प्रतिशत युवाले मात्र ऋण लिएको अवस्था छ । उक्त तथ्यले बैंक तथा वित्तीय संस्थामा युवाहरुको कमजोर पहुँच रहेको देखिन्छ ।

वैदेशिक रोजगारको सवल पक्ष भनेको नै ज्ञान, सीप, अनुभव र विप्रेषण आर्जन हो । प्राप्त विप्रेषणलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालन गरी स्वरोजगार तथा रोजगार सिर्जना गर्न सकेमा चक्रीय रुपमा वैदेशिक रोजगारमा जानु पर्ने वाध्यात्मक अवस्थाको न्यूनीकरणमा मद्दत पुग्न सक्छ । यस नगरपालिकामा बार्षिक रुपमा १ अर्ब ९६ करोड १ लाख ८०० सयको हाराहारीमा विप्रेषण भित्रिने गरेको संकलित तथ्यांकले देखाएको छ । (उक्त तथ्यांक वैदेशिक रोजगारमा रहेका ६,७१८ जना कामदार मध्ये ४,९५७ जना कामदारको परिवारले एक वर्षमा प्राप्त गरेको विप्रेषणको विवरणको आधारमा तयार गरिएको हो ।) वार्षिक रुपमा प्राप्त भएको समग्र विप्रेषणलाई ४,९५७ जनाको मासिक कमाईको रुपमा गणना गर्दा वैदेशिक रोजगारमा रहेको युवाहरुले प्रति व्यक्ति प्रति महिना औषतमा ३२ हजार ९ सयको हाराहारीमा परिवारलाई विप्रेषण पठाईरहेको अवस्था छ । वैदेशिक रोजगारमा रहेको ६,७१८ मध्ये करिब २६ प्रतिशत (१,७६१ जना) युवाहरुले परिवारलाई विप्रेषण पठाएको अवस्था छैन । कतिपय युवाहरु भर्खरै गन्तव्य मुलुक पुगेको, केहि युवाहरुले गन्तव्यमुलुकमा नै बचत गर्ने गरेको र कतिपय युवाहरु विभिन्न समस्यामा रहेकोले उनीहरुले विप्रेषण नपठाएको विवरण प्राप्त भएको छ । एक वर्षमा प्राप्त भएको कूल विप्रेषण मध्ये सबै भन्दा बढि यु.ए.ई बाट १७ प्रतिशत साउदी अरबियाबाट १३ प्रतिशत, कतारबाट ११ प्रतिशत, मलेसियाबाटबाट ६ प्रतिशत, कोरियाबाट ५ प्रतिशत, अमेरिकाबाट २ प्रतिशत भारतवाट १४ प्रतिशत र अन्य मुलुकवाट ३२ प्रतिशत विप्रेषण प्राप्त भएको छ । यसरी हेर्दा यस नगरपालिका भित्रका युवाहरुको मुख्य गन्तव्यमुलक मलेशिया र खाडीमुलुकबाट जम्मा ५१ प्रतिशत विप्रेषण भित्रिएको पाईएको छ ।

प्राप्त तथ्यांकलाई हेर्दा बाणगंगा नगरपालिका भित्र ठुलो आकारमा विप्रेषण भित्रिने गरेको पाईएको छ । उक्त विप्रेषणले आधारभूत आवश्यकता परिपूर्ति गर्नुको साथै निम्न वर्गीय परिवारको शिक्षा, स्वास्थ्य लगायतको क्षेत्रमा उल्लेख्य पहुँचमा वृद्धि भएको पाईएको छ । समग्रमा हेर्दा विप्रेषणले स्थानीय जनजीवनलाई आर्थिक रुपमा महत्वपूर्ण टेवा पुऱ्याईरहेको देखिन्छ तथापि नगरपालिका भित्र ठूलो आकारमा भित्रिरहेको विप्रेषणको समुचित व्यवस्थापन तथा उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालनको लागि संस्थागतरुपमा योजनावद्ध प्रयासको कमी देखिएको छ । प्राप्त विप्रेषणको ठूलो हिस्सा करिब २४ प्रतिशत ऋण तिर्नको लागि प्रयोग हुने गरेको देखिन्छ । त्यसै गरी २१ प्रतिशत घर खर्च तथा खानपानमा, १२ प्रतिशत घर बनाउनमा, १२ प्रतिशत शिक्षामा , ९ प्रतिशत स्वास्थ्य उपचार खर्चमा, जग्गा खरिदमा ३ प्रतिशत, जिन्सी सम्पत्ति जोड्नमा ३ प्रतिशत, र ऋण लगानी ३ प्रतिशतको हाराहारीमा खर्च हुने गरेको पाईएको छ । समग्रमा १२ प्रतिशत विप्रेषण बचत गरेको देखिन्छ भने व्यवसाय शुरुवातमा १ प्रतिशत रहेको पाईएको छ । उक्त तथ्यांकलाई हेर्दा विप्रेषणको सानो हिस्सा मात्रै व्यवसाय शुरुवात तथा प्रवद्र्धनमा प्रयोग भईरहेको अवस्था छ । अतः विप्रेषणलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालनका लागि स्थानीय सरकारले स्थानीय स्तरको श्रोत साधन, उत्पादन क्षेत्र तथा बजारको विश्लेषण गरी सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको सहभागितामा तथ्यमा आधारित योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त ज्ञान, सीप तथा विप्रेषणले देशको समग्र आर्थिक विकासमा योगदान पुगिरहेको भए पनि वैदेशिक रोजगारमा रहेका र वैदेशिक रोजगारीमा जान लागेका व्यक्तिहरुले ठगी लगायतका विभिन्न खालका समस्याहरु भोग्नु परिरहेको अवस्था विद्यमान छ। वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत युवाहरु मध्ये ३ प्रतिशतले नेपालमा करार सम्झौता बमोजिमको काम तथा तलब बिदेशमा नपाएको लगायतका विभिन्न खालका समस्याहरु भोगिरहेको पाईएको छ। त्यस वाहेक आफु कार्यरत कम्पनी मालिकले स्वदेश फर्कन नदिएको, खाना तथा तलब सुविधा नपाएको समस्याहरु पनि तथ्यांक संकलनको क्रममा प्राप्त भएका छन् । अर्कोतिर उनीहरुको अनुपस्थितिमा परिवारका सदस्यहरुमा पारिवारिक व्यवस्थापन, सामाजिक कार्य तथा पेशागत जिम्मेवारीका कारण कार्यबोझ बढिरहेको जानकारी प्राप्त भएको छ । बालबालिकाहरुलाई उचित हेरचाह एवम् जेष्ठ नागरिकहरुलाई अपेक्षाकृत रुपमा आवश्यक सहयोग प्राप्त भइरहेको छैन। कतिपय परिवारका जेष्ठ नागरिकहरु सहारा विहीन बन्दै गईरहको अवस्था पनि पाईएको छ। वैदेशिक रोजगारमा रहेका कुल ८,१७० घरधुरी मध्ये २ प्रतिशत घरधुरीमा जेष्ठ नागरिकहरु मात्र बासोबास गरिहेको पाईएको छ। समग्रमा भन्नु पर्दा वैदेशिक रोजगारीका कारण व्यक्ति, परिवार तथा समाजमा विभिन्न खालका समस्याहरु पनि सिर्जना हुँदै गईरहेको देखिन्छ। विकासका प्राथमिकताहरु भौतिक विकासको क्षेत्रमा केन्द्रित हुँदा यस्ता पारिवारिक तथा सामाजिक समस्याहरु ओझेलमा पर्दै गईरहेको छ। यस्ता समस्याहरुलाई समयमा नै सम्बोधन गर्न सके समृद्ध समाज निर्माण भई विकास प्रक्रिया चुस्त रुपमा अघि बढ्न सक्छ।

बाणगंगा नगरपालिकाबाट वैदेशिक रोजगारमा संलग्न कुल ८,३४५ जना मध्ये १,१८१ (१४ प्रतिशत) जना व्यक्तिहरु स्वदेश फर्केर आएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। फर्केर आएका जम्मा व्यक्ति मध्ये ४ प्रतिशत महिला रहेका छन्। फर्केका व्यक्तिहरु मध्ये ४० प्रतिशत ब्राम्हण–क्षेत्री समुदायका रहेका छन्। त्यसै गरी जनजाति ५० प्रतिशत, दलित ७ प्रतिशत, मुस्लिम २ प्रतिशत रहेको पाईएको छ। बाँकी १ प्रतिशत विभिन्न जातिका रहेका छन्। देशगत रुपमा तुलना गर्दा सबै भन्दा बढि व्यक्तिहरु मलेसिया र खाडीमुलुकबाट फर्केर आएका छन्। वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका कुल १,१८१ जना मध्ये यू.ए.इं/ दुवईवाट सबै भन्दा बढि २३ प्रतिशत युवाहरु फर्केका छन्। त्यस पछि क्रमशः साउदी अरवियाबाट २२ प्रतिशत, कतारवाट २१ प्रतिशत मलेसियाबाट १३ र बाँकी २१ प्रतिशत यूवाहरु विभिन्न मुलुक बाट फर्केर आएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। फर्केर आएका व्यक्ति मध्ये ३८ प्रतिशत व्यक्तिहरुले करार सम्झौता अवधि पूरा भएका कारण फर्केर आएका छन् । १४ प्रतिशत व्यक्तिहरु उनीहरु कार्यरत रहेको कम्पनीमा समस्या भएर फर्किएका छन् भने १५ प्रतिशत राजिनामा दिएर परिवारसँग बस्न फर्किएको अवस्था छ। त्यसै गरी अन्य विभिन्न कारणले २२ प्रतिशत र स्वास्थ्य समस्या भएर फर्किनेहरुको संख्या ११ प्रतिशत रहेको छ।

वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका यूवाहरु मध्ये ६५ प्रतिशतले किनै न कुनै सीप तालिम लिएर फर्केको पाईएको छ। वैदेशिक रोजगारबाट फर्किदा सीप तथा दक्षता लिएर आएका यूवाहरुलाई क्षेत्रगत विज्ञताको आधारमा योजनावद्ध रुपमा परिचालन गर्न सके स्थानीय विकास प्रक्रियामा महत्वपूर्ण सहयोग पुग्न सक्ने देखिन्छ। कतिपय यूवाहरु सँग सीप तथा दक्षता हुँदा हुँदै पनि आफुसँग भएको सीपको प्रमाण पत्र नहुँदा स्थानीय रोजगारीका अवसरहरुमा प्रतिस्पर्धा तथा सहभागी हुन बन्चित हुनु परेको समस्याहरु पनि प्राप्त भएका छन्। वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका यूवाहरुले आफुसँग भएको सीपलाई परिक्षण गर्ने योजना रहेको बताएका छन्। यस्तो अवस्थामा स्थानीय सरकारले सम्बन्धित निकायहरुसँगको सहकार्यमा सीप परिक्षण सम्बन्धिका कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सके प्रभावकारी हुन सक्ने देखिन्छ।

वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका १,१८१ जना मध्ये २८ प्रतिशत व्यक्तिहरु बेरोजगार रहेको र उनीहरु जागिरको खोजिमा रहेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। रोजगारको खोजिमा रहेको संख्या ठुलो भए पनि हालसम्म जागिर गरिरहेको २ प्रतिशत स्वरोजगारमा संलग्न संख्या करिब १७ प्रतिशत, होटेल व्यवसाय गरिरहेका २ प्रतिशत, कृषि पेशा गरिरहेको १४ प्रतिशत, पशुपालन २ प्रतिशत र अन्य व्यवसायमा संलग्न ६ प्रतिशत मात्र रहेको पाईएको छ। त्यसै गरी ३० प्रतिशत व्यक्तिहरु तत्काल पुनः वैदेशिक रोजगारीमा जानलाई प्रक्रियामा रहेको पाईएको छ । विदेशमा मेहनतको साथ कमाएको रकमलाई आयमुलक क्रियाकलाप तथा व्यवसाय संचालनमा लगानी गर्ने सोंच आफैमा महत्वपूर्ण छ । व्यवसाय शुरुवात गर्ने योजना बनाएका सबै युवाहरुमा सो सम्बन्धी ज्ञान, सीप तथा पर्याप्त पूँजी नभएको अवस्था पनि देखिएको छ। यस्तो अवस्थामा उनीहरुले बनाएको योजनालाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्नका लागि स्थानीय सरकार मार्फत प्राविधिक सहयोग तथा सहुलियत कर्जा लगायतको सहयोगको अपेक्षा राखेको तथ्यांक पनि प्राप्त भएको छ। जसलाई विस्तृत रुपमा तालिका तथा अनुसूचीहरुमा उल्लेख गरिएको छ।

हाल उच्च शिक्षा अध्ययनका लागि विभिन्न देशहरुमा जाने क्रम बढी रहेको छ। वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न ८,३४५ जना मध्ये ४४६ जना यस नगरपालिकाबाट अध्ययनका लागि गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। स्वदेशमा रोजगारीका अवसर पर्याप्त नभएका कारण अध्ययनका लागि विदेश गएपनि काम गरेर पैसा कमाउने तथा उज्वल भबिष्य बनाउने नै लक्ष्य रहेको देखिन्छ। यस नगरपालिकामा वार्षिक करिब १ अर्ब ९६ करोड विप्रेषण भित्रिएको देखिएता पनि ७६ करोड ८६ लाख ८५ हजार अध्ययनका लागि जाने विद्यार्थीहरुले गन्तव्य मुलुकका विश्वविद्यालयहरुलाई तिरेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । विदेशमा अध्ययनका लागि जाने विद्यार्थीहरुले गन्तव्य मुलुकका विश्वविद्यालयहरुलाई भुक्तानी गरेको रकमको लेखजोखा तथा विश्लेषण गर्न आवश्यक रहेकोछ।। जुन मनन योग्य विषय हो।

खण्ड-दुई

पृष्ठभूमि तथा उद्देश्य

२. परिचय

नेपालको संविधान २०७२ ले संघीय, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहको सरकारको व्यवस्था गरेको छ। संविधानले यी तिनै तहका सरकारको आ–आफ्नो अधिकार क्षेत्रको सुनिश्चित गरेको छ। स्थानीय सरकार आफ्नो एकल अधिकार सूचीका विषयमा कानून बनाउने, कार्यान्वयन गर्ने र अनुगमन गर्ने अधिकार राख्दछ। संवैधानिक व्यवस्था अन्तगत गठन भएको बाणगंगा नगरपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्र अन्तगत रहेर जनताको सुविधालाई मध्यनजर गर्दै आफ्ना नीति तथा विकासका योजना तर्जुमा गरि कार्यान्वयन गर्दै आईरहेको छ। नगरपालिकाको वार्षिक, आवधिक तथा दीर्घकालीन योजना निर्माण गर्ने लगायत हरेक चरणका कार्यहरु योजनाबद्ध ढंगले अगाडी बढाउन नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण आवश्यक पर्दछ। यस्ता पक्षहरुलाई मध्यनजर गर्दै यस नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको भौतिक, सामाजिक, आर्थिक लगायत सम्पूर्ण सूचना संकलन, विश्लेषण र प्रकाशन गर्दै आईरहेको छ। जसले तथ्यमा आधारित योजना निर्माण, कार्यान्वयन र अनुगमनमा मद्दत पुग्नुका साथै सरोकारवालाहरुलाई सम्बन्धित विषयहरुमा सु–सूचित हुनमा पनि सहयोग पुगेको छ।

नेपालको संविधानले रोजगारीलाई मौलिक हकको रुपमा स्थापित गरी प्रत्येक नागरिकलाई रोजगारीको छनौट गर्न पाउने हकको व्यवस्था गरेको छ। संविधानको धारा ५१ (झ) मा वैदेशिक रोजगारीलाई शोषणमुक्त, सुरक्षित र व्यवस्थित गर्न तथा श्रमिकको रोजगारी र अधिकारको प्रत्याभूति गर्न यस क्षेत्रको नियमन र व्यवस्थापन गरी वैदेशिक रोजगारीबाट आर्जन भएको पूँजी, सीप, प्रविधि र अनुभवलाई स्वदेशमा उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगाउन प्रोत्साहन गर्ने व्यवस्था उल्लेख छ। स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ जारी भए सँगै रोजगार तथा बेरोजगारको तथ्यांक सङ्कलन, रोजगार सूचना केन्द्रको सञ्चालन र सुरक्षित वैदेशिक रोजगारी सम्बन्धी सूचना तथा सीप तालिम प्रदान लगायतका महत्वपूर्ण सेवाहरु प्रवाह गर्ने जिम्मेवारी स्थानीय सरकारको रहेको छ। उक्त ऐनको परिच्छेद ३ दफा ११ को उपदफा २ (थ) मा भएको ब्यवस्था बमोजिम स्थानीय सरकारले आफ्नो स्थानीय तह भित्रको सुरक्षित वैदेशिक रोजगारी एवं वैदेशिक रोजगारीमा रहेका श्रमशक्तिको सूचना सङ्कलन तथा व्यवस्थापन गर्नु पर्ने उल्लेख गरिएको छ। यो परिप्रेक्ष्यमा बाणगंगा नगरपालिकाले वैदेशिक रोजगारको विषयमा विस्तृत तथ्यांक संकलन गरी यस क्षेत्रको समग्र अवस्था, अवसर, चुनौति तथा सम्भावनाहरुको पहिचान गर्ने उद्देश्यले "वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पाश्र्व चित्र–२०८०" तयार गरेको छ। यस पाश्र्व चित्रले बाणगंगा नगरपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारको प्रवृत्ति, प्राप्त विप्रेषण त्यसको उपयोगको अवस्था, सीप तथा दक्षता र विद्यमान समस्या लगायतका जानकारी तथा तथ्यहरुको समग्र परिदृष्य प्रतिबिम्बित गर्दछ।

संकलित तथ्यांक तथा जानकारीहरुले वैदेशिक रोजगारीको क्षेत्रलाई व्यवस्थापनको लागि आवश्यक नीति तथा योजना निर्माण, कार्यान्वयन एवम् अनुगमनमा तथ्यगत आधार प्रदान गर्नेछ। उक्त तथ्यगत विवरणको आधारमा यस बाणगंगा नगरपालिकाले आफ्नो वार्षिक, आवधिक तथा रणनीतिक योजनाहरुमा सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धि कार्यक्रमहरु समावेश गरी कार्यान्वयन गर्नमा मद्दत पुग्नेछ।

२.१ पृष्ठभूमि

नेपालमा प्रत्येक वर्ष करिव ५ लाख भन्दा बढी युवाशक्ति श्रम वजारमा प्रवेश गर्ने गरेको देखिन्छ। तर देश भित्र पर्याप्त एवम् छनौटको रोजगारीका अवसरहरु सृजना हुन नसकेका कारण लाखौंका संख्यामा युवाहरु वैदेशिक रोजगारमा जाने गरेका छन्। वैदेशिक रोजगार विभागको तथ्यांक अनुसार कोभिड महामारी अगाडि दैनिक सरदर १२०० युवाहरु कामको खोजीमा विदेश जाने गरेको देखिन्छ। कोभिड महामारीकै बिचमा पनि दैनिक करिब ५ सयको संख्यामा युवाहरु विदेशिएका छन् भने कोभिड महामारी पछि दैनिक करिब २५०० को संख्यामा युवाहरु वैदेशिक रोजगारीमा गइरहेका छन्। यसरी विदेशिने अधिकांश युवाहरुको मुख्य गन्तव्य खाडीमुलुक र मलेसिया नै रहेको छ, भने युरोप लगायतका देशहरुमा जाने क्रम पनि विस्तारै बढ्दै गएको देखिन्छ। विभागको तथ्यांक अनुसार हालसम्म ६९ लाखभन्दा वढी युवाहरु वैदेशिक रोजगारमा गइसकेका छन्। जुन औपचारिक रुपमा श्रम स्वीकृति लिएर जाने व्यक्तिको संख्या हो। बाँकी करिब २० लाख भन्दा बढि युवाहरु भारत लगायत तेस्रो मुलुकमा श्रम स्वीकृति नलिई रोजगारीको लागि गएको अनुमान छ। लाखौंका संख्यामा युवाहरु विभिन्न मुलुकमा कार्यरत रहेकाले केही वर्ष देखि नेपाल उच्च विप्रेषण भित्र्याउने मुलुकको सूचीमा रहदै आएको छ। आ.व. २०७८/७९ मा १० खर्ब ७ अर्ब रुपैंया विप्रेषण प्राप्त भएको छ। जसले कुल ग्राहस्थ उत्पादनको अनुपातमा करिब २०.७५ प्रतिशत (NRB report-2078/79) , हिस्सा ओगट्नुका साथै देशको अर्थतन्त्रलाई चलायमान बनाएको छ। विप्रेषणले गरिबी न्यूनीकरणमा महत्वपूर्ण योगदान पुग्नुका साथै निम्न आय स्तर भएका समुदायहरुको शिक्षा, स्वास्थ्य लगायतको क्षेत्रमा पहुँच उल्लेख्य मात्रामा वृद्धि भएको छ। वैदेशिक रोजगारको सवल पक्ष भनेको नै विप्रेषण, सीप तथा ज्ञान आर्जन हो। तर वैदेशिक रोजगारमा जाने कामदारसँग आवश्यक सूचना र सीपको अभावका कारण यो क्षेत्र अपेक्षा गरे अनुरुप सुरक्षित र प्रतिफल युक्त बन्न सकेको अवस्था छैन। समग्रमा करिव ४४.९२५ अदक्ष, ४६.३२५ दक्ष (दोस्रो पटक विदेश गएका०, ८.६५ अर्धदक्ष, ०.१२५ मात्र व्यवसयीक तथा उच्च दक्ष कामदार विदेश गएको अवस्था छ। (**DoFE 2022 annual report)**

सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पर्याप्त जानकारीको कमीका कारण वैदेशिक रोजगारमा जाने व्यक्तिले स्वदेश भित्र ठगी लगायतका विभिन्न समस्याहरु भोग्नु परिरहेको छ। यसको साथै गन्तव्य मुलुकको धर्म, संस्कृति, हावापानी तथा गर्नु पर्ने कामको सीपको कमीका कारण नेपाली श्रमिकहरुले कार्यस्थलमा दुर्घटना लगायतका विभिन्न कठिनाइहरुको सामना गर्नु परिरहेको अवस्था छ। फलस्वरुप अंगभंगका घटनाहरु बढ्नुका साथै दैनिक सरदर ३ देखि ५ जना कामदारको शव नेपाल भित्रिने गरेको छ। वैदेशिक रोजगारले सिर्जना गरेको सामाजिक लागत निकै उच्च छ भने अर्कोतर्फ युवा जनशक्ति बाहिरिंदा स्थानीय विकास प्रक्रियामा समेत नकारात्मक प्रभाव पर्न गएको छ। पुरुषहरु वैदेशिक रोजगारमा संलग्न रहेको कारण महिला घरमुलीको संख्या वृद्धिलाई सकारात्मक रुपमा लिन सकिने भए पनि परिवार व्यवस्थापन, सामाजिक उत्तरदायित्व लगायतका जिम्मेवारीले उनीहरुको कार्यबोझ बढिरहेको छ। जसको कारण बालबालिका र महिलाहरुमा मनोसामाजिक समस्याहरु वृद्धि भईरहको अवस्था छ। त्यसैले सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी प्रभावकारी सूचना प्रवाहको लागि संयन्त्रको व्यवस्थापन र अन्तर्राष्ट्रिय श्रम बजारको माग अनुसार सीपयुक्त दक्ष जनशक्ति विकास गर्नेतर्फ जोड दिनु आवश्यक छ। अर्कोतिर वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त विप्रेषण, दक्षता र सीपलाई उत्पादनमूलक क्षेत्रमा परिचालन गर्दै परिवारिक/सामजिक पुनःएकिकरणका लागि संस्थागत रुपमा ठोस पहलहरु शुरुवात गर्नु पनि उत्तिकै जरुरी छ।

वैदेशिक रोजगारमा जानु पर्ने वाध्यत्मक अवस्थालाई न्यूनीकरण गर्ने तर्फ बाणगंगा नगरपालिकाको उच्च प्राथमिकतामा रहदै आएको छ। जसको लागि युवा श्रमशक्तिको मूल प्रवाहिकरण मार्फत विकास कार्यलाई तिव्रत्तर रुपमा अगाडि बढाउदै स्थानीय स्तरमा स्वरोजगार तथा रोजगारीका अवसरहरु सिर्जना गर्ने कार्यलाई नगरपालिकाले जोड दिदै आएको छ। स्थानीय स्तरमा रोजगारी सिर्र्जनाका लागि केही प्रयासहरु भए ता पनि युवाशक्तिको लागि गुणस्तरीय एवम् उनीहरुको चाहना अनुरुपको रोजगारीको अवसर उपलव्ध नभईरहेको सन्दर्भमा वैदेशिक रोजगार एउटा बलियो विकल्पको रुपमा देखिएको छ। साथै वैदेशिक रोजगार छनौटको विषय भएकोले यस क्षेत्रलाई सुरक्षित, व्यवस्थित र मर्यादित बनाउदै यसबाट प्राप्त लाभलाई वृद्धि गरी लागत न्यूनीकरणमा केन्द्रित हुनु आश्यक देखिन्छ।

२.२ पार्श्व चित्र निर्माणको उद्देश्य

बाणगंगा नगरपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारीको समग्र अवस्था, प्रवृति, अवसर तथा सवालहरुको उजागर तथा दस्तवेजिकरण गर्नु पाश्र्व चित्र निर्माणको प्रमुख उद्देश्य रहेको छ। उक्त पाश्र्व चित्रमा वैदेशिक रोजगारको विद्यमान अवस्था, विदेशिएका तथा फर्केका यूवाहरुको संख्या, विप्रेषण प्राप्ति तथा खर्चको प्रवृत्ति, कामदारले भोग्नु परेका समस्या तथा कठिनाईहरु, पारिवारिक/सामाजिक पुनःएकिकरणका सवालहरु एवं विदेशबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरुको अवस्था, अध्ययनका लागि विदेश गएकाहरुको अवस्था लगायतको विषय समेटिएका छन्। जसको आधारमा सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी नीति तथा योजना निर्माण, कार्यान्वयन एवम् अनुगमन भई वैदेशिक रोजगारीको क्षेत्रमा सुशासन प्रवद्र्धनमा मद्दत पुग्नेछ। पाश्र्व चित्र निर्माणका निर्दिष्ट उद्देश्यहरु निम्न बमोजिम रहेका छन्

- ☐ नगरपालिका भित्रको घरधुरीबाट वैदेशिक रोजगारमा गएका, फर्किएका, अध्ययनका लागि विदेश गएका र मृत्यु तथा अंगभंग भएको युवाहरुको लगत तयार गर्ने।
- ☐ वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न युवाहरुको सूचना, सीप तालिम तथा न्यायमा पहुँच सम्बन्धी विवरण संकलन गरी सुरक्षित आप्रवासन सम्बन्धी प्रक्रिया अवलम्बनको अवस्था विश्लेषण गर्ने।
- ☐ वैदेशिक रोजगारवाट प्राप्त भइरहेको विप्रेषणको सम्भावित दिगो व्यवस्थापन तथा आयमूलक क्षेत्रमा परिचालनका लागि विप्रेषण प्राप्ति तथा खर्चको प्रवृत्ति सम्वन्धी विवरण संकलन गर्ने।
- ☐ वैदेशिक रोजगारको क्रममा युवाहरुले भोग्नु परेको समस्या तथा कठिनाईहरुको उजागर गर्ने।
- ☐ वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएका युवाहरुको अवस्था तथा उनीहरुको पहलहरुको विवरण संकलन गर्ने।
- ☐ पारिवारिक/सामाजिक पुनःएकिकरणसँग सम्बन्धित सवाललाई सम्बोधन गर्न सो सँग सम्बन्धित विवरण संकलन गर्ने।

२.३ पार्श्व चित्र तयारीका चरणहरु:

२.३.१ पार्श्व चित्र तयारी सम्बन्धी कार्यशाला

नगरपालिकाका पदाधिकारीहरू, वडाअध्यक्ष तथा विषयगत शाखा सम्बद्ध कर्मचारीहरूको सहभागितामा सम्पन्न भएको थियो। कार्यशाला गोष्ठीमा पाश्र्व चित्र तयारीका प्रक्रियागत चरण, तथ्यांक संकलन विधि, गणक छनौट तथा परिचालन सम्बन्धी गहण रुपमा छलफल भएको थियो। साथै तथ्यांक संकलनको लागि आवश्यक नमूना प्रश्नावलीलाई स्थानीय आवश्यकता र प्राथमिकताको आधारमा सम्पादन गरी अन्तिम रुप दिने कार्य पनि सम्पन्न भएको थियो। उक्त कार्यशाला मार्फत पाश्र्व चित्रको ढाँचा, सर्वेक्षण औजार *(KoBo Toolbox)*, विधि तथा कार्ययोजना तय गरी पाश्र्व चित्र तयारी कार्य आरम्भ गरिएको थियो।

२.३.२ गणकको छनौट, अभिमुखिकरण तथा परिचालन

तथ्यांक संकलन कार्यको लागि नगरपालिकाद्वारा प्रत्येक वडामा गणक सिफारिसको लागि पत्र पठाई वडाबाट सिफारिस भएर आएकाहरुलाई गणकको रुपमा नियुक्त गरेको थियो। उनीहरुलाई तथ्यांक संकलनका लागि कार्य क्षेत्रमा परिचालन गर्नु पूर्व पाश्र्व चित्र तयारीका लागि तथ्यांक संकलन सम्बन्धी २ दिने तालिमको आयोजना गरिएको थियो। नगरपालिकाको सूचना तथा तथ्याकं अधिकृतको संयोजनमा भएको उक्त तालिममा वैदेशिक रोजगारको विषयमा अवधारणागत स्पष्टता, प्रश्नावलीहरुको गहणता, तथ्यांक संकलन विधि तथा प्रक्रियाको बारेमा जानकारी गराईएको थियो। तालिमको दौरानमा गणकहरुलाई सफ्ट्वयर *(KoBo Toolbox)* मार्फत नमूना तथ्यांक संकलन गर्न लगाई संकलित तथ्यांकको विश्लेषण गरी पृष्ठपोषण पनि प्रदान गरिएको थियो। उक्त सैद्धान्तिक तथा व्यवहारिक तालिम पश्चात गणकहरुलाई तथ्यांक संकलनको लागि सम्बन्धित वडामा परिचालन गरिएको थियो।

२.३.३ तथ्यांक संकलन

बाणगंगा नगरपालिकाको ११ वटै वडालाई समेटेर तथ्यांक संकलनको कार्य सम्पन्न गरिएको छ। जसको लागि नगरपालिकाद्वारा नियुक्त गणकहरुले वैदेशिक रोजगारमा गएका र फर्केका सबै व्यक्तिको घरधुरीहरुमा प्रत्यक्ष रुपमा उपस्थित भएर अन्तरवार्ता विधि मार्फत तथ्यांक संकलन गरिएको छ। नगरपालिकाद्वारा स्वीकृत प्रश्नावली अनुसार सम्बन्धित घरधुरीको आधिकारिक सदस्यसँग अन्तरवार्ता गरिएको छ। तर सामाजिक लागतसँग सम्बन्धित सूचनाहरु लिन मुख्य सूचनादाताहरु *(Key informants)* सँग पनि अन्तरवार्ता गरिएको छ। तथ्यांक संकलन कार्यलाई सहज बनाउनका लागि सफ्टवर *(KoBoToolbox)* को प्रयोग गर्नुका साथै स्थानीय व्यक्तिहरुलाई गणकको रुपमा परिचालन गरिएकोले गुणस्तरीय तथ्यांक संकलनमा सजिलो भएको पाइएको छ। तथ्यांक संकलन कार्यको लागि गणकहरुलाई १.५ महिनाको अवधिको लागि परिचालन गरिएको थियो। गणकहरुको कार्यसम्पादनको प्रभावकारिता, संकलित तथ्यांकहरुको गुणस्तरीयता तथा आधिकारिकता वृद्धिका लागि नगरपालिकाको तथ्याकं अधिकृतको संयोजकत्वमा तथ्यांक सकलन कार्यको समग्र संयोजन तथा अनुगमन कार्य सम्पन्न गरिएको थियो। साथै सम्बन्धित वडाध्यक्ष तथा वडा समितिको तर्फबाट पनि वडा स्तरमा भएको तथ्यांक संकलन कार्यको अनुगमन तथा सहजिकरण गरिएको थियो। यस वाहेक कतिपय तथ्यांकहरु द्वितीय स्रोत मार्फत संकलन गरिएको छ। जसमा केन्द्रीय तथ्यांक विभागको जनगणना— २०७८, वैदेशिक रोजगार विभाग एवम् श्रम, रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालयको प्रतिवेदनका सूचनाहरु समेत संकलन तथा प्रयोग गरिएको छ।

२.३.४ तथ्यांक प्रशोधन र विश्लेषण

संकलित तथ्यांकहरूलाई माइक्रोसफ्ट एक्सेलमा *Pivot Table* मार्फत प्रशोधन गरिएको छ। उक्त प्रशोधित तथ्यांकलाई बर्णनात्मक विधि मार्फत विश्लेषण गरी प्रस्तुत गरिएको छ। प्राप्त तथ्यांक तथा निचोडहरुलाई मुख्य रुपमा टेबल र चित्रहरु मार्फत प्रस्तुत गर्नुका साथै विस्तृत जानकारीको लागि अनुसूचीहरु समावेश गरिएको छ।

२.३.५ पार्श्व चित्रको मस्यौदा तयारी तथा सुझाव संकलन

संकलित तथ्यांकको विश्लेषण पश्चात् प्राप्त सूचना तथा विवरणहरू छलफलका लागि नगर कार्यपालिकाका पदाधिकारी बीच प्रस्तुत गरिएको थियो। उक्त प्रारम्भिक सूचना तथा विवरणहरुमा प्राप्त सुझाव समेतको आधारमा पाश्र्व चित्रको "प्रारम्भिक मस्यौदा" तयार गरिएको थियो। उक्त प्रारम्भिक मस्यौदामा नगरपालिकाका सम्बन्धित पदाधिकारी तथा सरोकारवालाहरुको प्राप्त सुझावको आधारमा अन्तिम मस्यौदा तयार गरिएको थियो।

२.३.६ पार्श्व चित्रको अन्तिम प्रतिवेदन तयारी

पाश्र्व चित्रको प्रारम्भिक मस्यौदामा प्राप्त सुझाव तथा पृष्ठपोषण समेतका आधारमा तयार गरिएको अन्तिम मस्यौदालाई नगर कार्यपालिकाको वैठकमा छलफल पश्चात् आवश्यक परिमार्जन सहित अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिएको छ।

२.४ तथ्यांक संकलनको सीमा

तथ्यांक संकलन कार्य बाणगंगा नगरपालिकाको स्थानीय आवश्यकता र प्राथमिकतामा केन्द्रित भई सम्पन्न गरिएको छ । स्थानीय आवश्यकताको आधारमा प्रश्नावली निर्माण गरी सूचना संकलन गरिएकोले समग्रमा यो तथ्यांकरपाश्र्व चित्रले बाणगंगा नगरपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारको अवस्थालाई प्रतिबिम्बित गर्दछ। तथ्यांक संकलन तथा विश्लेषणको कार्य वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका व्यक्ति, मुख्य सूचनादाता र विदेशमा रहेका व्यक्तिको परिवारका सदस्यहरुले प्रदान गरेको जानकारीको आधारमा सम्पन्न गरिएको छ। विदेशमा रहेका व्यक्तिको अवस्थाको बारेमा जानकारी लिन तिनको परिवारका सदस्यहरुसँग निर्भर हुनु पर्ने र कतिपय सदस्यहरु (खासगरी जेष्ठ नागरिक मात्र

घरमा भएको परिवारमा) लाई विदेशमा रहेको आफ्नो सदस्यको बारेमा कम जानकारी हुने गरेको पाईएको छ । तथ्यांक संकलनको क्रममा यस्तो अवस्थाको परिवारको संख्या न्यून पाईएको भए पनि उनीहरुले दिएको सूचनामा नै निर्भर हुनु पर्ने अवस्था छ । यसको साथै सामाजिक लागतका घटनाहरु सावधानीपूर्वक संकलन गर्ने कुरामा विशेष जोड दिईएको भए पनि यस्ता घटनाहरु भावनात्मक, संवेदनशील र व्यक्तिगत गोपनीयतासँग सम्बन्धित भएकाले सम्पूर्ण घटनाहरु प्राप्त नभएको हुन सक्छ ।

२.५ तथ्यांकको प्रयोगमा संवेदनशीलता

पाश्र्व चित्रमा वैदेशिक रोजगारीमा रहेका र वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका व्यक्तिका परिवारहरुको व्यक्तिगतरपरिवारिक विवरण, उनीहरुको आम्दानी तथा खर्चको अवस्था, वैदेशिक रोजगारीका क्रममा भोग्नु परेका ठगी तथा वेपत्ता लगायतका समस्याका घटनाहरु संग्रहित भएका छन् । जुन विवरण सम्बन्धित व्यक्ति तथा परिवारको नितान्त व्यक्तिगत सूचनाहरु हुन् । यसका साथै वैदेशिक रोजगारीका कारण परिवारमा भएका बेमेल, घरेलु हिंसा, लान्छाना, आरोप लगायतका घटनाहरु पनि संकलन गरिएका छन् । जुन अत्यन्तै संवेदनशील सूचनाहरु हुन् । त्यस्ता सूचनाहरुको संवेदनशीलता, गोपनीयता र त्यसको सार्वजानिकीकरणमा सम्बन्धित पक्षको ध्यान पुग्नु अत्यावश्यक ठानिएको छ । उक्त सूचनाहरु त्यस्ता घटनाहरुमा आवश्यक सहयोग गर्न, न्यूनीकरण र रोकथामका लागि योजना निर्माण तथा कार्यान्वयनको लागि मात्र उपयोग हुनेछन् ।

खण्ड-तिन

वैदेशिक रोजगारीमा रहेका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण

३. वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिहरुको जनसांख्यिक विवरण

बाणगंगा नगरपालिका भित्रको कुल २३,३२५ घरधुरी मध्ये ३५ प्रतिशत (८,१७०) घरधुरीहरुका ८३४५ जना युवाहरु विदेशमा रहेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। वैदेशिक रोजगारीमा गएका मध्ये १,०५३ घरधुरीका ११८१ जना युवाहरु स्वदेश फर्किसकेका छन् भने ६,६७० घरधुरीका ६,७१८ जना युवाहरु वैदेशिक रोजगारीमा नै कार्यरत छन्।

यस पाश्र्व चित्रमा वैदेशिक रोजगारमा रहेका, अध्ययनमा रहेका र फर्केर आएका व्यक्तिहरुसँग सम्बन्धित समग्र विवरणलाई तीन खण्डमा विभाजन गरी प्रस्तुत गरिएको छ । तेस्रो खण्डमा वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिहरुसँग सम्बन्धित विवरण, चौथो खण्डमा विदेशमा अध्ययनको लागि रहेका र पाँचौ खण्डमा वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरणहरु प्रस्तुत गरिएको छ। यो खण्डमा वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरणहरुलाई उल्लेख गरिएको छ।

चित्र-१: वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको वडागत हिस्सा (%)

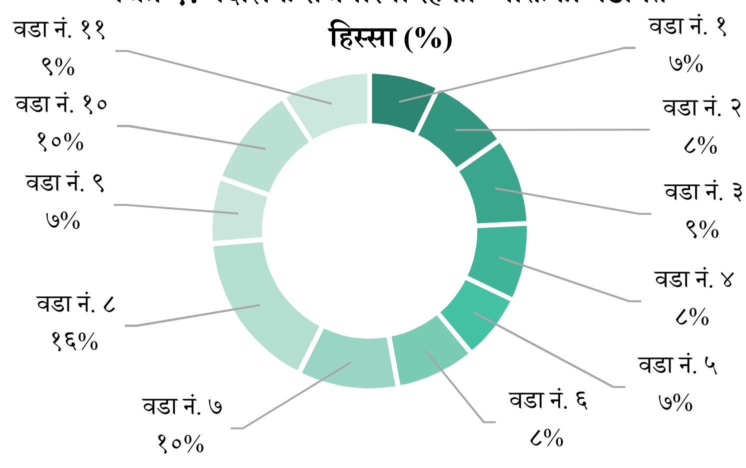

समग्र तथ्यांकलाई नियाल्दा यस नगरपालिकाबाट ६,६७० घरधुरीका ६,७१८ जना यूवाहरु वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत छन्। वैदेशिक रोजगारीमा रहेका समग्र संख्यालाई तुलना गर्दा वडा नं. ८ बाट सबै भन्दा वढी ११०२ जना यूवाहरु वैदेशिक रोजगारीमा कार्यरत छन। उक्त संख्या विदेशमा कार्यरत कुलसंख्याको १६ % हिस्सा हो। त्यसैगरी वडा नं. ७ र १० बाट क्रमशः १०%, वडा नं. ३ र ११ बाट क्रमशः ९%, वडा नं. २, ४ र ६ बाट क्रमश: ८%, वडा नं. १, ५, र ९ बाट ७%, यूवाहरु वैदेशिक रोजगारीमा रहेका छन्। वडागत रुपमा वैदेशिक रोजगारीमा रहेको जनसंख्याको विस्तृत विवरण चित्र नं. १ र २ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

चित्र-२: वडागत घरधुरी संख्या र वैदेशिक रोजगारमा रहेका संख्या

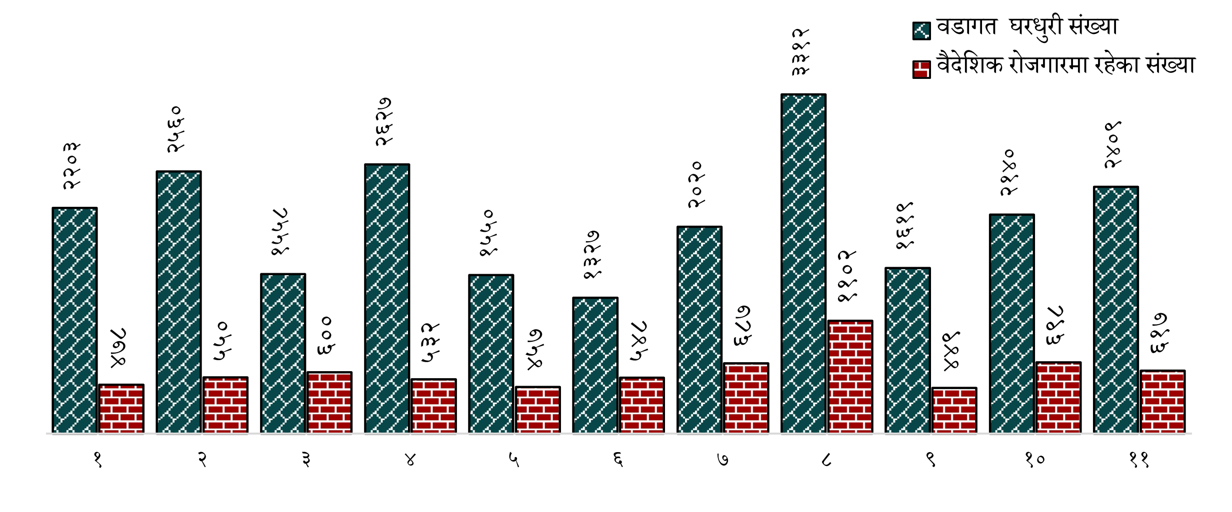

३.१. वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको जातिगत, लैंगिक तथा उमेरगत विवरण

यस नगरपालिका भित्र ब्राम्हण–क्षेत्रीहरुको बसोबासको बाहुल्यता रहेकोले होला अधिकांश युवाहरु ब्राम्हण–क्षेत्री समुदायबाट नै वैदेशिक रोजगारमा गएका छन्। वैदेशिक रोजगारमा संलग्न ६,७१८ जना मध्ये ४७ प्रतिशत ब्राम्हण–क्षेत्री, ३९ प्रतिशत जनजाति, १२ प्रतिशत दलित, १ प्रतिशत मुस्लिम र १ प्रतिशत अन्य समुदायको रहेका छन।

चित्र-३: वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको जातिगत

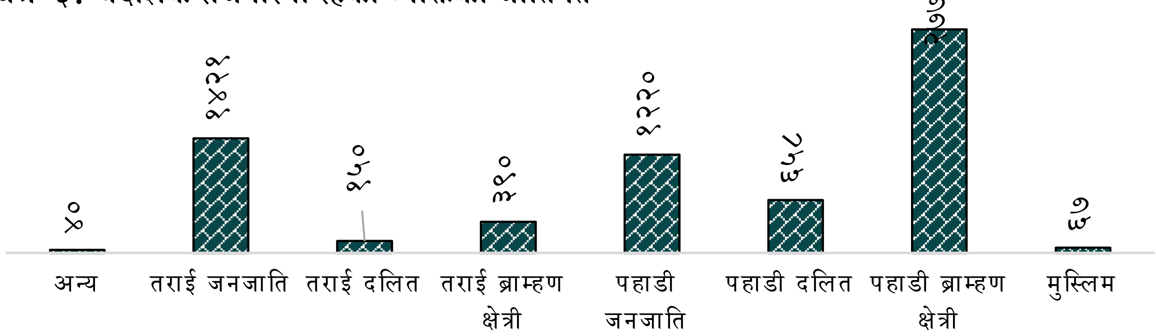

चित्र-४ : वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको लैंगिक विवरण

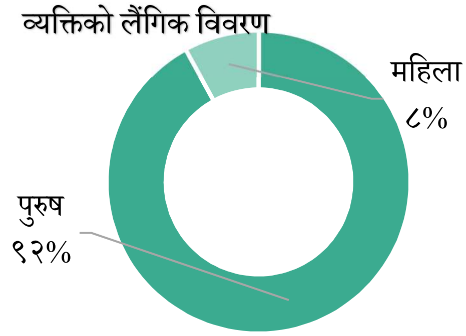

वैदेशिक रोजगारमा रहेको कुल संख्या मध्ये महिला ८ प्रतिशत रहेका छन्। वैदेशिक रोजगारमा रहेका महिलाहरुको संख्यालाई तुलना गर्दा अधिकांश महिला जनजाति समुदायका रहेका छन्। उमेरगत रुपमा तुलना गर्दा १८ देखि २० वर्ष उमेर समुहका ३ प्रतिशत, २१ देखि ३० वर्ष उमेर समूहका ३९ प्रतिशत, ३१ देखि ४० वर्ष उमेर समुहका ३७ प्रतिशत, ४१ देखि ५० वर्ष उमेर समुहका १८ प्रतिशत र ५० वर्ष भन्दा माथिका ४ प्रतिशत भन्दा कम व्यक्तिहरु वैदेशिक रोजगारमा रहेको पाईएको छ। उक्त तथ्यांकलाई नियाल्दा अधिकांश उर्बर उमेर समुहका युवाहकरु वैदेशिक रोजगारमा रहेको पाईएको छ। जसले गर्दा नगरपालिका भित्रका वस्तीहरु युवा विहीन बन्दै गएको अवस्था छ। जसको कारण स्थानीय विकासका योजना तर्जुमा तथा त्यसको कार्यान्वयन प्रक्रियामा युवा जनशक्तिको अभाव हुँदै गईरहेको अवस्था छ। परिणाम स्वरुप युवा विहिनताको अवस्थाले समग्र सामाजिक संरचना तथा विकास प्रक्रियामा नै प्रत्यक्ष असर परेको देखिन्छ।

३.२. वैदेशिक रोजगारीमा रहेका व्यक्तिहरुको वैवाहिक अवस्था:

बाणगंगा नगरपालिकाबाट बैदेशिक रोजगारीमा गएको कुल ६,७१८ जना युवाहरुको बैवाहिक अवस्थालाई विश्लेषण गर्दा ८१ प्रतिशत विवाहित छन्। त्यसैगरि अविवाहित १८ प्रतिशत रहेकाछन भने १ प्रतिशत एकल र सम्बन्धविच्छेद भएर बैदेशिक रोजगारीमा गएको देखिन्छ। बैदेशिक रोजगारीमा रहेको श्रीमानको श्रीमतीहरुले विप्रेषणको दुरुपयोग गरेको, परपुरुषसँग सम्बन्ध बनाएको र दोस्रो विवाह गरेको जस्ता आरोप र लाञ्छनाहरु लाग्ने गरेको पाईन्छ। साथै बैदेशिक रोजगारीले गर्दा सामाजिक लागत बढाएको जस्ता अतिरञ्जित समाचारहरु सामाजिक सञ्जालहरुमा प्रशस्तै पाइन्छ। यद्यपी यस नगरपालिकाको तथ्याकंलाई विश्लेषण गर्दा ६५ जनाले दोस्रो विवाह गरेकोमा ५२ जना पुरुष र १३ जना महिला रहेका छन्। प्राप्त तथ्यांकले महिलाहरु माथि लगाएको आरोप तथा लाञ्छना गलत सावित गरेको छ।

चित्र-५ : वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको उमेरगत विवरण

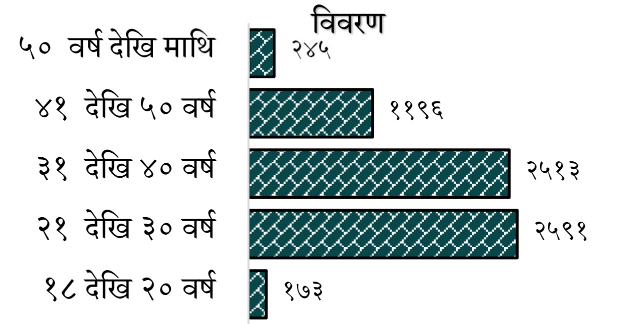

चित्र-६ : वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको वैवाहिक अवस्था

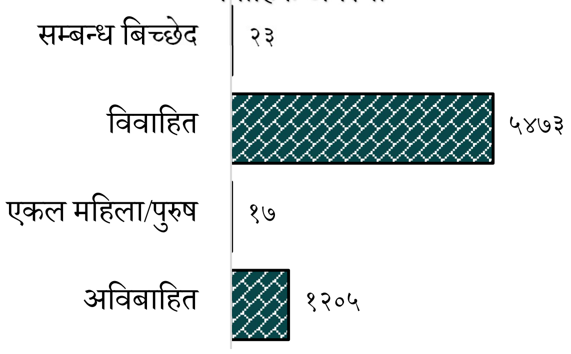

चित्र-७ : वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको दोस्रो विवाहको अवस्था

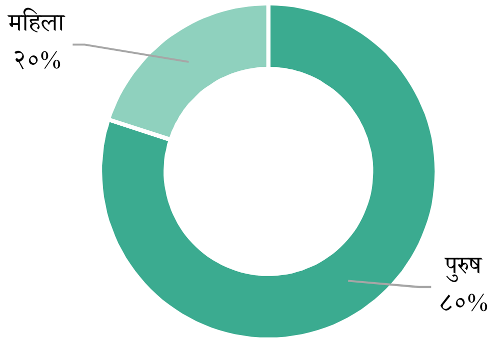

३.३. वैदेशिक रोजगारीका लागि मुख्य गन्तव्य मुलुक, गएको पटक र पेशा सम्बन्धी विवरण:

बाणगंगा नगरपालिकाबाट वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिहरुको मुख्य गन्तव्य मलेसिया र खाडीमुलुक रहेको पाईएको छ । सबै भन्दा बढि यूाएाइंरदुवईमा कार्यरत युवाहरु १६ प्रतिशत रहेका छन् । त्यस पछि क्रमशः साउदी अरेबियामा ११ प्रतिशत, कतारमा १० प्रतिशत, मलेसियामा ८ प्रतिशत, कुवेतमा ३ प्रतिशत, र ८ प्रतिशत युवाहरु अमेरिका, कोरिया, रसिया, चीन, जापान, यूरोप, लगायतका देशहरुमा कार्यरत छन, त्यसै गरी अन्य मुलुकमा कार्यरत युवाहरु १६ प्रतिशत रहेका छन, भने २ प्रतिशत युवाहरु बहराईन, ओमान लगायतका अन्य खडी मुलुकमा कार्यरत छन् । त्यसै गरी भारतमा कार्यरत युवाहरु भने २६ प्रतिशत रहेका छन् । पछिल्लो समयमा युरोप, अमेरिका, अष्ट्रेलिया लगायतका देशहरुमा जाने क्रम पनि विस्तारै बढ्दै गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । बाँकी युवाहरुको गन्तव्य मुलुक सम्बन्धी विवरण चित्र नं। ८ मा विस्तृत रुपमा उल्लेख गरिएको छ ।

चित्र-८: वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको मुख्य गन्तव्यमुलुक

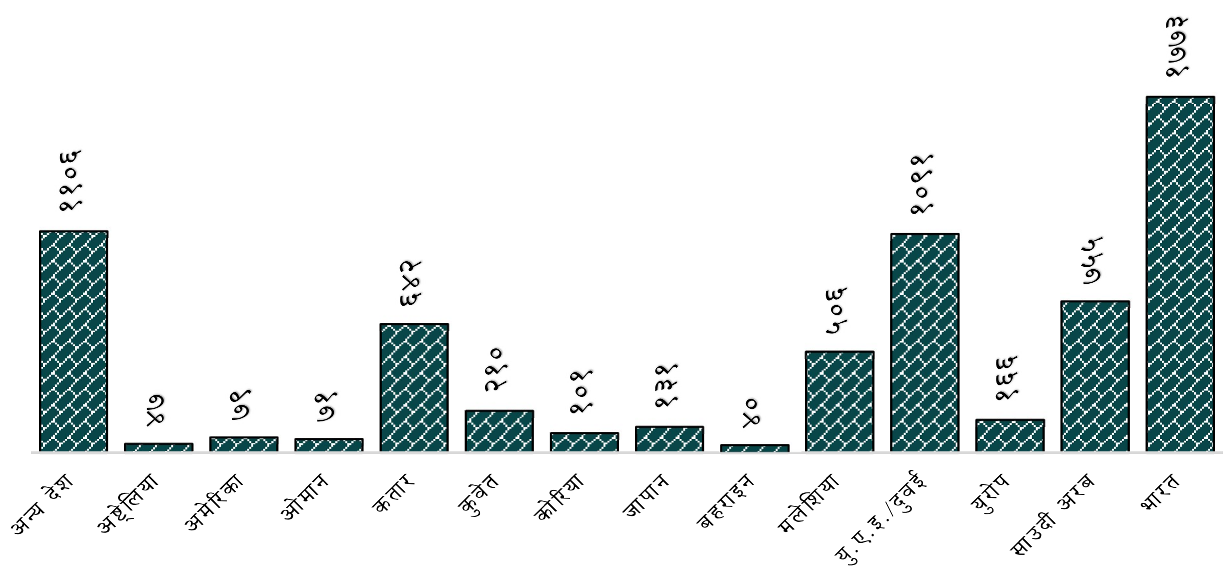

वैदेशिक रोजगारीमा गएका समग्र संख्यालाई विश्लेषण गर्दा करिब २० प्रतिशत युवाहरुले मात्र सीप तालिम सिकेर विदेश गएका छन् । बाँकी ८० प्रतिशत युवाहरु कुनै पनि सीप तालिम नसिकी विदेश गएको पाईएको छ । विदेशमा कार्यरत ६,७१८ युवाहरु मध्ये ७५ प्रतिशतले विदेश पुगेपछि केहि न केहि सीप हाँसिल गरेर सोही अनुसार काम गरिरहेको जानकारी प्राप्त भएको छ । यो संख्यालाई विश्लेषण गर्दा विदेशमा रहेका व्यक्तिहरुको ठुलो संख्या अदक्ष कामदारको रुपमा काम गरिरहेको अवस्था छ । फलस्वरुप उनीहरुले गन्तव्य मुलुकमा सोंचे अनुरुपको आर्थिक लाभ प्राप्त गर्न सकिरहेको अवस्था छैल, साथै कार्यस्थलमा दुर्घटना लगायतका विभिन्न खालका जोखिम तथा कठिनाईहरुको सामना गर्नु परिरहेको विवरण ९तथ्यांक० संकलनको क्रममा प्राप्त भएको छ । उक्त तथ्यांकले भविष्यमा वैदेशिक रोजगारमा जाने युवाहरुलाई लक्षित गरी गुणस्तरीय सीप विकासका तालिमहरु व्यवस्थापन तथा संचालनमा जोड दिनु पर्ने देखिन्छ । सीप तालिम सम्वन्धी विस्तृत विवरण चित्र नं। ९ र १० मा हेर्न सकिन्छ ।

चित्र-९: सीप तालिम सिकेर वैदेशिक रोजगारमा गएका व्यक्तिको विवरण

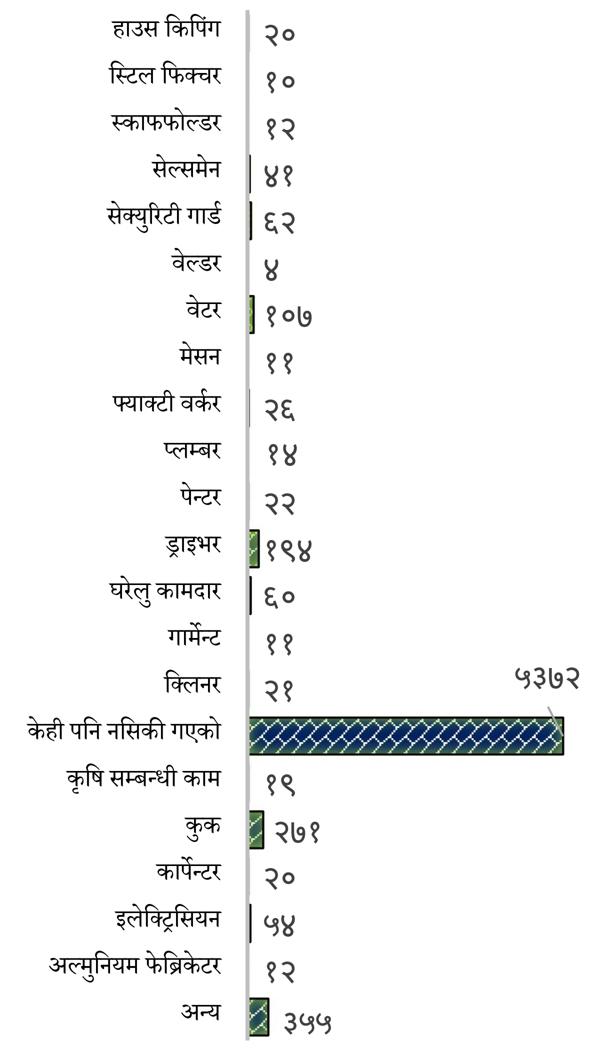

चित्र-१०: वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिले गरिरहेको पेशा

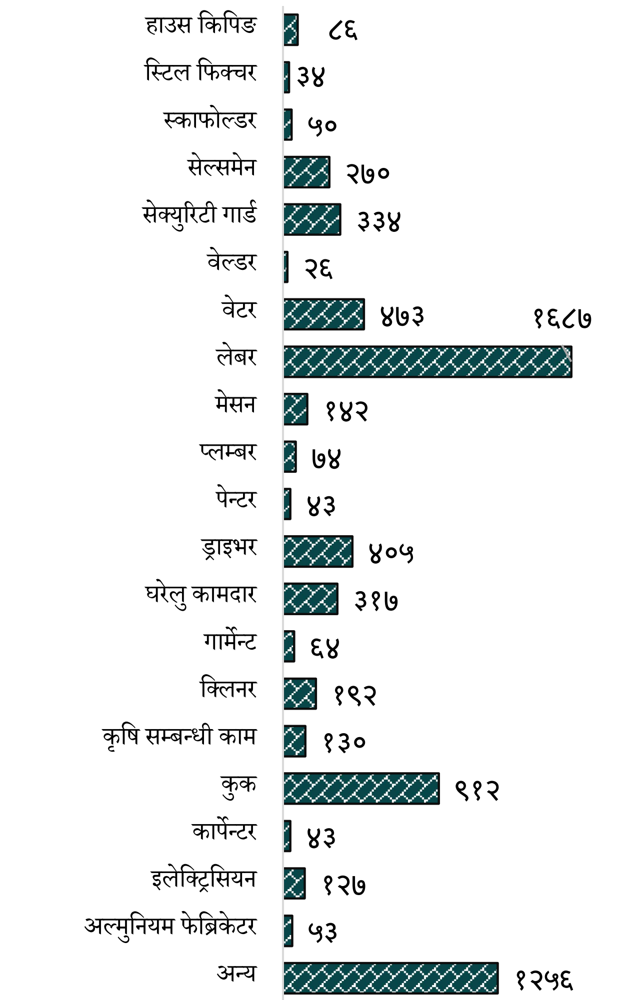

<u>३.४. सुरक्षित वैदेशिक रोजगारको प्रक्रिया अवलम्वनको अवस्था:</u>

वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, ब्यवस्थित, मर्यादित र प्रतिफलयुक्त बनाउनका लागि वैदेशिक रोजगारमा जाने व्यक्ति स्वयम् नै सुरक्षित आप्रवासन प्रक्रियाको बारेमा जानकारयुक्त हुनुका साथै गन्तव्यमुलुकमा गर्नु पर्ने कामको विषयमा सीपयुक्त हुनु उत्तिकै जरुरी छ। उक्त प्रक्रियागत सूचना तथा जानकारी र सीपले वैदेशिक रोजगारीबाट प्राप्त हुने लाभको वृद्धि गर्न र पूर्व प्रस्थान लागत न्यूनीकरणमा महत्वपूर्ण सहयोग पुग्न सक्छ। तर यस नगरपालिकाबाट सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी सूचना लिएर र सीप सिकेर वैदेशिक रोजगारमा जाने युवाहरुको संख्या अत्यन्त न्यून रहेको पाईएको छ। विदेशमा कार्यरत भारत बाहेक कुल ४,९४५ जना युवाहरु मध्ये ४४ प्रतिशत (२,२०० जना) ले मात्र सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी आवश्यक सूचना तथा जानकारी लिएर वैदेशिक रोजगारीमा गएको पाईएको छ। यसको साथै पर्याप्त सूचना तथा जानकारीको अभावमा युवाहरुले वैदेशिक रोजगारमा जाने क्रममा ठगी लगायतका विभिन्न समस्याहरु भोग्नु परेको घटनाहरु पनि तथ्यांक संकलनको क्रममा भेटिएको छ। प्राप्त जानकारी तथा तथ्यांकलाई नियाल्दा यस नगरपालिकाबाट वैदेशिक रोजगारमा जाने सम्भावित युवाहरुलाई लक्षित गरी सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पूर्व प्रस्थान र आवश्यक सूचना प्रवाह र सीप विकास सम्बन्धीका आवश्यक तालिमहरुको व्यवस्थापन तथा संचालन गर्नु पर्ने देखिन्छ।

चित्र-११: सूचना लिएर वैदेशिक रोजगारमा गएका व्यक्तिको विवरण

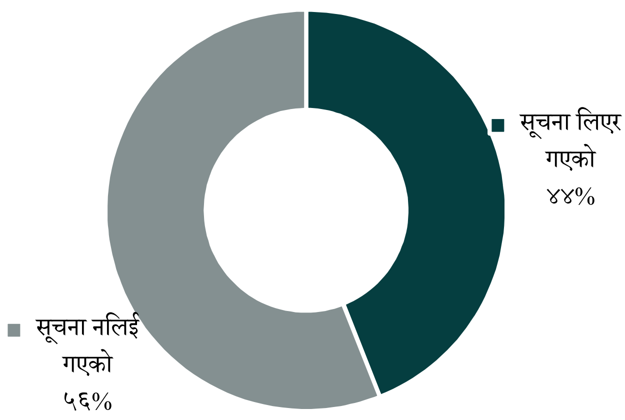

चित्र-१२: घरपरिवारमा अत्यावश्यक कागजपत्र छाडेर जानेको संख्या

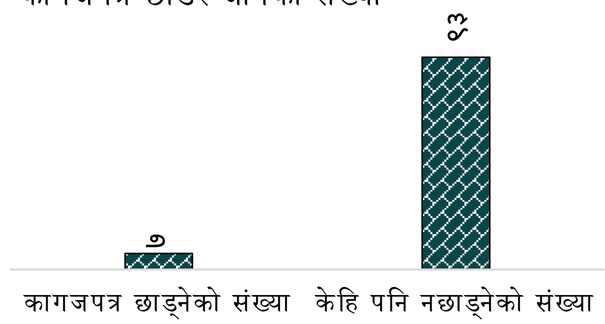

वैदेशिक रोजगारको क्रममा ठगी लगायतको समस्याहरुमा पर्दा न्याय प्राप्त गर्नको लागि आवश्यक प्रक्रिया कहाँबाट कसरी हुन्छ, लगायतको विषयमा पनि जानकारी न्यून रहेको पाईएको छ। जसले गर्दा वैदेशिक रोजगारीका क्रममा समस्यामा परेका व्यक्तिहरुको न्याय प्राप्तिमा पर्याप्त पहुँच पुगिरहेको अवस्था छैन। उक्त अवस्थालाई सम्बोधन गर्न वैदेशिक रोजगारीको क्रममा समस्या भएमा न्याय तथा सहयोग प्राप्त गर्नको लागि आवश्यक पर्ने कागजपत्रको सुरक्षा सम्बन्धी सचेतना वृद्धिका अभियानहरु संचालन गर्नु पर्ने देखिएको छ। वैदेशिक रोजगारीमा रहेको कुल भारत बाहेक ४,९४५ जना लाई विश्लेषण गर्दा करिब ७ प्रतिशतले मात्र अत्यावश्यक कागजत्र (राहदानी, सम्झौता पत्र, पैसा तिरेको भरपाई, मेडिकल, वीमा वा श्रम स्वीकृति लिँदाको User ID & password आदी) को प्रतिलिपी घरपरिवारमा छोडेका छन्। जुन कागजपत्रहरु समस्या परेमा सहयोग तथा न्याय प्राप्तिका लागि अनिवार्य आवश्यक हुन्छ।

चित्र-१३: वैदिशिक रोजगारमा जानको लागि विमानस्थलको प्रयोग

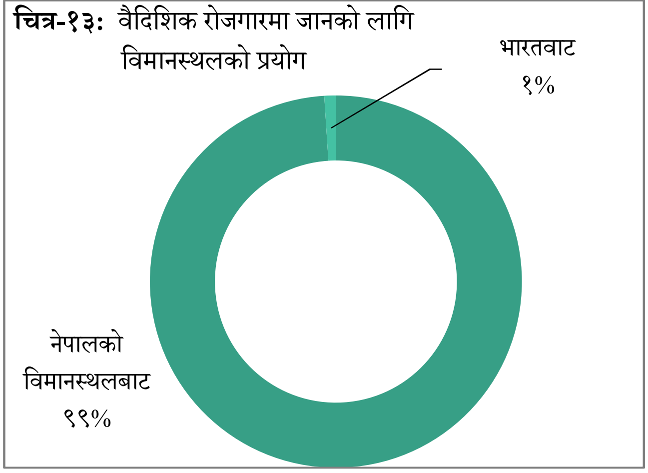

विदेशमा कार्यरत युवाहरु मध्ये ९९ प्रतिशतले नेपालको विमानस्थल प्रयोग गरेर वैदेशिक रोजगारमा गएका छन्। करिव १ प्रतिशत युवाहरु भारतको बाटो भएर वैदेशिक रोजगारमा गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। भारतको बाटो भएर वैदेशिक रोजगारमा जाँदा अलेखवद्ध हुने र ठगी लगायतका समस्या तथा जोखिम पर्ने सम्भावना हुने हुनाले वैदेशिक रोजगारमा जाने सम्भावित व्यक्तिहरुलाई लक्षित गरी यस विषयमा स्थानीय स्तरमा सचेतना विस्तार गर्नु पर्ने देखिन्छ।

बैदेशिक रोजगारीमा गएका मध्ये करिब ८ प्रतिशत युवाहरु मेनपावर कम्पनी (ईजाजत प्राप्त संस्था) मार्फत वैदेशिक रोजगारीमा गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। त्यसैगरी ८१ प्रतिशत युवाहरु बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट)हरुको सहारा लिनु पर्ने अवस्था हाल सम्म पनि विद्यमान रहेको पाईएको छ। त्यसै गरि ७ प्रतिशत युवाहरु आफन्त मार्फत, २ प्रतिशत युवाहरु कन्सल्टेन्सी मार्फत, २ प्रतिशत युवाहरु G to G(Government to Government) प्रक्रिया मार्फत कोरिया लगायतका मुलुकहरुमा गएका छन् भने १ प्रतिशत वैदेशिक रोजगारीमा रहेका युवाहरुको परिवारका सदस्यलाइ थाहा नभएको अवस्था रहेको छ । स्थानीय युवाहरुको मेनपावर कम्पनी सम्म प्रत्यक्ष पहुँच नहुनु साथै दुरदराजका वस्तीहरुमा अन्तराष्ट्रिय श्रम बजारको माग तथा आवश्यकताको बारेमा सूचनाहरु नपुग्ने हुनाले बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट) प्रति निर्भर हुनु पर्ने वाध्यात्मक अवस्था देखिन्छ। जसले गर्दा बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट)हरु को विभिन्न खालका चलखेलका कारण प्रक्रियागत ढिलाई हुनुका साथै अधिकांश युवाहरुले सरकारले तोकेको लागतको सीमा भन्दा १० देखि १५ गुणा सम्म बढि रकम तिर्नु पर्ने अवस्था देखिएको छ। वैदेशिक रोजगारमा जाने माध्यम सम्बन्धी थप विवरण चित्र नं. १४ मा विस्तृत रुपमा उल्लेख गरिएको छ । कोरिया लगायतका देशमा कार्यरत युवाहरुले तुलनात्मक रुपमा धेरै राम्रो लाभ लिन सकेको र प्रक्रियागत कठिनाईहरु पनि सामना गर्नु नपरेको सकारात्मक जानकारीहरु प्राप्त भएको छ।

चित्र-१४: वैदेशिक रोजगारमा जाने माध्यम सम्बन्धी विवरण

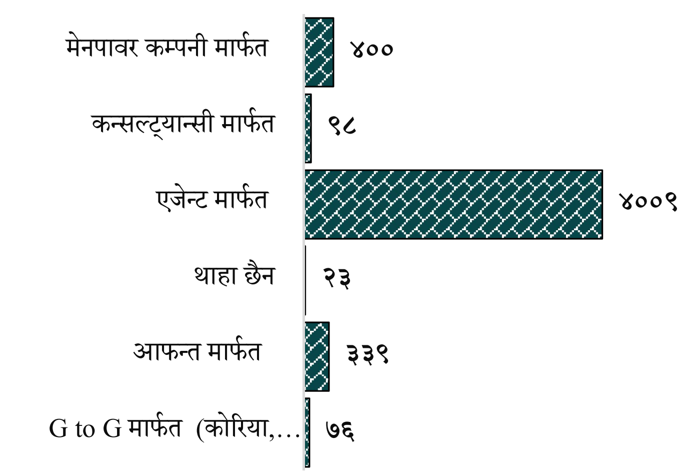

सरकारले खाडिमुलुक तथा मलेसिया जानको लागि फ्रि भिषा फ्रि टिकटको व्यवस्था गरेको छ। वर्तमान अवस्थामा बाणगंगा नगरपालिकाको ३,३१५ युवाहरु उक्त देशहरुमा कार्यरत छन्। जुन संख्या विदेशमा कार्यरत समग्र संख्या ६,७१८ जना मध्येको ४९ प्रतिशत हिस्सा हो। भारत बाहेक अन्य मुलुकमा कार्यरत ४९४५ जना मध्ये मध्ये २ प्रतिशत युवाहरु मात्र फ्रि भिषा फ्रि टिकटको प्रावधान अनुसार विदेश गएको पाईएको छ। एघार हजार देखि पचास हजार सम्म तिरेर वैदेशिक रोजगारीमा जाने ६ प्रतिशत रहेका छन्। ५१ हजार देखि एकलाख सम्म तिरेर वैदेशिक रोजगारीमा जाने ९ प्रतिशत, १ लाख देखि १ लाख ५० हजारसम्म तिरेर वैदेशिक रोजगारीमा जाने २१ प्रतिशत, १ लाख ५० देखि २ लाख सम्म तिरेर वैदेशिक रोजगारीमा जाने २३ प्रतिशत रहेका छन्। बाँकी ३८ प्रतिशतले दुई लाख वा सो भन्दा माथी सम्म बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट) तथा मेनपावर कम्पनीलाई रकम बुझाएको अवस्था छ। उक्त तथ्यांकलाई नियाल्दा सरकारले फ्रि भिषा फ्रि टिकटको व्यवस्था गरे पनि त्यसको कार्यान्वयनको अवस्था अत्यन्त फितलो रहेको पाईएको छ।

चित्र-१५: वैदेशिक रोजगारमा जाँदा तिरेको लागत

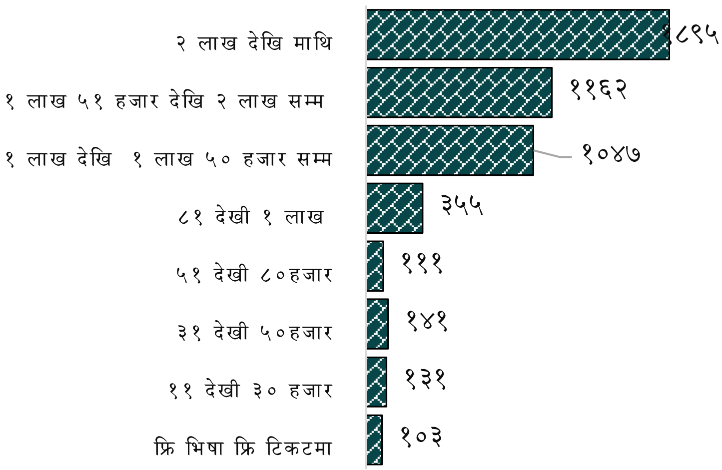

सरकारले लागू गरेको व्यवस्था तथा सुरक्षित वैदेशिक रोजगारीको विषयमा स्थानीय युवाहरुमा जानकारीको कमी हुनु, गन्तव्यमुलुकमा गर्नु पर्ने काम सम्बन्धीको सीप नहुनु साथै वैदेशिक रोजगारको समग्र प्रक्रियामा बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट) प्रतिको निर्भरता बढ्नाले यस्तो अवस्था सिर्जना भईरहेको आंकलन गर्न सकिन्छ। उक्त समस्यालाई न्युनीकरण गर्नको लागि वैदेशिक रोजगारमा जाने सम्भावित युवाहरुको सूचना तथा सीपमा पहुँच वृद्धि गर्दै बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट) तथा मेनपावरको अनाधिकृत चलखेललाई नियमन गर्नु जरुरी छ । अत: यस क्षेत्रमा योजनाबद्ध रुपमा विभिन्न सचेतना, परामर्श तथा सीप तालिमका कार्यक्रमहरु संचालन गर्नुका साथै सम्बन्धित निकायहरुको प्रभावकारी नियमन गर्नु पर्ने आवश्यक देखिन्छ।

माथिको तथ्यांकलाई हेर्दा वैदेशिक रोजगारमा गएका युवाहरुले बिचौलिया (स्थानीय एजेन्ट)रमेनपावर कम्पनीहरुलाई सरकारले तोकेको लागतको सीमा भन्दा धेरै गुणा बढि रकम तिर्नु परिरहेको अवस्था देखिएको छ । जसको लागि वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत रहेका भारत बाहेक ४,९४५ जना युवाहरु मध्ये ७० प्रतिशतले ऋण लिएको अवस्था छ । उक्त ऋण साथीभाई तथा साहुमहाजनबाट चर्को व्याजमा लिएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । १ प्रतिशत यूवाहरु १२ प्रतिशत भन्दा कम व्याजमा ऋण लिएका छन भने १६ प्रतिशत यूवाहरु १३ देखि १८ प्रतिशत ब्याजदरमा ऋण लिएका छन् । त्यसैगरि २३ प्रतिशत यूवाहरु १९ देखि २४ प्रतिशत ब्याजदरमा ऋण लिएका छन् भने ३० प्रतिशत यूवाहरु २५ प्रतिशत ब्याजदर भन्दा माथि ऋण लिएर वैदेशिक रोजगको अवस्था छ । त्यसैगरी १ प्रतिशत यूवाहरु आफन्तबाट रकम लिएर वैदेशिक रोजगारीमा गएकोले ब्याज तिर्नु परेको अवस्था छैन भने ऋण नलिई वैदेशिक रोजगारीमा जाने यूवाहरु ३० प्रतिशत

चित्र-१६: वैदेशिक रोजगारमा जाँदा लिएको ऋणको व्याजदर

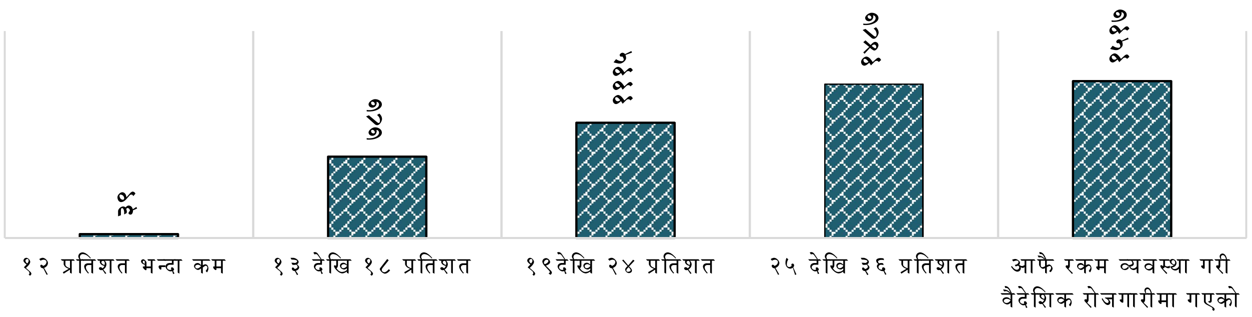

रहेका छन ।

वैंक तथा वित्तिय संस्थाबाट जम्मा १३ प्रतिशत यूवाहरुले मात्र ऋण लिएको अवस्था छ । उक्त विवरणले बैंक तथा वित्तिय संस्थामा यूवाहरुको पहुँच कम्जोर रहेको देखिन्छ ।

चित्र-१७: वैदेशिक रोजगारीमा जाँदा ऋण लिएको विवरण

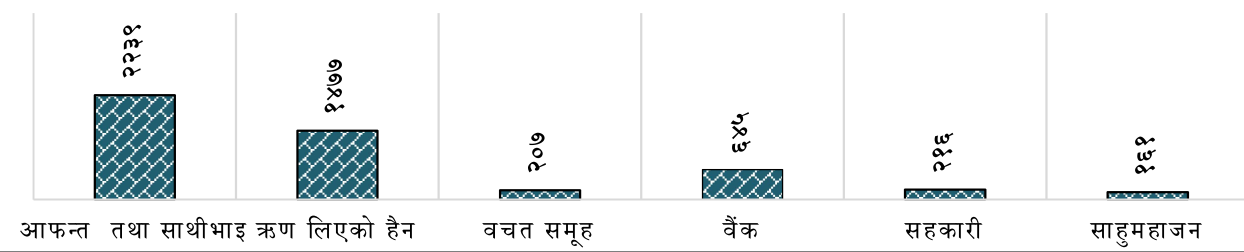

३.५. वैदेशिक रोजगारबाट विप्रेषणको प्राप्ति तथा उपयोगको अवस्था:

वैदेशिक रोजगारको सवल पक्ष भनेको नै ज्ञान, सीप, अनुभव र विप्रेषण आर्जन हो । प्राप्त विप्रेषणलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालन गरी स्वरोजगार तथा रोजगार सिर्जना गर्न सकेमा चक्रीय रुपमा वैदेशिक रोजगारमा जानु पर्ने वाध्यत्मक अवस्थाको न्यूनीकरणमा मद्दत पुग्न सक्छ । यस नगरपालिकामा वार्षिक रुपमा १ अर्व ९६ करोड ०१ लाखको हाराहारीमा विप्रेषण भित्रिने गरेको संकलित तथ्यांकले देखाएको छ । उक्त तथ्यांक वैदेशिक रोजगारमा रहेका ६,७१८ जना कामदार मध्ये ४,९५७ जना कामदारको परिवारले एक वर्षमा प्राप्त गरेको विप्रेषणको

चित्र-१८: वडागत विप्रेषण प्राप्तिको विवरण

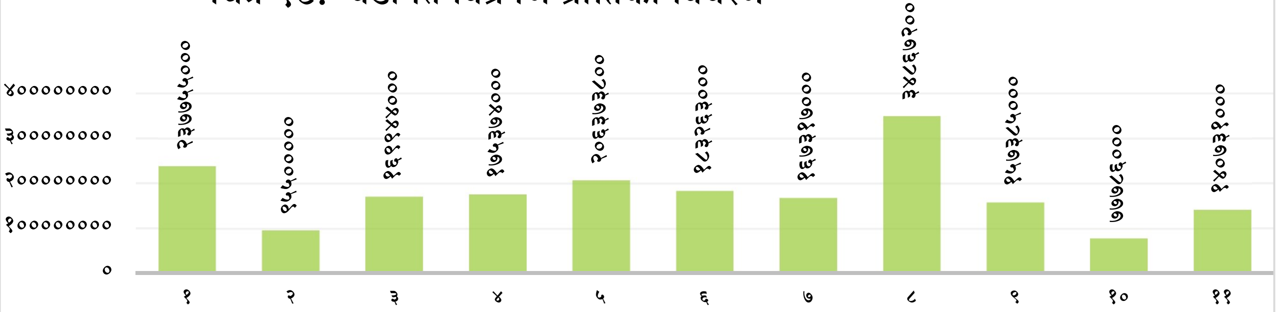

विवरणको आधारमा तयार गरिएको हो। वार्षिक रुपमा प्राप्त भएको समग्र विप्रेषणलाई ४,९५७ जनाको मासिक कमाईको रुपमा गणना गर्दा वैदेशिक रोजगारमा रहेको युवाहरुले प्रति व्यक्ति प्रति महिना औषतमा ३२ हजा ९०० सयको हाराहारीमा परिवारलाई विप्रेषण पठाईरहेको अवस्था छ। वैदेशिक रोजगारमा रहेको ६,७१८ मध्ये करिब २६ प्रतिशत (१,७६१ जना) युवाहरुले परिवारलाई विप्रेषण पठाएको अवस्था छैन। कतिपय युवाहरु भर्खरै मात्र गन्तव्य मुलुक पुगेको, केहि युवाहरुले गन्तव्य मुलुकमा नै बचत गर्ने गरेको र कतिपय युवाहरु विभिन्न समस्यामा रहेकोले उनीहरुले विप्रेषण नपठाएको विवरण प्राप्त भएको छ। करिब ४८ प्रतिशत परिवारले उक्त विप्रेषण मनी ट्रान्स्फर कम्पनी (IME) बाट प्राप्त गर्ने गरेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । वडागत विप्रेषण प्राप्त गरेको विवरण चित्र नं. १७ मा प्रस्तुत गरिएकोछ।

माथि उल्लेखित एक वर्षमा प्राप्त भएको कुल १,९६,०१,००,८०० विप्रेषण मध्ये ५१ प्रतिशत खाडि मुलुक तथा मलेसियामा काम गरिरहेका व्यक्तिहरुले पठाएको पाईएको छ। यस मध्ये सबै भन्दा बढि यु.ए.ई.बाट १७ प्रतिशत, साउदी अरबबाट १३ प्रतिशत, कतार.बाट ११ प्रतिशत, र मलेशियाबाट ६ प्रतिशत, कुवेतबाट ३ प्रतिशत, अमेरिकाबाट २ प्रतिशत, जापानबाट २ प्रतिशत, बहराइनबाट १ प्रतिशत, युरापका अन्य देशवाट १ प्रतिशत, भारटवाट १४ प्रतिशत र अन्य मुलुकबाट २२ प्रतिशत विप्रेषण प्राप्त भएको छ। थप विवरण चित्र नं. १९ मा विस्तृत रुपमा उल्लेख गरिएको छ।

चित्र-१९: विप्रेषण प्राप्तिको देशगत विवरण (%)

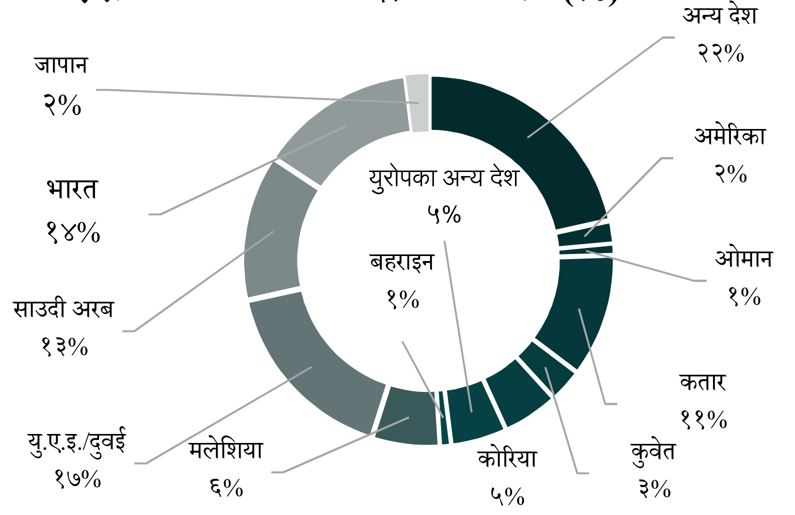

प्राप्त तथ्यांकलाई हेर्दा बाणगंगा नगरपालिका भित्र ठूलो आकारमा विप्रेषण भित्रिने गरेको पाईएको छ । उक्त विप्रेषणले आधारभूत आवश्यकता परिपूर्ति गर्नुको साथै निम्न वर्गीय परिवारको शिक्षा, स्वास्थ्य लगायतको क्षेत्रमा पहुँच वृद्धि भएको अवस्था छ। समग्रमा हेर्दा विप्रेषणले स्थानीय जनजीवनलाई आर्थिक रुपमा महत्वपूर्ण योगदान पुर्याई रहेको छ। नगरपालिका भित्र ठुलो आकारमा विप्रेषण प्राप्त भईरहेको भए पनि त्यसको समुचित व्यवस्थापन तथा उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालनको लागि व्यक्तिगत तथा संस्थागतरुपमा योजनावद्ध प्रयासको कमी देखिएको छ। प्राप्त विप्रेषणको ठूलो हिस्सा करिब २४ प्रतिशत ऋण तिर्नको लागि प्रयोग हुने गरेको देखिन्छ। त्यसै गरी १२ प्रतिशत घर बनाउनमा, २१ प्रतिशत घर खर्च तथा खानपानमा, १२ प्रतिशत शिक्षामा , ९ प्रतिशत स्वास्थ्य उपचार खर्चमा, जग्गा खरिदमा ३ प्रतिशत, जिन्सी सम्पत्ति जोड्नमा ३ प्रतिशत, र ऋण लगानीमा ३ प्रतिशतको हाराहारीमा खर्च हुने गरेको पाईएको छ। समग्रमा १२ प्रतिशत विप्रेषण बचत गरेको देखिन्छ भने व्यवसाय शुरुवातमा मात्र १ प्रतिशत रहेको पाईएको छ। उक्त तथ्यांकलाई हेर्दा विप्रेषणको सानो हिस्सा मात्रै व्यवसाय शुरुवात तथा प्रवर्द्धनमा प्रयोग भईरहेको अवस्था छ। अत: विप्रेषणलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालनका लागि स्थानीय सरकारले स्थानीय स्तरको श्रोत साधन, उत्पादन क्षेत्र तथा बजारको विश्लेषण गरी सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको सहभागितामा तथ्यमा आधारित योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्न आवश्यक देखिन्छ।

चित्र-२०: प्राप्त विप्रेषणको उपयोगको अवस्था

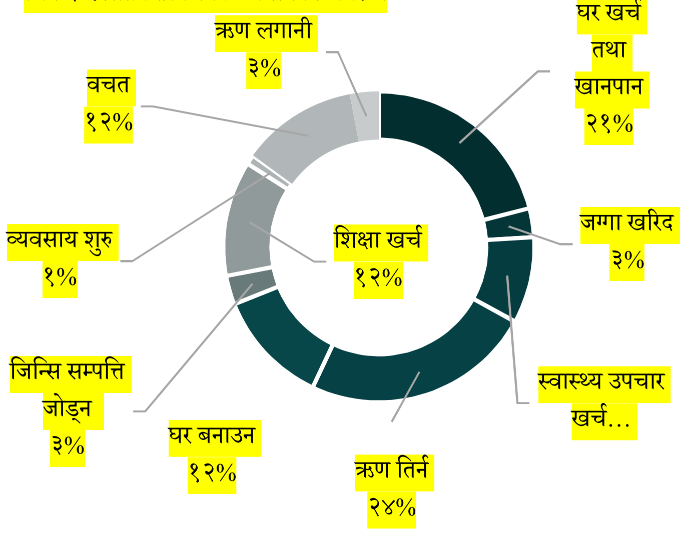

बचत गर्ने अधिकांश परिवारले वैंकमा वचत गरेका छन्। सीमित संख्याले लघुवित्त संस्था, सहकारी र स्थानीय समुहहरुमा पनि वचत गरेको पाईएको छ। थप विवरण चित्र नं. २० मा विस्तृत रुपमा उल्लेख गरिएको छ।

व्यवसाय शुरुवातमा १ प्रतिशत मात्र रकम उपयोग भएको पाईएको छ। उक्त तथ्यांकलाई हेर्दा विप्रेषणको सानो हिस्सा मात्रै व्यवसाय शुरुवात तथा प्रवर्द्धनमा प्रयोग भईरहेको अवस्था छ । अत: विप्रेषणलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालनका लागि स्थानीय सरकारले स्थानीय स्तरको श्रोत साधन, उत्पादन क्षेत्र तथा बजारको विश्लेषण गरी सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको सहभागितामा आवश्यकतामा आधारित योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्न आवश्यक

देखिन्छ । विप्रेषणलाई उत्पादनमुलक क्षेत्रमा परिचालन गर्दै स्थानीय स्तरमा स्वरोजगारी तथा रोजगारी सिर्जना गर्न सके चक्रीय रुपमा वैदेशिक रोजगारमा जानु पर्ने वाध्यत्मक अवस्थाको न्युनीकरण गर्नमा पनि मद्दत पुग्न सक्ने देखिन्छ ।

३.६ वैदेशिक रोजगारीका क्रममा कामदारले सामना गर्नु परेका समस्याहरु:

वैदेशिक रोजगारको क्रममा विभिन्न मुलुकमा कार्यरत युवाहरुले नेपालमा करार सम्झौता बमोजिमको काम तथा तलब बिदेशमा नपाएको लगायतको विभिन्न समस्याहरु भोगिरहेको पाईएको छ । त्यस्ता समस्याहरुमा पर्ने युवाहरुको कुल संख्या २१७ जना रहेको छ । समस्यामा परेका मध्ये सबै भन्दा धैरै युवाहरुले नेपालमा करार सम्झौता बमोजिमको तलब सुविधा नपाएको घटना भेटिएका छन् । त्यस पछि करार सम्झौता अनुसारको काम र तलब दुवै नपाएको र सम्झौता बमोजिमको काम नपाएको घटना भेटिएका छन् । त्यस वाहेक आफु कार्यरत कम्पनी मालिकले स्वदेश फर्कन नदिएको, खाना तथा तलब सुविधा नपाएको समस्याहरु तथ्यांक संकलनको क्रममा भेटिएका छन् । उक्त घटनाहरुको विस्तृत विवरण चित्र नं.२१ मा उल्लेख गरिएको छ ।

चित्र-२१: वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत युवाहहरुले भोगिरहेका समस्याहरु

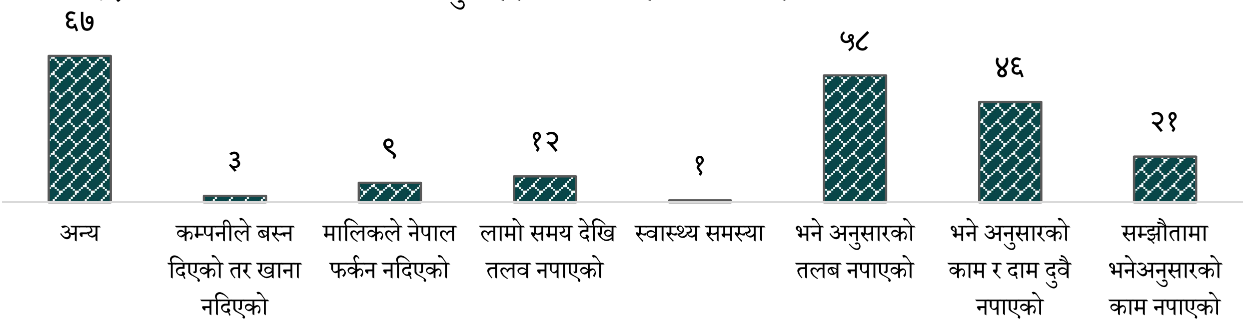

गन्तव्यमुलुकमा कार्यरत युवाहरुले यस्ता समस्याहरु भोगिरहेको भए पनि सहयोग गर्ने निकाय तथा प्रक्रियाको बारेमा जानकारीको कमी हुँदा अधिकांश युवाहरुले कुनै पनि कानुनी प्रक्रिया अगाडी नबढाएको अवस्था देखिएको छ । त्यसै गरी भविष्यमा त्यस्ता घटनाहरु कम गर्न उक्त विषयमा सचेतनामुलक कार्यक्रमहरु संचालन गर्न जरुरी देखिन्छ । साथै प्राप्त २१७ वटा समस्याहरुमा आवश्यक सहयोग गर्न सदरमुकाम स्थित आप्रवासी स्रोत केन्द्र, जिल्ला प्रशासन कार्यायल (प्रमुख जिल्ला अधिकारी), वैदेशिक रोजगार वोर्ड, वैदेशिक रोजगार विभाग तथा गन्तव्यमुलुक स्थित कुटनैतिक निकायहरुसँग आवश्यक समन्वय तथा सहकार्य गर्नु पनि उत्तिकै जरुरी देखिन्छ ।

३.७. वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्तिका परिवारले सामना गर्नु परेका अप्ठ्याराहरु:

वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त ज्ञान, सीप तथा विप्रेषणले देशको समग्र आर्थिक विकासमा योगदान पुगिरहेको भए पनि वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्तिहरुले ठगी लगायतका विभिन्न खालका समस्याहरु भोग्नु परिरहेको अवस्था विद्यमान छ । अर्कोतिर उनीहरुको अनुपस्थितिमा परिवारका सदस्यहरुमा पारिवारिक व्यवस्थापन, सामाजिक कार्य तथा पेशागत जिम्मेवारीका कारण कार्यबोझ बढिरहेको छ । बालबालिकाहरुलाई उचित हेरचाह एवम् जेष्ठ नागरिकहरुलाई अपेक्षाकृत रुपमा सेवा र सहयोग नभएको अनुमान गर्न सकिन्छ । कतिपय परिवारका जेष्ठ नागरिकहरु सहारा विहीन बन्दै गईरहेको अवस्था पनि पाईएको छ । समग्रमा भन्नु पर्दा वैदेशिक रोजगारीका कारण व्यक्ति, परिवार तथा समाजमा विभिन्न खालका समस्याहरु पनि सिर्जना हुँदै गईरहेको छ । कतिपय समस्या देख्न सकिन्छ । कतिपय समस्याहरु विचार तथा भावनासँग जोडिएकोले महशुस तथा आंकलन मात्र गर्न सकिन्छ । परिवारका सदस्यहरुमा मानसिक चिन्ता, पारिवारिक बेमेल, घरेलु हिंसा, आत्महत्या, आरोप–लाञ्छना तथा दोस्रो विवाहको घटनाहरु जस्ता समस्याहरु उल्लेख्य संख्यामा देखिएका छन् । वैदेशिक रोजगारमा गएका घरधुरीको तथ्यांकलाई हेर्दा १३७ जनाले वैदेशिक रोजगारीका क्रममा विभिन्न खालका समस्याहरु भेगिरहेका छन । समस्या सम्वन्धि विस्तृत विवरण चित्र नं.२२ उल्लेख गरिएको छ ।

चित्र नं.-२२: वैदेशिक रोजगारमा हुँदा परिवारले सामना गर्नु परेका अप्ठ्याराहरु

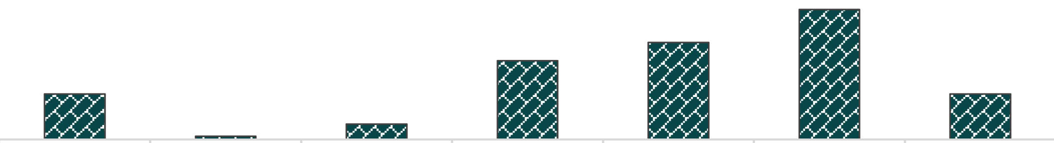

	अन्य कुनै घटना	आरोप लान्छाना सम्बन्धिका घटना	गम्भिर मानिसक चिन्ता /वेहोस हुने	परिवारमा लामो समय देखी सम्पर्कमा नभएको	वालवच्चा एक्लो भएको	वृध्द वुवा-आमा मात्र घरमा भएको	श्रीमानले लामो समय देखी पैशा नपठाएको
जना	१५	१	५	२६	३२	४३	१५

उक्त जानकारी समुदायका मुख्य सूचनादाताहरु (समुदायका शिक्षक, स्वयंसेविका लगागत स्थानीय जानकारहरु) मार्फत प्राप्त भएको हो । यस्ता सूचनाहरु नितान्त व्यक्तिगत विषय भएकोले थाहा पाउन र संकलन गर्न चुनौतीपूर्ण भएकोले यो संख्या नै पूर्ण नहुन सक्छ । तथापी यो संख्याले प्रतिनिधि घटनाहरुको उजागर गरेको छ । साथै यी घटनाहरुको व्यक्तिगत गोपनीयता र संवेदनशीलतालाई मध्यनजर गरी यहाँ कुल संख्या मात्र उल्लेख गरिएको छ ।

विकासका प्राथमिकताहरु भौतिक विकासको क्षेत्रमा केन्द्रित हुँदा यस्ता पारिवारिक तथा सामाजिक समस्याहरु ओझेलमा पर्दै गईरहेको छ । यस्ता समस्याहरुलाई समयमा नै सम्बोधन गर्न सके स्वास्थ्य समाज निर्माण भई विकास प्रक्रिया चुस्त रुपमा अघि बढ्न सकिन्थ्यो । नगरपालिकाले यस्ता समस्या तथा सवाललाई उचित रुपमा सम्बोधन गर्नका लागि आवश्यक योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

३.८. वैदेशिक रोजगारमा संलग्न परिवारहरुको आन्तरिक बसाई सराई सम्बन्धी विवरण:

वैदेशिक रोजगारले आन्तरिक बसाईसराईको क्रमलाई प्रोत्साहित गरेको तथ्य विभिन्न अध्ययनहरुले उजागर गर्दै आएको विषय हो । विप्रेषणको प्राप्ति सँगै आर्थिक स्तर बढे पछि गुणस्तरीय शिक्षा, स्वास्थ्य तथा सुविधा उपभोगको हिसावले मानिसहरु दुर्गमबाट सुगम अर्थात गाउँबाट शहर तिर बसाई सर्ने प्रक्रिया नियमित र स्वभाविक जस्तै भएको छ । यस नगरपालिकाका १०६ परिवारहरुले नगरपालिकाको कार्यालय भएको क्षेत्र, सदरमुकाम, नजिकको शहर बुटवल, काठमाण्डौ लगायतको क्षेत्रमा बसाई सर्ने योजना बनाएको जानकारी प्राप्त भएको छ । यसको साथै उक्त क्षेत्रमा वैदेशिक रोजगारमा रहेका २६८ जनाले घडेरीको रुपमा जग्गा किनेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । तालिका २३ र २४ मा विस्तृत रुपमा हेर्नु होला

चित्र नं.-२३: वैदेशिक रोजगारमा संलग्न परिवारको बसाई सरेर जाने योजना

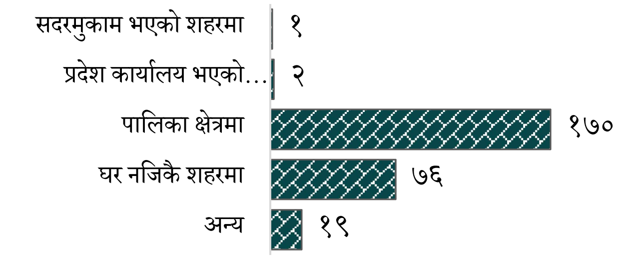

चित्र नं.-२४: वैदेशिक रोजगारमा संलग्न परिवारले घडेरी किनेको विवरण

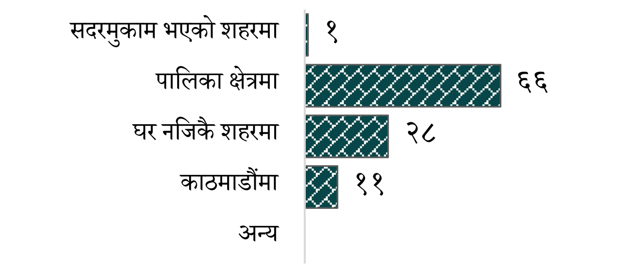

३.९. वैदेशिक रोजगारीका कारण मृत्यू अंङभंङ सम्बन्धी विवरण

वैदेशिक रोजगारले अवसरका साथ साथै चुनौती पनि सृजना गरेको छ । आप्रवासन प्रकृयाका विभिन्न चरणमा ठगिदै गन्तब्य मुलुकमा पुग्ने गरेको घटनाहरु सवैमा विदितै छ । गन्तव्य मुलुकको वारेमा आधारभुत जानकारीहरु ९आधारभुत कानून, ट्राफिक नियम, भाषा आदी०, सीप यूक्त जनशक्ति अभावका कारण कार्य स्थलमा नै दैनिक रुपमा विभिन्न खाले घट्ना गन्तव्य मुलुकमा घट्ने गरेको छ । वैदेशिक रोजगारीमा गएकाहरुको लास ३ देखि ५ वटा काठको वाकसमा नेपाल आउने गरेको वैदेशिक रोजगार विभागको तथ्यांकले सार्वजनिक गरेकोछ । वैदेशिक रोजगारीमा जानेहरुको संख्या बृद्धिसँगै यो संख्या वृद्धि हुनसक्ने अनुमान गरिएको छ । जन्म पछि मृत्यू स्वभाविक हो तर वैदेशिक रोजगारीमा जाँदा स्वास्थ्य परिक्षण गराई वयष्क उमेरमा नै दैनिक रुपमा यस्तो घटना घट्नु पक्कै पनि सामान्य होईन । यस नगरपालिकामा हाल सम्म २८ जनाले वैदेशिक रोजगारीका क्रममा ज्यान गुमाई सकेको र ६ जनाको अंगभंग भएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । यसरी मृत्यू तथा अंगभंग भएकाहरु मध्ये अधिकांशले वैदेशिक रोजगार बोर्ड तथा बीमा कम्पनीबाट पाउने आर्थिक सहायता पाउनबाट बञ्चित हुनु परेको अवस्था तथ्यांकले देखाएको छ । अधिकांश श्रम अवधि भन्दा बढी बस्ने, अबैधानिक तरिकाले वस्ने, आवश्यक कागजात अभावले आर्थिक सहायता पाउनबाट बञ्चित हुनु परेको विवरण प्राप्त भएको छ ।

३.१०. विविध

वैदेशिक रोजगारमा संलग्न घरधुरीका बालबालिकालाई अंग्रेजी माध्यमबाट गुणस्तरीय शिक्षा दिने योजनामा नेपालगन्ज, बुटवल, भैरहवा तथा काठ्माण्डौं लगायतका शहरमा रहेको नीजि विद्यालयहरुमा पढ्न पठाएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ ।

सो तथ्यांकले स्थानीय समुदायका व्यक्तिहरुको नीजि विद्यालय प्रतिको आकर्षण बढिरहेको अवस्था दर्शाउछ। उक्त अवस्थालाई विश्लेषण गर्दै स्थानीय सरकारी विद्यालयहरुमा पनि अंग्रेजी माध्यमबाट पठनपाठन शुरु गरी शैक्षिक गुणस्तर वृद्धि गर्न सके अंग्रेजी भाषाकै लागि नगरपालिकाबाट पढ्नको लागि बाहिर जाने अवस्थालाई कम गर्न सकिने सम्भावना देखिन्छ।   विस्तृत विवरण चित्र नं. २५ मा उल्लेख गरिएको छ।

चित्र नं.-२५: बालबालिकालाई नीजि विद्यालय पढ्न पठाएको संख्या

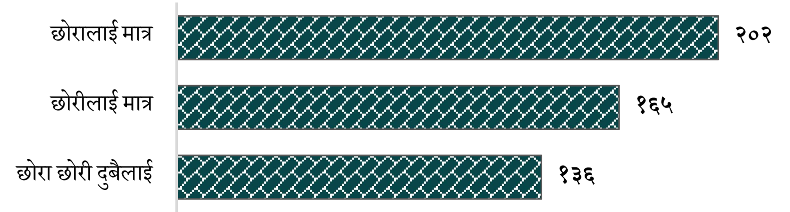

खण्ड-चार

अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरुसँग सम्बन्धित विवरण

४. अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरुको जनसांखिक विवरण

४.१ अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरुको लैङिक तथा जातिगत विवरण

बाणगंगा नगरपालिका भित्रको कुल २३,३२५ घरधुरी मध्ये करिब २ प्रतिशत (४३७) घरधुरीका युवाहरु अध्ययनको लागि बिदेशमा रहेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। ४,३७ घरधुरीबाट ४४६ जना युवाहरु विदेश अध्ययन गर्न गएका छन् जसमा ३३ प्रतिशत महिला रहेका छन्।

चित्र-२६: वडागत घरधुरी संख्या र वैदेशिक रोजगारमा रहेका संख्या

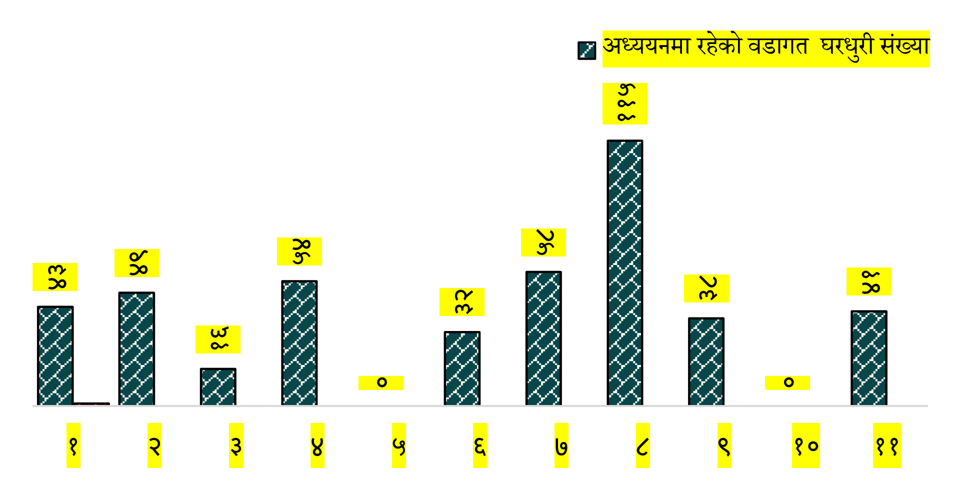

अध्यनका लागि विदेश गएपनि अधिकांशले अध्ययनका साथसाथै रोजगारी गरिरहेको विवरण प्राप्त भएको छ। सबैभन्दा बढी वडा न. ८ बाट ११५ जना गएका छन् भने वडा नं. ५ र १० वाट अध्ययनका लागि विदेश न गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। बाणगंगा नगरपालिकाबाट अध्ययनका लागि विदेश जानेहरुको जातिगत रुपमा विश्लेषण गर्ने हो भने ७५ प्रतिशत ब्राह्मण/ क्षेत्री समुदायका रहेका छन्। त्यस्तैगरि २२ प्रतिशत जनजाती समुदायको, २ प्रतिशत दलित

चित्र -२७
अध्ययनमा रहेको व्यक्तिको जातिगत विवरण

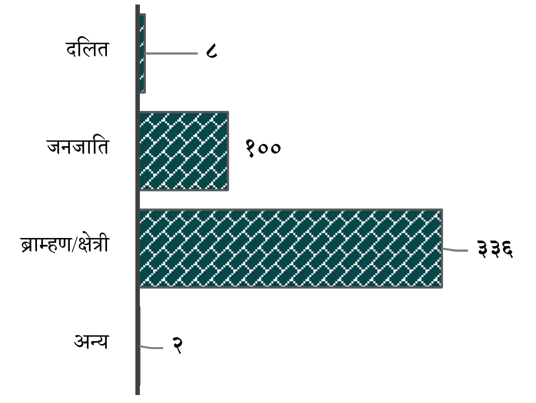

चित्र-२८ : अध्ययनमा रहेका व्यक्तिको लैंगिक विवरण

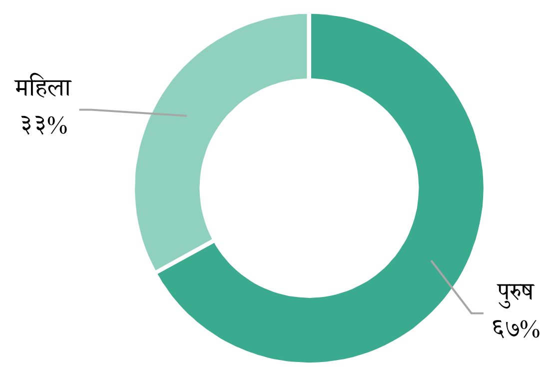

समुदायको र १ प्रतिशत मुस्लिम र अन्य समुदायका रहेका छन्। अध्ययनमा रहेका व्यक्तिहरुको जातिगत र लैंगिक विवरण चित्र नं. २७ र २८ मा विस्तृत हेर्न सकिन्छ।

४.२. अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरु गएको देश र लगानीको अवस्था सम्बन्धी विवरण

यस नगरपालिकाबाट अध्ययनको लागि अमेरिका, अस्ट्रेलिया र युरोपका देशहरु मुख्य अध्ययन गन्तव्यको रुपमा छनौट गरेको विवरण प्राप्त भएकोछ। अध्ययनका लागि विदेश गएका जम्मा ४४६ जना मध्ये सबैभन्दा बढी ३३ प्रतिशत जापान गएका छन्। त्यस्तै गरि ३२ प्रतिशत

अस्ट्रेलिया, ६ प्रतिशत अमेरिका, १ प्रतिशत दक्षिण कोरिया, ४ प्रतिशत बेलायत, २३ प्रतिशत फ्रान्स रसिया र बाँकी अन्य देशमा अध्ययनको लागि गएका छन्। अध्ययनका लागि छनौट गरिएको देशगत विस्तृत विवरण चित्र नं. २९ उल्लेख गरिएकोछ;

चित्र-२९: वैदेशिक रोजगारबाट फर्केको व्यक्तिको मुख्य गन्तव्यमुलुक

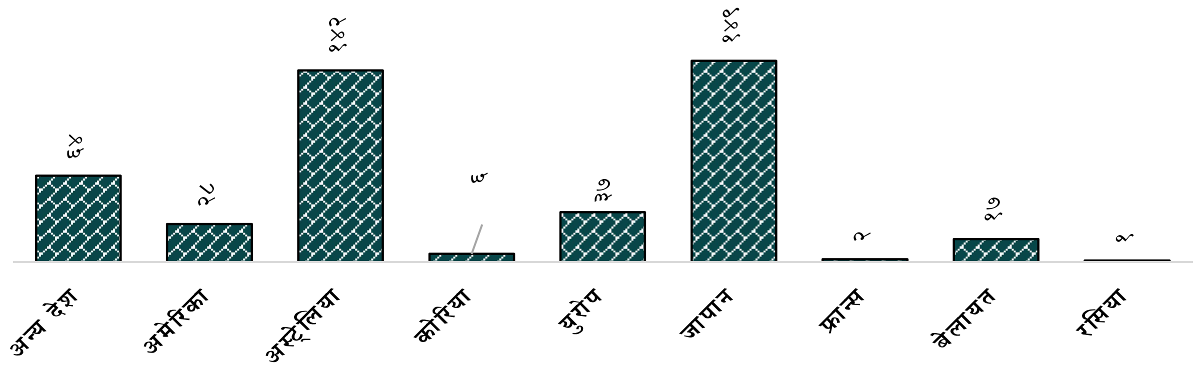

विप्रेषणले देशको अर्थिक अवस्था चलायमान बनाएको छ र देशले प्राप्त गरेको विप्रेषणमा वैदेशिक रोजगारीमा गएका व्यक्तिहरुले योगदान अतुल्य छ। तर विदेशमा अध्ययनका लागि जाने विद्यार्थीहरुले गन्तव्य मुलुकका विश्वविद्यालयहरुलाई भुक्तानी गरेको रकमको लेखजोखा तथा विश्लेषण गर्न आवश्यक रहेकोछ। यस नगरपालिकामा वार्षिक करिब १ अर्ब ९६ करोड विप्रेषण प्राप्त भएको देखिन्छ भने ७६ करोड ८६ लाख ८५ हजार अध्ययनका लागि जाने विद्यार्थीहरुले गन्तव्य मुलुकका विश्वविद्यालयहरुलाई तिरेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। जुन मनन योग्य विषय हो। वडागत रुपमा अध्ययनका लागि जाने विद्यार्थीहरुले गन्तव्य मुलुकका विश्वविद्यालयहरुलाई तिरेको विवरण चित्र नं. ३० मा हेर्न सकिन्छ।

चित्र-३०: वडागत रकम बाहिर गएको विवरण

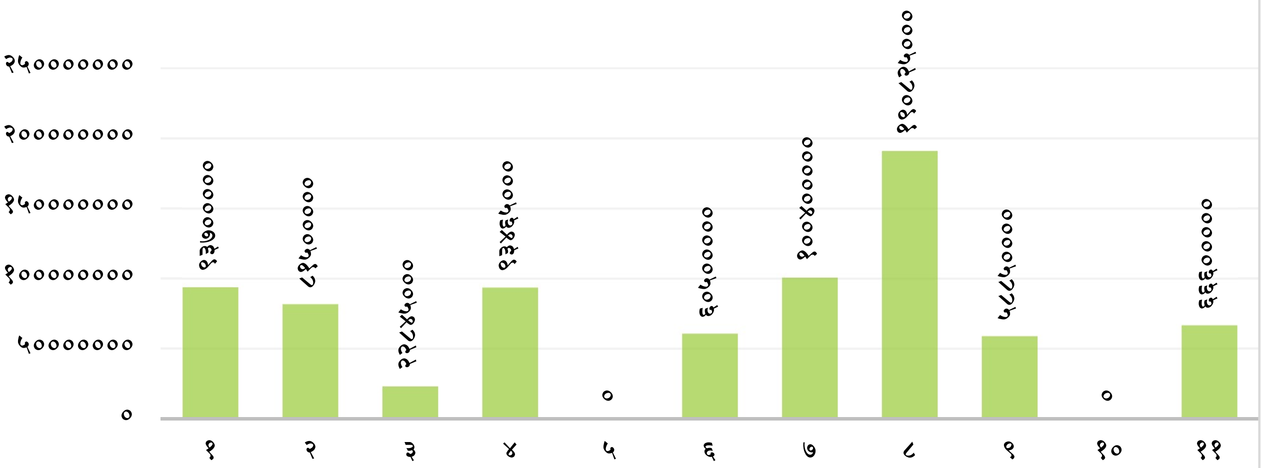

४.३. अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरुको रोजगारसँग सम्वन्धित विवरण

अध्ययनको लागि विदेश गएपनि अध्ययन संगसंगै काम पनि गर्ने र आफ्नो भबिष्य सुनिश्चित गर्ने उद्देश्यले नेपालीहरु विदेश गएको देखिन्छ । यस नगरपालिकाबाट कुल ४४६ जना अध्ययनका लागि विदेश गरएको मध्ये १८८ जनाले अध्ययन संगसंगै काम पनि गरिरहेका छन् भने २५८ जनाले अध्ययन मात्र गरिरहेको विवरण प्राप्त भएको छ । अध्ययनका लागि जाने विद्यार्थीहरुले अध्ययनका साथसाथै काम गरेपनि कमाएको पैसा विश्वविद्यालयको शुल्क, खान बस्न नै ठिक हुने गरेको र अध्ययनका लागि विदेश गएकाले नेपालमा पैसा पठाउन हुण्डी मार्फत पैसा पठाउने भएकोले विप्रेषणमा ठुलो योगदान भने देखिदैन ।

चित्र-३१ :अध्ययनका लागि विदेश गएका व्यक्तिहरुको रोजगारसँग सम्वन्धित विवरण

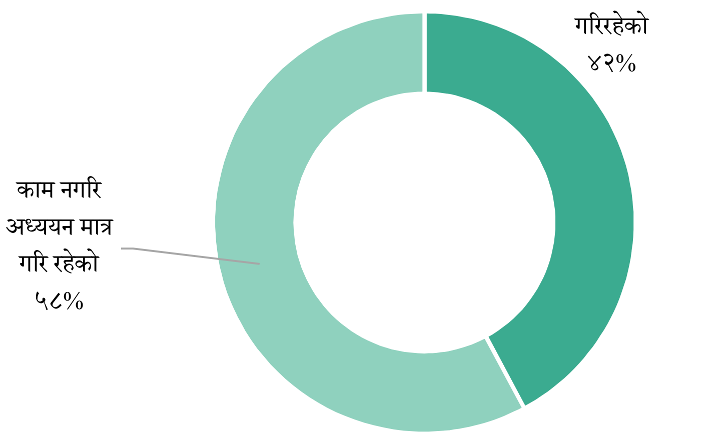

खण्ड-पाँच

वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण

५. वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केकाका व्यक्तिहरुको जनसांख्यिक विवरण:

बाणगंगा नगरपालिकाबाट वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न कुल ८,३४५ जना मध्ये १,१८१ जना व्यक्तिहरु स्वदेश फर्केर आएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। फर्केर आएका जम्मा व्यक्ति मध्ये ४ प्रतिशत महिला रहेका छन्। जातिगत रुपमा हेर्ने हो भने फर्केका व्यक्तिहरु मध्ये ४० प्रतिशत ब्राम्हण–क्षेत्री समुदायका रहेका छन्। त्यसै गरी जनजाति ५० प्रतिशत, दलित ७ प्रतिशत, मुस्लिम २ प्रतिशत रहेको पाईएको छ। बाँकी १ प्रतिशत विभिन्न जातिका रहेका छन्। देशगत रुपमा तुलना गर्दा सबै भन्दा बढि व्यक्तिहरु मलेसिया र खाडीमुलुकबाट फर्केर आएका छन्। वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका कुल १,१८१ जना मध्ये यू.ए.इं/दुवईवाट सबै भन्दा बढि २३ प्रतिशत युवाहरु वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका छन्। त्यस पछि क्रमश: साउदी अरवियाबाट २२ प्रतिशत, कतारवाट २१ प्रतिशत मलेसियाबाट १३ र बाँकी २१ प्रतिशत यूवाहरु विभिन्न मुलुक बाट फर्केर आएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। फर्केर आएका व्यक्ति मध्ये ३८ प्रतिशत व्यक्तिहरुले करार सम्झौता अवधि पूरा भएका कारण फर्केर आएका छन्। १४ प्रतिशत व्यक्तिहरु उनीहरु कार्यरत रहेको कम्पनीमा समस्या भएर फर्किएका छन् भने १५ प्रतिशत राजिनामा दिएर परिवारसँगै बस्ने भनेर फर्किएको अवस्था छ। त्यसै गरी अन्य विभिन्न कारणले २२ प्रतिशत र स्वास्थ्य समस्या भएर फर्किनेहरुको संख्या ११ प्रतिशत रहेको छ।

वैदेशिक रोजगरीबाट फर्केका ब्यक्तिहरुको वडागत विश्लेषण गर्ने हो भने यस बाणगंगा नगरपालिकाबाट वैदेशिक रोजगारीमा गएका ८,३४५ जना मध्ये ११८१ (१४%) जना स्वदेश फर्किसकेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। स्वदेश फर्केका मध्ये सवै भन्दा वढी वडा नं. ३ वाट सवै भन्दा बढी १९२ जना (कुल फर्केको संख्याको १६%) स्वदेश फर्केको तथ्यांक प्राप्त भएको छ भने सवै भन्दा कम वडा नं. २ वाट २६ जना (कुल फर्केको संख्याको २%) स्वदेश फर्किसकेको विवरण प्राप्त भएको छ। वडागत विस्तृत विवरण चित्र नं. ३२ मा उल्लेख गरिएको छ।

चित्र-३२: वडागत वैदेशीक रोजगारीमा गएको र वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केको संख्या

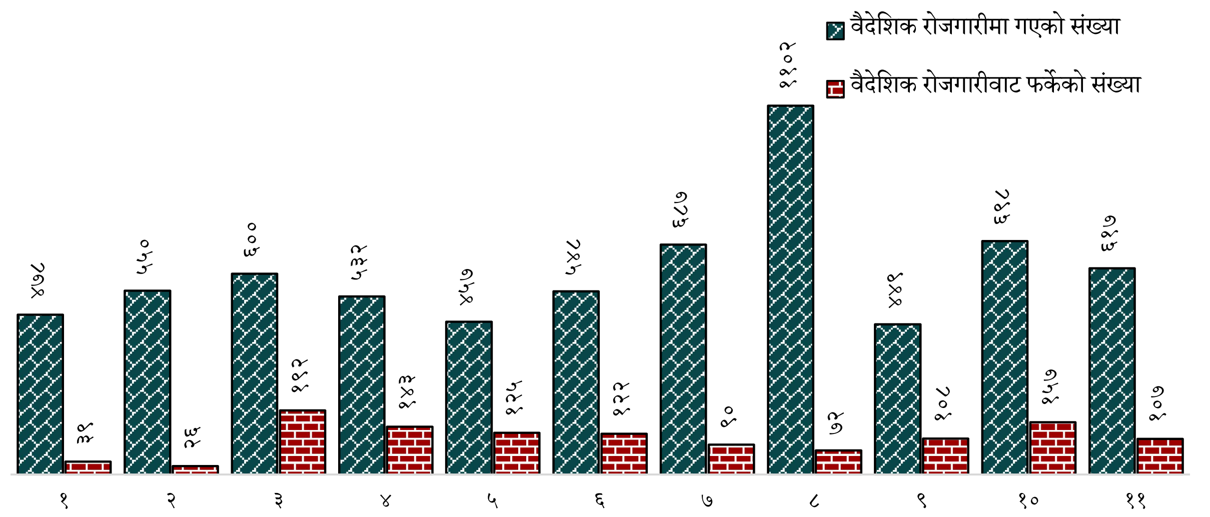

वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केर आएका जम्मा १,१८१ जना मध्ये सवैभन्दा धैरै ३ वर्ष भन्दा बढी वसेर फर्केको ४६२ जना (कुल फर्केर आएको संख्याको ३९%), २ वर्ष सम्मा वसेर फर्किने २७९ जना (कुल फर्केर आएको संख्याको २३%), ३ वर्ष सम्म वसेर फर्किने १९२ जना (कुल फर्केर आएको संख्याको १६%), १ वर्ष सम्म वसेर फर्किने १३९ जना (कुल फर्केर आएको संख्याको १२%) रहेका छन भने सवै भन्दा कम ६ महिने मात्र वसेर फर्किने १०९ जना (कुल फर्केर आएको संख्याको ९%) रहेको विवरण प्राप्त भएको छ। वडागत विस्तृत विवरण चित्र नं. ३३ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं.३३

वार्ड नं	१ बर्ष सम्म बस्नेको संख्या	२ बर्ष सम्म बस्नेको संख्या	३ बर्ष सम्म बस्नेको संख्या	३ वर्ष भन्दा बढी समय सम्म बस्नेको संख्या	६ महिना सम्म बस्नेको संख्या	जम्मा
१	१	१	३	३३	१	**३९**
२		१९	६		१	**२६**
३	१७	२८	२७	१००	२०	**१९२**
४	२३	२३	१६	४१	४०	**१४३**
५	२०	२६	३३	३५	११	**१२५**
६	८	६३	२८	१७	६	**१२२**
७	१८	३०	१६	२४	२	**९०**
८	५	८	७	४४	८	**७२**
९	१६	३२	२२	३६	२	**१०८**
१०	२०	२३	२८	७३	१३	**१५७**
११	११	२६	६	५९	५	**१०७**
जम्मा	**१३९**	**२७९**	**१९२**	**४६२**	**१०९**	**११८१**

५.१ वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केकाका व्यक्तिहरुको जातिगत, लैंगिक तथा उमेरगत विवरण:

वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका १,१८१ जनालाई जातिगत रुपमा हेर्ने हो भने ४० प्रतिशत ब्राह्मण-क्षेत्री समुदायका रहेका छन। त्यसै गरी ५० प्रतिशत जानजाती समुदायका, ७ प्रतिशत दलित समुदायका रहेका छन भने बाँकी ३ प्रतिशत मुश्लिम र अन्य समुदायका रहेका छन्। वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका कुल संख्या मध्ये महिला ३ प्रतिशत रहेको छ। जातिगत सम्वन्धि विस्तृत विवरण तालिका ३४ मा उल्लेख गरिएको छ।

चित्र नं.३४
वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केकाका व्यक्तिको जातिगत

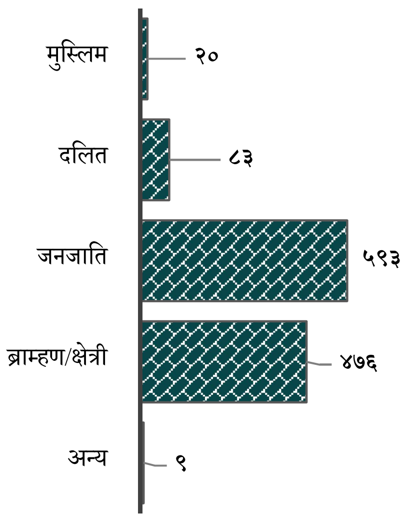

चित्र नं. ३५: वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका व्यक्तिको उमेरगत विवरण

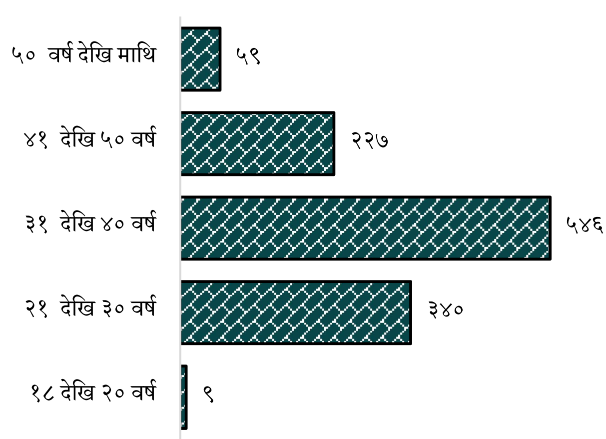

उमेरगत रुपमा तुलना गर्दा ३१ देखि ४० वर्ष उमेर समूहका सवै भन्दा वढी ५४६ जना (४६ प्रतिशत) स्वदेश फर्केका छन्। त्यसै गरी २१ देखो ३० वर्ष उमेर समूहका ३४० जना (२९ प्रतिशत), ४१ देखि ५० वर्ष उमेर समूहका २२७ जना (१९ प्रतिशत) स्वदेश फर्केका छन भने सवै भन्दा कमा ९ जना १ प्रतिशत १८ देखि २० वर्ष उमेर समूका रहेका छन्। वैदेशिक रोजगारीवाट फर्केका व्यक्तिहरुको उमेरगत विवरण चित्र नं. ३५ मा हेर्न सकिन्छ।

५.२ वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किनुका कारण

वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केर आएका मध्ये ४५ प्रतिशतले करार सम्झौता अवधि पुरा भएका कारण स्वदेश फिर्किएका छन। त्यसै गरी १० प्रतिशत कम्पनी बन्द भएर (टुटेर), १५ प्रतिशत राजीनामा दिएर, १० प्रतिशत स्वास्थ्य समस्या कारण, ४ प्रतिशत कम्पनिले करार नसकिदै फिर्ता पठाएर, १ प्रतिशत मेडिकल फेल भएर र २२ प्रतिशत अन्य विभिन्न कारणले स्वदेश फर्केको विवरण तथ्यांक संकलनको क्रममा प्राप्त भएको छ। चित्र नं. ३६ मा फर्किनुको कारण सम्वन्धि विस्तृत विवरण उल्लेख गरिएकोछ।

चित्र नं.-३६: वैदेशिक रोजगारबाट फर्किनुको कारण

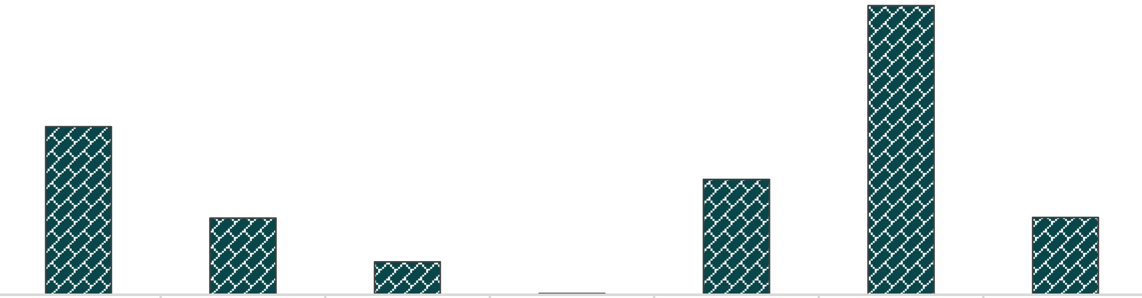

	अन्य	कम्पनी बन्द भएर (टुटेर)	कम्पनी ले करार अवधी नसकी नै पठाएर	मेडिकल फेल भएर	राजिनामा दिएर परिवारसँग रहन	सम्झौता सकिएर	स्वास्थ्य समस्या भएर
जना	२६१	११९	५१	२	१७९	४४९	१२०

५.३ मुख्य गन्तव्य मुलुक तथा फर्केर आएका व्यक्तिहरुले आर्जन गरेका सीप तथा दक्षता:

यस नगरपालिकामा सवै भन्दा बढी ब्यक्तिहरु मलेसिया र खाडी मुलुकबाट फर्केर आएका छन। वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केर आएका १,१८१ जना मध्ये यू.ए.ई.(दुवई) बाट सबै भन्दा बढी २३ प्रतिशत (२६७ जना) यूवाहरु फर्केका छन्। त्यस पछि क्रमश: साउदी अरब बाट २२ प्रतिशत (२५८ जना), कतारबाट २१ प्रतिशत (२५२ जना), मलेसिया वाट १३ प्रतिशत (१५० जना) यूवाहरु स्वदेश फर्केको अवस्था छ भने बाँकी २२ प्रतिशत अन्य मुलुकबाट फर्केको अवस्था रहेको छ। वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका ब्यक्तिको विवरण चित्र नं. ३७ माउल्लेख गरिएको छ।

चित्र-३७ : वैदेशिक रोजगारबाट फर्केको व्यक्तिको मुख्य गन्तव्य मुलुक

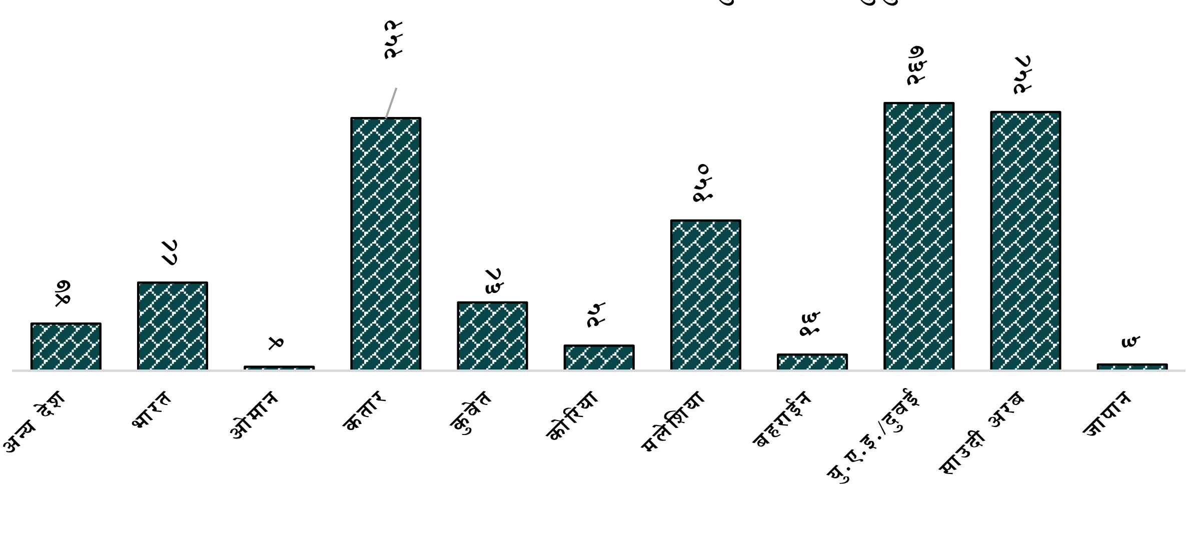

वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केर आएका मध्ये ६५ प्रतिशतले विभिन्न बिधामा सीप तथा दक्षता हासिल गरि स्वदेश फर्केका छन् भने ३५ प्रतिशतले केही सीप आर्जन गरे पनि स्पष्ट बिधामा सीप तथा ज्ञान हासिल नगरी स्वदेश फार्केको विवरण प्राप्त भएको छ। सीप तथा दक्षताको आधारमा बिष्लेशण गर्ने हो भने सवै भन्दा बढी कुकमा ८ प्रतिशत, ड्राईभरमा ७ प्रतिशत, सेक्युरिटी गार्डमा ६ प्रतिशत रहेको छ। त्यसैगरी प्लम्वर, पेन्टर, हाउसकिपिङ, वेटर, स्काफोल्डिङ, गार्मेन्ट, ईलेक्ट्रिसियन, स्काफोल्डिङ जस्ता सीप तथा दक्षता हासिल गरी स्वदेश फर्केको विवरण प्राप्त भएको छ। विषयगत सीप सम्बन्धि विवरण चित्र नं. ३८ मा उल्लेख गरिएको छ।

चित्र-३८: वैदेशिक रोजगारमा फर्केको व्यक्तिलसंग भएको सिप

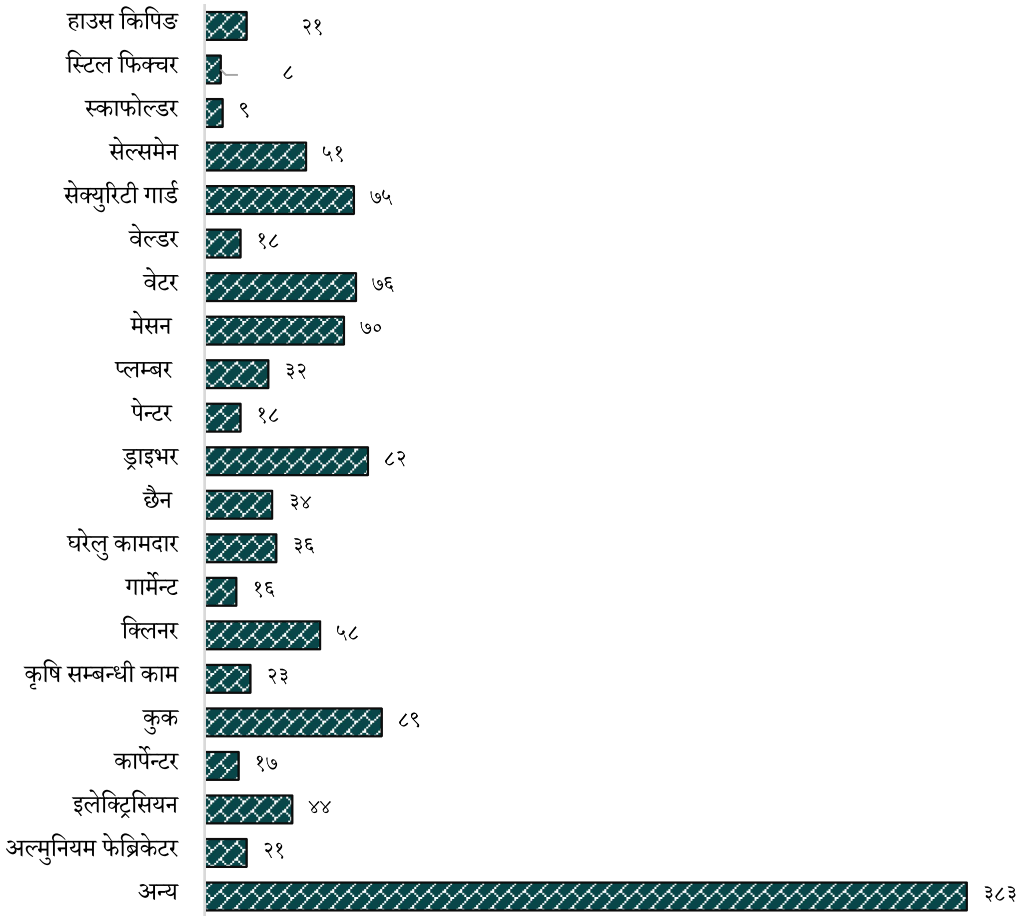

यसरी वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किदा सीप तथा दक्षता लिएर आएका ब्यक्तिहरुलाई क्षेत्रगत विज्ञताको आधारमा योजनावद्ध रुपमा परिचालन गर्न सके स्थानीय विकास प्रकृयामा महत्वपूर्ण योगदान पुग्न सक्ने देखिन्छ। कतिपय ब्यक्तिहरु सँग सीप तथा दक्षता हुँदाहूँदै पनि आफुसँग सीप र दक्षताको प्रमाण-पत्र नभएको कारण स्थानीय स्तरमा रोजगारीको अवसरहरु तथा प्रतिस्पर्धामा सहभगी हुनबाट बञ्चित हुनु परेको अवस्था समस्याको रुपमा प्राप्त भएका छन्। वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केर आएकाले आफुसँग भएको सीपलाई परिक्षण गर्ने योजना रहेको बताएका छन्। यस्तो अवस्थामा स्थानीय सरकारले सम्बन्धित निकायसँगको सहकार्यमा सीप परिक्षण तथा प्रमाणीकरण सम्बन्धिका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरी रोजगार तथा स्वरोजगार सृजना गर्न थोरै भए पनि प्रोत्साहन हुने देखिन्छ।

५.४ वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरुको अवस्था, संलग्नता तथा योजना

वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका १,१८१ जना मध्ये करिव ३० प्रतिशत ब्यक्तिहरु पुन: वैदेशिक रोजगारीमा जाने तयारीमा रहेका छन् भने १४ प्रतिशत ब्यक्तिहरु कृषि पेशामा आवद्ध रहेकाछन्। करिव २८% ब्यक्तिहरु बेरोजगार रहेकाले जागीरको खोजीमा रहेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। रोजगारीको खोजीमा रहेको संख्या ठुलो भए पनि हाल सम्म जागीर गरिरहेका संख्या २ प्रतिशत, स्वरोजगारमा संलग्न संख्या १७ प्रतिशत, होटल ब्यबसाय गरिरहेका २ प्रतिशत, पशुपालनमा संलग्न संख्या २ प्रतिशत र अन्य व्यवसायमा संलग्न संख्या ६ प्रतिशत रहेको छ।

स्वरोजगार गरिरहेका व्यक्तिहरु स्थानीय स्तरमा तरकारी खेती फलफुल खेती, बाख्रापालन, व्यपार तथा कुखुरा पालन लगायतका क्षेत्रमा संलग्न रहेको पाईएको छ। जस्को विस्तृत विवरण चित्र नं. ३९ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

त्यसै गरी ४५ जना यूवाहरुले स्थानीय स्तरमा आय आर्जन सम्बन्धिका क्रियाकलापहरु शुरुवात गर्ने योजना बनाएको पाईएको छ। जसको वडागत चित्र नं. ४० मा विस्तृत रुपमा उल्लेख गरिएको छ।

चित्र नं. ३९ वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केकाहरुको अवस्था

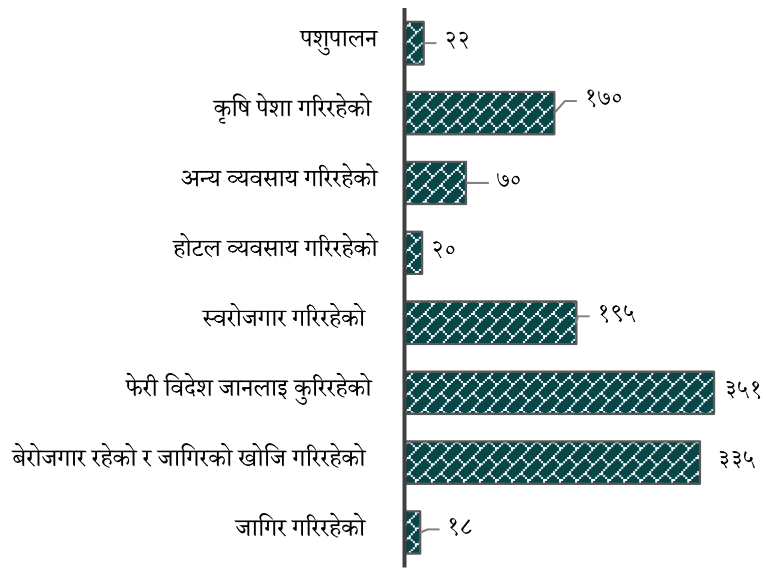

चित्र नं. ४० व्यावसाय शुरु गर्ने योजना भएका व्यक्तिको संख्या

वार्ड नं	अन्य	कुखुरा पालन	गाईपालन	तरकारी खेती	यहि रोजगार गर्ने	बंगुरपालन	बाख्रा पालन	होटल व्यवसाय	जम्मा
१	३	१			२	१		१	८
२	१							५	६
३	३		१					४	८
४	१								१
५				२					२
६	२	१	१	१					५
७				१					१
८	१								१
९	१				५		१		७
१०	२				१				३
११	२							१	३
जम्मा	**१६**	**२**	**२**	**४**	**८**	**१**	**१**	**११**	**४५**

विदेशमा मेहनतका साथ कमाएको रकमलाई आयमुलक क्रियाकलाप तथा व्यवसाय सञ्चालनमा लगानी गर्ने सोंच आफैमा महत्वपूर्ण छ। व्यवसाय शुरुवात गर्ने योजना बनाएका सवै यूवाहरुमा सो सम्बन्धी ज्ञान, सीप तथा प्रयाप्त पूँजी नभएको अवस्था पनि देखिएको छ। यस्तो अवस्थामा उनीहरुले बनाएको योजनालाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्नका लागि स्थानीय सरकार मार्फत प्राविधिक सहयोग तथा सहुलियत कर्जा लगायतका सहयोगको आपेक्षा राखेको तथ्यांक पनि प्राप्त भएको छ। यसरी अपेक्षा राख्ने मध्ये १ प्रतिशतले व्यवसाय सम्बन्धी थप तालिम, १ प्रतिशतले व्यबसायमा छुट, १ प्रतिशतले आवश्यक सामाग्री सहयोग र ३ प्रतिशतले सहुलियत कर्जाको अपेक्षा देखाएको विवरण प्राप्त भएको छ।

नेपाल फर्कि आएर व्यवसाय गर्न चाहनेका लागि वैदेशिक रोजगारीबाट फर्किएर आएका अन्य सफल व्यवसायीहरुसँग सिकाई आदान प्रदान तथा थप उर्जा, उत्प्रेरणा समेत जगाउन आवश्यक सहजिकरण गर्न सक्ने अवसर देखिन्छ। यसको साथै कच्चा सामाग्रीको सहज उपलब्धता, सिंचाई सुविधा, अनुदान प्राप्ति, बजार ब्यवस्थापन लगायतका चुनौतीहरुमा आवश्यक सहजीकरणको अपेक्षा राखेका छन। यसलाई विस्तृत रुपमा अनुसूची २ मा उल्लेख गरिएको छ।

खण्ड-छ

नगरपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारसँग सम्बन्धित महत्वपूर्ण सवालहरु

६. बाणगंगा नगरपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारसँग सम्बन्धित महत्वपूर्ण सवालहरु तथा सुझावहरु

महत्वपूर्ण सवालहरु	महत्वपूर्ण सुझावहरु	प्रस्तावित क्रियाकलापहरु	जिम्मेवारी
▪ सीप तालिम सिकेर वैदेशिक रोजगारीमा जाने युवाहरुको संख्या अत्यन्त न्यून रहेको पाईएको छ । विदेशमा कार्यरत ६,६१८ जना युवा मध्ये १,३४६ जना (२० प्रतिशत) ले सीप सिकेर गएका छन् । परिणाम स्वरुप वैदेशिक रोजगारमा रहेका युवाहरुले अपेक्षा अनुरुपको तलव तथा सुविधाहरु प्राप्त गर्न सकिरहेको अवस्था देखिदैंन ।	▪ गन्तव्य मुलुकमा गर्नु पर्ने काम सम्बन्धि सीपको अभावले युवाहरुले कार्यथलोमा विभिन्न खाले अवहेलना खेप्नुका साथै जोखिमपूर्ण काम गर्नु परिरहेको जानकारी प्राप्त भएको छ । यी सवाल तथा समस्याहरुलाई सम्बोधनका लागि वैदेशिक रोजगारमा जाने सम्भावित व्यक्तिहरुलाई लक्षित गरी सीप तालिमको महत्त्वको बारेमा व्यापक सचेतना विस्तार गर्नु पर्ने देखिन्छ । साथै वैदेशिक रोजगारीमा जाने निर्णय गरिसकेको युवाहरुलाई लक्षित गरि सम्बन्धित निकायहरुसँगको समन्वयमा सीप तालिम सम्वन्धि कार्यक्रमहरु संचालन गर्नु आवश्यक छ ।	▪ सीप तालिकको महत्त्वको बारेमा व्यापक सचेतना विस्तारको लागि वडा कार्यालय तथा सार्बजनिक स्थालमा जानकारीमूलक होर्डिङ बोर्ड राख्ने । ▪ जानकारीमूलक पर्चा पम्प्लेट विकास गरी वितरन गर्ने । ▪ वस्ती तथा वडा तहमा सचेतनामूलक अभिमुखिकरण कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	▪ वडा कार्यालय र नगरपालिकाको कार्यालय ।
▪ सुरक्षित आप्रवासन प्रकृया तथा गन्तव्यमुलुकको हावापानी,धर्मसँस्कृती, ट्राफिक नियम लगायतका बारेमा जानकारी नलिई वैदेशिक रोजगारमा जाने क्रममा ठगि,अलपत्र तथा विभिन्न खाले समस्याहरु रहेको पाइएको छ । वैदेशिक रोजगारमा कार्यरत करिब ५ प्रतिशत युवाहरुले सम्झौता बमोजिमको काम र तलब सुविधा नपाएको लगायतका समस्याहरु भोगिरहेका छन् । ▪	▪ वैदेशिक रोजगारमा गएका मध्ये करिव ५३ प्रतिशतले मात्र वैदेशिक रोजगारमा जादाँ आवश्यक सूचना तथा परामर्श लिएर गएको पाईएको छ । उक्त तथ्यांकलाई नियाल्दा स्थानाय स्तरमा सुरक्षित वैदेशिक रोजगारको विषयमा सचेतनाका विभिन्न क्रियाकलापहरु संचालन गर्नु पर्ने आवश्यक देखिन्छ ।	▪ सम्भावित ठगीबाट जोगिन र सुरक्षित वैदेशिक रोजगारको विषयमा सचेतना विस्तार गर्न बस्ती तथा वडा तहमा सचेतनामुलक अभिमुखिकरण कार्यक्रम संचालन गर्ने साथै वडा कार्यालय तथा सार्वजानिक जानकारीमूलक होर्डिङ बोर्ड राख्ने । ▪ ठगी लगायतका विभिन्न समस्यामा परेका व्यक्तिहरुलाई आवश्यक सहयोग तथा सहजिकरणका लागि जिल्ला प्रशासन कार्यालय, वैदेशिक रोजगार विभाग, वैदेशिक	▪ वडा कार्यालय र नगरपालिकाको कार्यालय ।

		रोजगार बोर्ड, कन्सुलर सेवा विभाग तथा दुतावास लगायतका निकायहरुसँग समन्वय गर्ने ।	
▪ नगरपालिका भित्र वार्षिक करिब १ अर्ब ९६ करोड को हाराहारीमा विप्रेषण भित्रिने गरेको छ । उक्त रकमको अधिकांश हिस्सा घरखर्च,स्वास्थ्य, शिक्षा, ऋण तिर्न लगायतको क्षेत्रमा खर्च भएको पाईएको छ । यसको अलवा १२ प्रतिशत रकम बचत, ३ प्रतिशत ऋण लगानी र १ प्रतिशत मात्र व्यवसायमा लगानी	▪ व्यवसाय संचालन तथा आयआर्जनका क्षेत्रमा परिचालनको लागि स्थानीय श्रोत, साधन तथा बजारको अवस्था विश्लेषण गरी सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको सहभागितमा तथ्यगत नीति तथा योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन मार्फत स्थानीय स्तरमा स्वरोजगारी तथा रोजगारी सिर्जना गर्न सकेमा चक्रिय रुपमा वैदेशिक रोजगारमा जानु पर्ने अवस्थालाई न्यूनिकरण गर्न सकिने देखिन्छ ।	▪ वैदेशिक रोजगारीबाट विप्रेषण प्राप्त गर्ने घर परिवारका सदस्यहरुलाई वित्तिय साक्षरता कक्षा संचालन गर्ने । ▪ गरिबी निवारणका लागि उद्यमशिलता(मेड्पा) कार्यक्रममा आबद्ध गर्ने, नगरपालिकाको कृषि, सहकारी, महिला तथा अन्य शाखाहरुका कार्यक्रमहरुमा सहभागिता गराई विप्रेषणलाई सदुपयोग गर्ने सीप अभिवृद्धि गर्न कार्यक्रम संचालन गर्ने ।	▪ वडा कार्यालय र नगरपालिकाको कार्यालय।
▪ वैदेशिक रोजगारका कारण व्यक्ति तथा परिवारमा बेमेल,घरेलु हिंसा, आरोप लान्छाना,वृद्धवृद्धाहरु एक्लिने (सहारा विहिन) जस्ता घटना भेटिएका छन् । जसको कारणले गर्दा व्यक्ति तथा परिवारमा मनोसामाजिक समस्याहरु देखिन थालेका छन् ।	▪ समग्रमा भन्नु पर्दा वैदेशिक रोजगारीका कारण व्यक्ति, परिवार तथा समाजमा विभिन्न खालका समस्याहरु पनि सिर्जना हुँदै गईरहेको छ । भौतिक निर्माण विकासका प्राथमिकताहरु केन्द्रित हुँदा यस्ता सामाजिक समस्याहरु पछि पर्दै गईरहेका छन् ।	▪ उक्त समस्यालाई समयमा नै सम्बोधन गर्नको लागि नगरपालिका मार्फत पारिवारिक/सामाजिक पुनःएकिकरण तथा मनोसामाजिक परामर्श सेवा लगायतका पहलहरु योजनावद्ध रुपमा सञ्चालन हुन सके सन्तुलित विकासमा सघाउ पुगि समृद्ध समाज निर्माणमा मद्दत पुग्ने देखिन्छ ।	▪ स्वास्थ्य शाखा,वडा कार्यालय र नगरपालिकाको कार्यालय
▪ बालबालिकालाई गुणस्तरिय शिक्षा दिने(खास गरी वोर्डिङ पढाउने) वहानामा वैदेशिक रोजगारमा रहेको मध्ये करिब १२ प्रतिशत व्यक्तिका परिवारका सदस्यहरु सदरमुकाम लगायतका शहरहरुमा बसोबास गर्दै आएको पाईएको छ ।जसले गर्दा परिवारमा जेष्ठ नागरिकहरु मात्रै बस्नु पर्ने अवस्था देखिएको छ ।	▪ परिवारका सदस्यहरु वैदेशिक रोजगारमा गएका कारण जेष्ठ नागरिकहरुलाई अपेक्षाकृत रुपमा हेरचाह तथा आवश्यक सहयोग प्राप्त भइरहेको छैन्। कतिपय परिवारका जेष्ठ नागरिकहरु सहारा विहिन बन्दै गईरहेको अवस्था पनि पाईएको छ । वैदेशिक रोजगारमा संलग्न कुल ८,०६३ घरधुरी मध्ये करिब ४ प्रतिशत घरधुरीका जेष्ठ नागरिकहरु मात्र बसोबास गरिरहेको पाईएको छ ।	▪ स्थानीय विद्यालयहरुमा अंग्रेजि माध्यमबाट पठनपाठनलाई प्रभावकारी रुपमा संचालन गर्न सके उक्त क्रमलाई न्यूनिकरण गर्न सक्ने देखिन्छ । ▪ एक्लिएका बालबच्चा तथा जेष्ठ नागरिकहरुको लागि राहत तथा सहयोग हुने किसिममा कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्नु पर्ने देखिन्छ ।	▪ शिक्षा शाखा,वडा कार्यालय र नगरपालिकाको कार्यालय।

▪ वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएर आएका व्यक्तिहरु मध्ये ६५ प्रतिशत अर्थात ७६४ जनाले कुनै न कुनै सीप लिएर फर्केको पाईएको छ। यसको अलवा प्रमाण पत्र नभएको तर सीप भएका व्यक्तिहरुको संख्या पनि उल्लेख्य संख्यामा पाईएको छ। उनीहरुलाई क्षेत्रगत बिज्ञताको आधारमा योजनावद्ध रुपमा विकास निर्माण तथा सेवा क्षेत्रमा परिचालन गर्न सके स्थानीय विकास प्रकृयामा महत्त्वपुर्ण सहयोग पुग्न सक्ने देखिन्छ।	▪ वडा कार्यालय नगरपालिकाको कार्यालय।
▪ कतिपय व्यक्तिहरु सँग सीप तथा दक्षता हुँदा हुदैँ पनि साथमा प्रमाण पत्र नहुदाँ स्थानीय रोजगारीका अवसरहरुमा प्रतिस्पर्धामा सहभागी हुन बन्चित हुनु परेको समस्याहरु पनि प्राप्त भएका छन्। यस्ता व्यक्तिहरु मध्ये ८६८ जनाले आफुसँग भएको सीपलाई परिक्षण गर्ने योजना रहेको बताएका छन्। यस्तो अवस्थामा स्थानीय सरकारले सम्बन्धित निकायहरुसँगको सहकार्यमा सीप परिक्षण सम्बन्धिका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न सके प्रभावकारी हुन सक्ने देखिन्छ।	
▪ वैदेशिक रोजगारबाट फर्केर आएका व्यक्तिहरु मध्ये ४९५ जना व्यक्तिहरू विभिन्न स्वरोजगारी/व्यवसायमा संलग्न रहेको देखिन्छ। यसको अलवा ४५ जना युवाहरुले स्थानीय स्तरमा आय आर्जन सम्बन्धिका क्रियाकलापहरु शुरुवात गर्ने योजना बनाएको पाईएको छ। ▪ उनीहरुको पहलले स्थानीय स्तरमा उत्पादन वृद्धि हुनुका साथै स्वरोजगारी तथा सिर्जना महत्त्वपूर्ण योगदान पुग्ने देखिन्छ। उनिहरुद्धारा सञ्चालित व्यवसाय तथा उद्यमहरुलाई प्रर्वद्धनका लागि नगरपालिकाद्धारा आवश्यकतामा आधारित प्राविधिक सहयोग,अन्य सहयोग तथा अनुदान जस्तै सिचाई सुविधा विस्तार,बजार व्यवस्थापन तथा प्रविधि हस्तान्तरण सम्बन्धिका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न सके महत्त्वपूर्ण सहयोग हुने देखिन्छ। ▪ वैदेशिक रोजगारमा जानु पर्ने बाध्यात्मक अवस्थालाई न्यूनीकरण गर्ने तर्फ नगरपालिकाको उच्च प्राथमिकता रहेको पाईएको छ। स्थानीय स्तरमा रोजगारी सृजनाका लागि पहलहरू भए पनि युवाशक्तिको लागि गुणस्तरिय एवम् उनीहरुको चाहना अनुरुपको रोजगारीको अवसर उपलब्ध नभईरहेको सन्दर्भमा वैदेशिक रोजगार एउटा बलियो विकल्पको रुपमा देखिएको छ। साथै वैदेशिक रोजगार छनौटको विषय भएकाले यस क्षेत्रलाई सुरक्षित, व्यवस्थित र मर्यादित बनाउदै यसबाट प्राप्त लाभको वृद्धि गरी लागत न्यूनिकरणमा केन्द्रित हुनु आवश्यक देखिन्छ। जसको लागि सुरक्षित वैदेशिक रोजगारको क्षेत्रमा नीति निर्माण गर्ने साथै नगरपालिकाको वार्षिक तथा आवधिक योजनाहरुमा सुरक्षित वैदेशिक रोजगार एवम् पारिवारिक\सामाजिक पूनःएकिकरणको विषयलाई समावेश गरी त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न सके यस क्षेत्रको व्यवस्थापनमा महत्त्वपूर्ण योगदान पुग्न सक्छ।	
▪ हाल उच्च शिक्षा अध्ययनका लागि विभिन्न देशहरुमा जाने क्रम बढी रहेको छ। वैदेशिक रोजगारीमा संलग्न ८,३४५ जना मध्ये ४४६ जना यस नगरपालिकाबाट अध्ययनका लागि गएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। स्वदेशमा रोजगारीका अवसर प्रयाप्त नभएका कारण अध्ययनका लागि विदेश गएपनि काम गरेर पैसा कमाउने तथा उज्वल भबिष्य बनाउने नै लक्ष्य रहेको देखिन्छ। यस नगरपालिकामा वार्षिक करिब १ अर्ब ९६ करोड विप्रेषण भित्रिएको देखिए तापनि ७६ करोड अध्ययनका लागि जाने विद्यार्थीहरुले गन्तव्य मुलुकका विश्वविद्यालयहरुलाई तिरेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ। विदेशमा अध्ययनका लागि जाने विद्यार्थीहरुले गन्तव्य मुलुकका विश्वविद्यालयहरुलाई भुक्तानी गरेको रकमको लेखजोखा तथा विश्लेषण गर्न आवश्यक रहेकोछ।। जुन मनन योग्य विषय हो।	

- वैदेशिक रोजगारले अवसरका साथै चुनौती पनि सृजना गरेको छ । आप्रवासन प्रकृयाका विभिन्न चरणमा ठगिदै गन्तब्य मुलुकमा पुग्ने गरेको घटनाहरु सवैमा वितिदै छ । गन्तव्य मुलुकको वारेमा आधारभुत जानकारीहरु ९आधारभुत कानून, ट्रफिक नियम, भाषा आदी०, सीप यूक्त जनशक्ति अभावका कारण कार्य स्थलमा नै दैनिक रुपमा विभिन्न खाले घट्ना गन्तव्य मुलुकमा घट्ने गरेको छ । विभिन्न खाले समस्त्राम पनि वैदेशिक रोजगारीमा गएकाहरुको लास ३ देखि ५ वटा काठको वाकसमा नेपाल आउने गरेको तथ्यांक वैदेशिक रोजगार विभागको तथ्यांकले सार्वजनिक गरेकोछ । वैदेशिक रोजगारीमा जानेहरुको संख्या बृद्धिसँगै यो संख्या वृद्धि हुनसक्ने अनुमान गरिएको छ । जन्म पछि मृत्यू स्वभाविक हो तर वैदेशिक रोजगारीमा जाँदा स्वास्थ्य परिक्षण गराई यूवा उमेरमा नै दैनिक रुपमा यस्तो घटना घट्नु पक्कै पनि सामान्य होईन । यस नगरपालिकामा हाल सम्म २८ जनाले वैदेशिक रोजगारीका क्रममा ज्यान गुमाई सकेको र ६ जनाको अंगभंग भएको तथ्यांक प्राप्त भएको छ । यसरी मृत्यू तथा अंगभंग भएकाहरु मध्ये अधिकांशले वैदेशिक रोजगार बोर्ड तथा बीमा कम्पनीबाट पाउने आर्थिक सहायता पाउनबाट बञ्चित हुनु परेको अवस्था तथ्यांकले देखाएको छ । अधिकांश श्रम अवधि भन्दा बढी बस्ने, अबैधानिक तरिकाले वस्ने, आवश्यक कागजात अभावले आर्थिक सहायता पाउनबाट बञ्चित हुनु परेको विवरण प्राप्त भएको छ ।

६.१ तथ्यंकको सार्वजानिकीकरण, संचार तथा प्रयोग सम्बन्धी योजना

यस पार्श्व चित्रमा उल्लेखित समग्र तथ्यांक, निचोड तथा सवालहरुलाई सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको बीचमा आवश्यक छलफल गरी उचितर रुपमा सम्बोधन गर्न सके पार्श्व चित्र निर्माण कार्यको उपदेयता बढ्ने कुरा निर्विवाद रहेको छ । उक्त निचोड तथा सवालहरुलाई वडा तथा स्थानीय तहमा हुने विभिन्न छलफल, बैठक तथा अन्तरक्रिया आदिको माध्यमबाट सम्बन्धित सरोकारवाला समक्ष पुर्याउन सकिन्छ । पार्श्व चित्रलाई नगरपालिकाले आफ्नो वेवसाईटमा राखेर पनि नगरपालिका भित्रको वैदेशिक रोजगारीको अवस्था वारेमा जानकारी प्रदान गर्न सक्छ । यसको साथै नगरपालिकाले पार्श्व चित्रको निचोड तथा सवालहरुलाई समबन्धित सरोकारवालाहरुलाई आवश्यक कार्य योजना तयार गरी सम्प्रेषण गर्न सकिने छ ।

यसको साथै वडा , बिषयगत समिति तथा नगर कार्यपालिकाले आफ्नो वार्षिक, आवधिक तथा क्षेत्रगत योजना तयार गर्नु पुर्व पार्श्व चित्रले औल्याएका विषय तथा सवालहरुमा आवश्यक छलफल गरी यस क्षेत्रको समुचित सम्बोधनका लागि आवश्यक कार्यक्रम निर्माण तथा सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

ररर

खण्ड-सात

तथ्यांक सम्बन्धी अनुसूचीहरु

अनुसूची-१: वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण:

वार्ड नं	घरमुली		जम्मा वैदेसिक रोजगारमा रहेका संख्या			उमेरगत विवरण						जातिगत विवरण								
	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	जम्मा	१८ देखि २० वर्ष	२१ देखि ३० वर्ष	३१ देखि ४० वर्ष	४१ देखि ५० वर्ष	५० वर्ष माथि	जम्मा	अन्य	तराई जनजाति	तराई दलित	तराई ब्राम्हण क्षेत्री	पहाडी जनजाति	पहाडी दलित	पहाडी ब्राम्हण क्षेत्री	मुस्लिम	जम्मा
१	२९८	१८०	४२०	५८	४७८	५	१८६	१७९	९४	१४	४७८		१७		१	१८७	७४	१९९		४७८
२	३२२	२२८	४५९	९१	५५०	१०	३०५	१७१	६४		५५०		१२०		५	५६		३६९		५५०
३	३५७	२४३	५५८	४२	६००	११	२३७	२३२	१०६	१४	६००		२६१	१	१०४	१२५	२८	७९	२	६००
४	४९७	३५	४९५	३७	५३२	१३	२०१	२०१	१०६	११	५३२	१	६५	२	२९	१५८	६७	२१०		५३२
५	१८८	२६९	४२१	३६	४५७	७	१८२	१९१	६९	८	४५७	८	१८५	२८	१४८	१३	२४	४१	१०	४५७
६	२३२	३१६	४९७	५१	५४८	१३	२१२	२०६	९६	२१	५४८		९२		१	५०	१३१	२७१	३	५४८
७	२३७	४५०	६३०	५७	६८७	१९	२०८	२७७	१३८	४५	६८७		४१	७०	७८	१५०	७०	२७८		६८७
८	३८६	७१६	१०१७	८५	११०२	३७	३६८	३९२	२३७	६८	११०२	७	६६		११	१९१	१३९	६८७	१	११०२
९	१६९	२८०	४१२	३७	४४९	१	१७६	१८४	८१	७	४४९	२१	३८	४३	११	८७	२४	२२५		४४९
१०	४१७	२८१	६६६	३२	६९८	३३	२८४	२४१	१०८	३२	६९८		३२४			१५६	६०	११८	४०	६९८
११	३५४	२६३	५९४	२३	६१७	२४	२३२	२३९	९७	२५	६१७	३	२१२	६	२	४७	४१	२९५	११	६१७
जम्मा	**३४५७**	**३२६१**	**६१६९**	**५४९**	**६७१८**	**१७३**	**२५९१**	**२५१३**	**११९६**	**२४५**	**६७१८**	**४०**	**१४२१**	**१५०**	**३९०**	**१२२०**	**६५८**	**२७७२**	**६७**	**६७१८**

वार्ड नं	वैवाहिक अवस्था					गएको देश															गएको पटक					
	अविबाहित	एकल महिला/पुरुष	विवाहित	सम्बन्ध बिच्छेद	जम्मा	अन्य देश	अमेरिका	अष्ट्रेलिया	ओमान	कतार	कुवेत	कोरिया	जापान	दुबइ	बहराइन	मलेसिया	युरोप	साउदी	भारत	जम्मा	चौथो पटक	तेश्रो पटक	दोश्रो पटक	पहिलो पटक	पाचौं पटक भन्दा बढी	जम्मा
१	१०८		३६८	२	४७८	५७	१२	७	६	३९	७	८	१४	७५	४	३२	१९	४३	१५५	४७८	१४	६०	५२	१२६	७१	३२३
२	१११		४३९		५५०	४२	२२	८	७	५७	२४	६	१९	८२	३	४२	१५	४०	१८३	५५०	१२	५५	८९	२०२	९	३६७
३	११४	३	४८२	१	६००	४७	३	१०	४	७१	२४	११	२२	९९	४	६३	०	९४	१४८	६००	२७	५६	९५	१७३	१०१	४५२
४	९६	४	४३१	१	५३२	३१	५	५	८	७२	१६	१३	११	११५	५	४१	३७	९२	८१	५३२	२२	४०	११५	१९०	८४	४५१
५	८५		३७०	२	४५७	३५४	५	४				४	१२				८		७०	४५७	२३	५९	१२०	१२९	५६	३८७
६	९०		४५८		५४८	१८	३	२	६	४५	३७	१०	९	९६	५	४६	१३	९३	१६५	५४८	१५	४८	९६	१८१	४३	३८३
७	९७	७	५७६	७	६८७	२२	७	४	१३	५९	२७	१८	९	११३	९	४३	२५	७७	२६१	६८७	४६	७९	१०६	१०७	८८	४२६
८	१८४	१	९१७		११०२	३९	११	७	९	१२३	३४	१२	१८	२७५	३	८०	३२	१२१	३३८	११०२	८३	९८	१४२	२८६	१५५	७६४
९	८३		३६५	१	४४९	४२८	६						१				०		१४	४४९	५३	८८	१२४	१२९	४१	४३५
१०	११५	२	५७४	७	६९८	४९	२		११	९९	२७	५	१०	७५	५	९३	२	१०१	२१९	६९८	५९	६८	१२८	१८९	३५	४७९
११	१२२		४९३	२	६१७	१९	३		७	७७	१४	१४	६	१६१	२	६६	१५	९४	१३९	६१७	३७	८६	१०८	१४४	१०३	४७८
जम्मा	१२०५	१७	५४७३	२३	६७१८	११०६	७९	४७	७१	६४२	२१०	१०१	१३१	१०९१	४०	५०६	१६६	७५५	१७७३	६७१८	३९१	७३७	११७५	१८५६	७८६	४९४५

वार्ड नं	सीप सिकेर गएकाहरुको बिबरण																					
	अन्य	अल्मुनियम फेब्रिकेटर	इलेक्ट्रिसियन	कार्पेन्टर	कुक	कृषि सम्बन्धी काम	केही पनि नसिकी गएको	क्लिनर	गार्मेन्ट	घरेलु कामदार	ड्राइभर	पेन्टर	प्लम्बर	फ्याक्टरी वर्कर	मेसन	वेटर	वेल्डर	सेक्युरिटी गार्ड	सेल्समेन	स्काफफोल्डर	स्टिल फिक्चर	हाउस किपिंग	जम्मा
१	१९	१	२	१	९	२	४१२				२६		१			२		२		१			४७८
२	७१	२	१०	१	२७	१	४१४	१		१	८	२	३			१	१	२	२			३	५५०
४	११		२		१४		५६७				३							१		२			६००
५	७४	१	६	७	३१	३	३६१			१	२७	४			१	७		४	१	१	१	२	५३२
५	१२		७	१	१०		४०३		३	२	११	३	१			१		१			२		४५७
६	६०	१	१३	२	८०	६	१३२	११	८	३६	३४	७	४	१५	५	६८		२८	२२	५	५	६	५४८
७	१३		४	१	१०		६२०				२९	१				३		३		१	२		६८७
८	२७	१	४		२७	७	९५२	२		१८	२४	३	२		२	१४		७	६	१		५	११०२
९	३७	६	६	५	५९		२५१	७		२	२७	२	२	११	१	८	३	१२	६			४	४४९
१०	१			२	४		६८२				१				२	३		१	१	१			६९८
११	३०						५७८				४		१					१	३				६१७
जम्मा	३५५	१२	५४	२०	२७१	१९	५३७२	२१	११	६०	१९४	२२	१४	२६	११	१०७	४	६२	४१	१२	१०	२०	६७१८

वार्ड नं	हाल विदेशमा काम गरिरहेका विवरण																					आप्रवासी स्रोत केन्द्रवाट सूचना तथा जानकारी लिनेको विवरण		
	अन्य	अल्मुनियम फेब्रिकेटर	इलेक्ट्रिसियन	कार्पेन्टर	कुक	कृषि सम्बन्धी काम	क्लिनर	गार्मेन्ट	घरेलु कामदार	ड्राइभर	पेन्टर	प्लम्बर	मेसन	लेबर	वेटर	वेल्डर	सेक्युरिटी गार्ड	सेल्समेन	स्काफफोल्डर	स्टिल फिक्चर	हाउस किपिंग	जम्मा	नलिईं जाने	लिएर जाने	जम्मा
१	१०७	४	३	२	६१	८	२३		४८	२७		३	१५	७५	६०		२७	८	६		१	४७८	२५८	६५	३२३
२	१२२	१	१४	२	४९	२	७		३	१४	२	३		३०७	४	१	९	५			५	५५०	१४५	२२२	३६७
४	१५६	१२	१७	१	१२०	२८	१५	१७	३४	३०		१९	४१	१९	९	३	३५	२४	१०	२	८	६००	४५	४०७	४५२
५	१०५	४	९	६	७७	१०	२०	७	३	४५	४	१	५	८९	४४	१	२६	५५	३	१	१७	५३२	४४६	५	४५१
५	६२		९	३	५९	७	२९	५	२६	३४	४	६	३	१४३	२०		२४	१०	५	७	१	४५७	३८३	४	३८७
६	५८	१	१४	२	८५	६	१६	९	४३	३४	८	५	६	१०६	८२		३२	२३	६	५	७	५४८	२०	३६३	३८३
७	१९७	६	१०	५	१२२	१५	११	५	३२	४८	२	६	७	९६	५५		३१	२३	४	५	७	६८७	३५२	७४	४२६
८	१६२	३	१५		८६	१५	१८	५	६३	६२	९	३	८	४५८	७१	२	५९	३७	५		२१	११०२	४०	७२४	७६४
९	६५	११	८	७	७७	३	१६		२	३४	३	३		१४९	२०	४	१९	१३	२	१	१२	४४९	३६५	७०	४३५
१०	८०	५	१९	११	१०६	१६	२२	१०	१६	३३	८	१६	३९	१६४	६२	१२	३८	२२	७	५	७	६९८	४६१	१८	४७९
११	१४२	६	९	४	७०	२०	१५	६	४७	४४	३	९	१८	८१	४६	३	३४	५०	२	८		६१७	२३०	२४८	४७८
जम्मा	**१२५६**	**५३**	**१२७**	**४३**	**९१२**	**१३०**	**१९२**	**६४**	**३१७**	**४०५**	**४३**	**७४**	**१४२**	**१६८७**	**४७३**	**२६**	**३३४**	**२७०**	**५०**	**३४**	**८६**	**६७१८**	**२७४५**	**२२००**	**४९४५**

वार्ड नं	सूचना लिएर गएको हो भने कुन मध्यम बाट सूचना केन्द्र पुग्नु भएको हो									घर परिवारमा विदेश जादा चाहिने डकुमेन्ट (पासपोर्ट, सम्झौता पत्र, वीमाको कागज, मेडीकल) छाड्नेको विवरण			बैदेसिक रोजगारमा जाने माध्यम							वैदेशिक रोजगारमा जान प्रयोग भएको बाटो				
	अन्य बाट सुनेर	आप्रवासी स्रोत केन्द्र/उपकेन्द्र (सुचना केन्द्र)	रिटर्नी स्वयंसेवक मार्फत	रेडियो बाट सुनेर	शिक्षक तथा विधार्थी मार्फत	समुदाय अभिमुखिकरण कार्यक्रम मार्फत	सामीको कर्मचारी मार्फत	सूचना तथा परामर्श नलिएर गाएको	जम्मा	नछाड्ने	छाड्ने	जम्मा	आफन्त मार्फत	कन्सल्ट्यान्सी मार्फत	थाहा छैन	मेनपावर कम्पनी मार्फत	एजेन्ट मार्फत	सरकार to सरकार मार्फत	जम्मा	अन्यमुलुक हुँदै	थाहा छैन	नेपालको विमानस्थल	भारतवाट	जम्मा
१		६५						२५८	३२३	३१७	६	३२३	५६	१०	१	१६	२३१	९	३२३	९		३१२	२	३२३
२	१	२१४	२	१		३	१	१४५	३६७	३६६	१	३६७	३६	१४	१		३१६		३६७			३६५	२	३६७
३	७	३९९	१					४५	४५२	४२३	२९	४५२	४०	२६	२	२६४	११०	१०	४५२		१	४५१		४५२
४	३	१			१			४४६	४५१	४५०	१	४५१	१९	१	१	६	४२१	३	४५१	६	१	४४४		४५१
५		३				१		३८३	३८७	३६९	१८	३८७	१				३८४	२	३८७			३८४	३	३८७
६	३३५	१	३	१६	७	१		२०	३८३	३६५	१८	३८३	३५	२			३३६	१०	३८३			३८१	२	३८३
७	४४	५	१		१२	१२		३५२	४२६	४२३	३	४२६	३६	११	२	४	३५६	१७	४२६			४२१	५	४२६
८	६	७१७	१					४०	७६४	५९८	१६६	७६४	६५		१०	५८	६२१	१०	७६४		८	७५१	५	७६४
९	९	२		१		५८		३६५	४३५	३७३	६२	४३५	१३	१४		२	४०५	१	४३५			४३१	४	४३५
१०	७	१		१	९			४६१	४७९	४७८	१	४७९	१६	१७	१	९	४३६		४७९		१	४७७	१	४७९
११	११	२३७						२३०	४७८	४५२	२६	४७८	२२	३	५	४१	३९३	१४	४७८	२	३	४६८	५	४७८
जम्मा	४२३	१६४५	८	१९	२९	७५	१	२७४५	४९४५	४६१४	३३१	४९४५	३३९	९८	२३	४००	४००९	७६	४९४५	१७	१४	४८८५	२९	४९४५

वार्ड नं	विदेश जादा तिरेको रकमको विवरण										विदेश जादा ऋण लिएको विवरण							विदेश जादा ऋण लिएको व्याज दर					
	१ लाख १ हजार देखि १ लाख ५० हजार सम्म	१ लाख ५१ हजार देखि २ लाख सम्म	११ देखी ३० हजार	२ लाख देखि माथि	३० देखी ५०हजार	५१ देखी ८०हजार	८१ देखी १ लाख	फ्रि भिषा फ्रि टिकटमा	भारत गएको हो तिर्नु परेन	जम्मा	आफन्त तथा साथीभाइ	ऋण लिएको छैन	बचत समूह	बैंक	सहकारी	साहुमहाजन	जम्मा	१३ देखि १८ प्रतिशत	२५ देखि ३६ प्रतिशत	१९देखि २४ प्रतिशत	१२ प्रतिशत भन्दा कम	ऋण नलिएकोले व्याज तिर्नु परेन	जम्मा
१	१०३	८२		१००	२	२	२७	७		३२३	११३	९१	१०	२४	६	७९	३२३	२०६	२५	२		९०	३२३
२	७२	१५४		१३४		१	४	२		३६७	३६	३००	२	२२	७		३६७	५	२४	४१		२९७	३६७
३	२१९	६८		११३	३	६	२८	१५		४५२	२७६	६९	४३	५४	१०		४५२	३	१६०	२०७	५	७७	४५२
४	५२	६४	६	१८५	९५	२१	२३	५		४५१	१८१	१५३	२६	७४	१७		४५१	१९६	७०	१		१८४	४५१
५	५५	७२	११६	९७	१४	९	१४	१०		३८७	१०६	१७६	१०	५१	४२	२	३८७	३४	१२८	४३	७	१७५	३८७
६	१०९	८०	१	९९	८	३	६२	२१		३८३	२२०	१४३	४	१५	१		३८३	३	१७	२१९		१४४	३८३
७	१०९	५९	७	१५६	८	३२	५०	५		४२६	२६८	१०४	५	३९	१०		४२६	९	५५	२३४	२४	१०४	४२६
८	९५	२२१		३८८	२	९	३०	१९		७६४	४४८	१४८	२१	५४	१६	७७	७६४	६९	४४६	९९		१५०	७६४
९	७२	११६		२२३	३	१	१६	४		४३५	२६३	२२		८०	७०		४३५	२	१३९	२६७	३	२४	४३५
१०	९५	११७		१९७	३	७	५५	५		४७९	१९६	५२	४६	१६२	२०	३	४७९	१९८	२२७	२		५२	४७९
११	६६	१२९	१	२०३	३	२०	४६	१०		४७८	१३२	२१९	४०	७०	१७		४७८	६२	१९६			२२०	४७८
जम्मा	१०४७	११६२	१३१	१८९५	१४१	१११	३५५	१०३	०	४९४५	२२३९	१४७७	२०७	६४५	२१६	१६१	४९४५	७८७	१४८७	१११५	३९	१५१७	४९४५

वार्ड नं	वैदेशिक रोजगारको क्रममा भएका समस्या को विवरण									
	अन्य	कम्पनीले बस्न दिएको तर खाना नदिएको	मालिकले नेपाल फर्कन नदिएको	मेडिकल फेल भएको	लामो समय देखि तलब नपाएको	समस्या भएको छैन	सम्झौतामा भने अनुसारको काम र दाम दुवै नपाएको	सम्झौतामा भने अनुसारको तलब नपाएको	सम्झौतामा भने अनुसारको काम नपाएको	जम्मा
१	२		४		१	४६७	१	३		४७८
२	१२					५३८				५५०
३	७		१		१	५६४	९	१५	३	६००
४	२	३	१	१	२	५२०	१	२		५३२
५	२				१	४४४	१	४	५	४५७
६						५३७	३	८		५४८
७	२				२	६७३	४	३	३	६८७
८	२३		२		३	१०३४	१९	१५	६	११०२
९	१		१			४४६	१			४४९
१०	४				१	६८३	२	६	२	६९८
११	१२				१	५९५	५	२	२	६१७
जम्मा	६७	३	९	१	१२	६५०१	४६	५८	२१	६७१८

वार्ड नं	वैदेशिक रोजगारमा रहँदा परिवारमा भएका समस्याहरुको विवरण								
	अन्य कुनै घटना	आरोप लान्छना सम्बन्धिका घटना	कुनै पनि त्यस्तो समस्या परेको छैन	गम्भिर मानसिक चिन्ता /वेहोस हुने	परिवारमा लामो समय देखी सम्पर्कमा नभएको	बालबच्चा एक्लो भएको	वृद्ध बुवा-आमा मात्र घरमा भएको	श्रीमानले लामो समय देखी पैशा नपठाएको	जम्मा
१	१		४४५	२	२	७	१८	३	४७८
२			५५०						५५०
३	१		५८०		६	५	५	३	६००
४	२		५२८		१	१			५३२
५	२		४५४		१				४५७
६			५४४	१	२		१		५४८
७			६८१		४	१		१	६८७
८	६		१०५०	२	४	१८	१६	६	११०२
९			४४६		२			१	४४९
१०		१	६९७						६९८
११	३		६०६		४		३	१	६१७
जम्मा	१५	१	६५८१	५	२६	३२	४३	१५	६७१८

वार्ड नं	वैदेशिक रोजगारमा गएका परिवारमा भएको दोस्रो विवाह गर्नेको विवरण		साठी वर्ष माथिका वुवा आमा मात्र घरमा वसेको संख्या	छोरा छोरी वोडिङ स्कुल पढाउनको लागि सदरमुकाम वा अन्य शहरमा पठाएका/ गएका विवरण				विदेशबाट पठाएको रकम कहाँबाट लिने गरेको									पोहोर सालको बैशाख देखि अस्ति चैत्र सम्ममा रेमिट्यान्स् प्राप्त भएको पटक							
	पुरुष	महिला		छोरा छोरी दुवैलाई	छोरालाई मात्र	छोरीलाई मात्र	जम्मा	आईएमई सेन्टरबाट	फाइनान्स कम्पनीबाट	बैंकबाट	सहकारीबाट	साथी/आफन्तबाट प्राप्त गर्ने गरेको	हुण्डीबाट	जम्मा	कत्ति पनि पैशा (रेमिट्यान्स्) पठाउनु	पठाउनु भएको छ	एक पटक पठाएको छ	एक पटक पनि पठाएको छैन	चार पटक पठाएको छ	तिन पटक पठाएको छ	दुई पटक पठाएको छ	पाँच पटक पठाएको छ	पाँच पटक भन्दा बढी ठाएको छ	जम्मा
१		५	२७	१३	११	३	**२७**	१३२	१	२१६	१	८	१	**३५९**	११९	३५९	१९		४६	३५	३१	२४	२०४	**३५९**
२	७			२	३	१	**६**			२०४	२	१		**२०७**	३४३	२०७	१	४	१७	८७	९५	३		**२०७**
३	६		२७	४	१५	१२	**३१**	६२		४६३		३		**५२८**	७२	५२८	२६	५	४७	४९	५७	२९	३१५	**५२८**
४	५	३	२१७	८	२१	१७	**४६**	७२		३१८	७	४		**४०१**	१३१	४०१	१६	११	१४	३६	२४	१२	२८८	**४०१**
५	१		१६२		४	५	**९**	३८५		३				**३८८**	६९	३८८	१२	१४	३६	११	९	५२	२५४	**३८८**
६			२	१	५	५	**११**	२९०	१	१७५		१२	१	**४७९**	६९	४७९	८२	२	१३८	१२८	१००	२१	८	**४७९**
७	४	२	१५	६	१३	२४	**४३**	२२		५२७	३	२२		**५७४**	११३	५७४	२९	२	७०	६७	४७	१९	३४०	**५७४**
८	१०	१	३८	३८	३४	३७	**१०९**	२४६	५	५३२	२	१६	५	**८०६**	२९६	८०६	१५	५	१७५	८७	४७	२२९	२४८	**८०६**
९	५	२	१०	६१	७४	४७	**१८२**	३५९		७	२	१		**३६९**	८०	३६९	३२	७	१४	८६	२१३	९	८	**३६९**
१०	८		२			१	**१**	४		३५८		७		**३६९**	३२९	३६९	२७	७	९३	४६	३५	५१	११०	**३६९**
११	६		२१	३	२२	१३	**३८**	१२		४३७		२८		**४७७**	१४०	४७७	४९	१६	३५	११२	१२७	१८	१२०	**४७७**
जम्मा	**५२**	**१३**	**५२१**	**१३६**	**२०२**	**१६५**	**५०३**	**१५८४**	**७**	**३२४०**	**१७**	**१०२**	**७**	**४९५७**	**१७६१**	**४९५७**	**३०८**	**७३**	**६८५**	**७४४**	**७८५**	**४६७**	**१८९५**	**४९५७**

वार्ड नं	पोहोर सालको बैशाख देखि अस्ति चैत्र सम्ममा पठाएको पैशा (रेमिट्यान्स्) विवरण	एक वर्षभित्र प्राप्त रेमिट्यान्सको विवरण										
		जिन्सी सम्पत्ति जोड्न	स्वास्थ्य उपचार खर्च	ऋण तिर्न	घर बनाउन खर्च	जग्गा खरिद खर्च	शिक्षा खर्च	ऋण लगानी	व्यवसाय शुरु	घर खर्च तथा खानपान	वचत	जम्मा
१	२३७७५५०००	१४४८००००	५७०५०००	५५५९५०००	७०३३००००	१६८०००००	१६६५५०००	१२५७५०००	३६२५०००	२२४६५०००	१९५२५०००	२३७७५५०००
२	९५५०००००	९११००००	१४५०००००	७१५००००	८०००००	०	१८७६००००	२०००००	२४०००००	१५१६००००	२७४२००००	९५५०००००
३	१६९९४४०००	७२१००००	१११८००००	२७३४४०००	१८४१२०००	२४०००००	२१४८५०००	४७९०००	११९५०००	५४०९९०००	२६१४००००	१६९९४४०००
४	१७५३७४०००	२५११९५००	१२०९६०००	१८१२००००	१२२०५०००	१३६५०००	१५२४७०००	३५०९८०००	२२११०००	१३३६८०००	६३१४४५००	१७५३७४०००
५	२०६३७३८००	३२४५०००	१५३९८०००	३७४२३०००	१६७६९६००	२३६००००	२००६६७००	२१३५०००	६६०५००	५२६७४६००	५५६४१४००	२०६३७३८००
६	१८३२६३०००	०	१२९०००००	३८६०८०००	४८३०००००	२०७०००००	११४३००००	२०००००	०	४२६०५०००	८५२००००	१८३२६३०००
७	१६७३१७०००	३२९११०००	१९१५६०००	५९९९५६००	९२७८०००	५०००००	२४१९८०००	३०००००	२७००००	३६१४९१००	१४१७९३००	१६७३१७०००
८	३४८६७२०००	११०७५०००	३६१३३०००	१००३५५०००	२५१५००००	१२००००००	६०१९२०००	२७७००००	४०००००	८४५०७०००	१६०९००००	३४८६७२०००
९	१५७३८५०००	१९३००००	२३६५५०००	५६०६५०००	१२७०००००	५३०००००	१८८७५०००	२०००००	१३९५०००	३४९६५०००	२३०००००	१५७३८५०००
१०	७७७८६०००	१६८५०००	९६७६०००	२६४७३०००	७७१५०००	५०००००	८४२४०००	०	०	१९६०४०००	३७०९०००	७७७८६०००
११	१४०७३१०००	४९४२०००	१८३९५०००	४३२३७०००	२०६०००००	८८००००	१५८१७०००	२२००००	१३०००००	२९२१००००	६१३००००	१४०७३१०००
जम्मा	१९६०१००८००	५९४८७५००	१७८७९४०००	४७०३६५६००	२४२२५९६००	६२८०५०००	२३११४९७००	५४१७७०००	१३४५६५००	४०४८०६७००	२४२७९९२००	१९६०१००८००

वडा नं	प्राप्त रेमिट्यान्स् को देशगत विवरण													
	अन्य देश	अमेरिका	ओमान	कतार	कुवेत	कोरिया	जापान	दुबइ	बहराइन	मलेसिया	युरोप	साउदी	भारत	जम्मा
१	३४०७५०००	५३००००००	३०८०००००	२११२६००००	२७४००००	११७१००००	७२००००००	३८७३५०००	१९९००००	१५६५५०००	२५७६००००	२०७९००००	४९४६००००	२३७७५५०००
२	६८५००००	६१००००००	१२००००००	११०००००००	२९००००००	५००००००	३४००००००	१२७००००००	५००००००	५४५००००	७३५००००	७२००००००	३०३५००००	९५५००००००
३	१६११५०००	२००००००	८३००००	२२७३३०००	४८१५०००	१७०२००००	६४००००००	२९७०२०००	९५००००	१२७३००००	३६५००००	३२२८००००	२२५१९०००	१६९९४४०००
४	११८४५०००	१६००००००	२५२००००	२७६८३०००	६३६००००	४७०८५००	६०२२०००	४२६८८०००	१९३००००	१२५२००००	१२८५५०००	३३८९७०००	१०७४५५००	१७५३७४०००
५	१६४९७६०००	४५००००००				६२००००००	३५००००००				११२२००००		१५९७७८००	२०६३७३८००
६	४६००००००	९००००००	२१००००००	१९८००००००	१४२४३०००	११६००००००	७२००००००	३३९५००००	१२५००००	१४८८००००	७००००००	३६३००००००	२९४४००००	१८३२६३०००
७	७३२५०००	१६००००००	३७२००००	१९०५००००	४२०५०००	१४४२००००	१८००००००	३४०८००००	२२२५०००	८३४००००	६१४००००	२९३८००००	३५०३२०००	१६७३१७०००
८	१२८५००००	१९००००००	२९५००००	५५४९००००	१०३५००००	१४६१००००	४९००००००	८८०८००००	१६००००००	२४६५५०००	१७७००००००	५३०३००००	६०५५७०००	३४८६७२०००
९	१४९१८५०००	५५००००००					२००००००				०		२५००००००	१५७३८५०००
१०	१००४७०००		१३५००००	१३६०५०००	२३६७०००	१५५००००		१०२४५०००	३००००००	११२९००००	१३००००००	१४८३२०००	१०९००००००	७७७८६०००
११	४३७९०००	१९००००००	१७९००००	२१७७५०००	२४९००००	१०५५००००	८२००००	४०८०५०००	३००००००	१२८५५०००	३४५००००	२६५५००००	१३०६७०००	१४०७३१०००
जम्मा	४२२२४७०००	२९५००००००	१९५४००००	२१२३९६०००	५०४७००००	९२८६८५००	४१४४२०००	३३०९८५०००	११०४५०००	११८३७५०००	९६४२५०००	२५४२५९०००	२८०५४८३००	१९६०१००८००

वडा नं	प्राप्त रेमिट्यान्स् को देशगत विवरण													
	अन्य देश	अमेरिका	ओमान	कतार	कुवेत	कोरिया	जापान	दुबइ	बहराइन	मलेसिया	युरोप	साउदी	भारत	जम्मा
१	३४०७५०००	५३०००००	३०८००००	२११२६००००	२७४००००	११७१००००	७२०००००	३८७३५०००	१९९००००	१५६५५०००	२५७६००००	२०७९००००	४९४६००००	२३७७५५०००
२	६८५००००	६१०००००	१२०००००	११००००००	२९०००००	५०००००	३४०००००	१२७०००००	५०००००	५४५००००	७३५००००	७२०००००	३०३५००००	९५५०००००
३	१६११५०००	२०००००	८३००००	२२७३३०००	४८१५०००	१७०२००००	६४०००००	२९७०२०००	९५००००	१२७३००००	३६५००००	३२२८००००	२२५१९०००	१६९९४४०००
४	११८४५०००	१६०००००	२५२००००	२७६८३०००	६३६००००	४७०८५००	६०२२०००	४२६८८०००	१९३००००	१२५२००००	१२८५५०००	३३८९७०००	१०७४५५००	१७५३७४०००
५	१६४९७६०००	४५०००००				६२०००००	३५०००००				११२२००००		१५९७७८००	२०६३७३८००
६	४६०००००	९०००००	२१०००००	१९८०००००	१४२४३०००	११६०००००	७२०००००	३३९५००००	१२५००००	१४८८००००	७००००००	३६३०००००	२९४४००००	१८३२६३०००
७	७३२५०००	१६०००००	३७२००००	१९०५००००	४२०५०००	१४४२००००	१८०००००	३४०८००००	२२२५०००	८३४००००	६१४००००	२९३८००००	३५०३२०००	१६७३१७०००
८	१२८५००००	१९०००००	२९५००००	५५४९००००	१०३५००००	१४६१००००	४९०००००	८८०८००००	१६०००००	२४६५५०००	१७७०००००	५३०३००००	६०५५७०००	३४८६७२०००
९	१४९१८५०००	५५०००००					२०००००				०		२५०००००	१५७३८५०००
१०	१००४७०००		१३५००००	१३६०५०००	२३६७०००	१५५००००		१०२४५०००	३०००००	११२९००००	१३०००००	१४८३२०००	१०९०००००	७७७८६०००
११	४३७९०००	१९०००००	१७९००००	२१७७५०००	२४९००००	१०५५००००	८२००००	४०८०५०००	३०००००	१२८५५०००	३४५००००	२६५५००००	१३०६७०००	१४०७३१०००
जम्मा	४२२२४७०००	२९५०००००	१९५४००००	२१२३९६०००	५०४७००००	९२८६८५००	४१४४२०००	३३०९८५०००	११०४५०००	११८३७५०००	९६४२५०००	२५४२५९०००	२८०५४८३००	१९६०१००८००

वार्ड नं	विदेशको कमाईले कहा बचत गर्नु भएको छ?						विदेशको कमाईले घडेरी किन्नु भएको छ?						बसाइ सरेर जाने योजना भएको संग्ख्या				
	फाइनान्समा	बचत नै छैन	बैंकमा	सहकारी	स्थानीय समूहमा	जम्मा	अन्य	कहि पनि किनेको छैन ।	घर नजिकै शहरमा	पालिका क्षेत्रमा	प्रदेश कार्यालय भएको शहरमा	सदरमुकाम भएको शहरमा	काठमाण्डौमा	कहि जाने योजना छैन	घर नजिकै शहरमा	पालिका क्षेत्रमा	प्रदेश कार्यालय भएको शहरमा
१	११	१४०	१४८	४३	१७	३५९		३४७	७	१२४			८	३९७	१३	६०	
२	७	१०	१८५	२	३	२०७		५४९		१				५४६	४		
३	८	२४४	९९	४७	१३०	५२८		५९७	२	१				६००			
४		१६८	२०७	२२	४	४०१	३	५२९					२	५२६	१	३	
५		१०८	६०	२१६	४	३८८		४५७						४५६		१	
६		४३२	४३	३	१	४७९		५२७	१३	८				५४८			
७	१३	४३६	७३	१३	३९	५७४	६	६३८	३३	९	१			६७८	८		१
८	१	६९३	५१	३	५८	८०६	५	१०८१	१४	१	१			११०१	१		
९		३५९	४	३	३	३६९	१	४३७	६	४		१	१	४४८			
१०		३४८	१४		७	३६९	१	६९६	१					६९८			
११		४४६	२९	१	१	४७७	३	५९२		२२				६१४	१	२	
जम्मा	**४०**	**३३८४**	**९१३**	**३५३**	**२६७**	**४९५७**	**१९**	**६४५०**	**७६**	**१७०**	**२**	**१**	**११**	**६६१२**	**२८**	**६६**	**१**

अनुसूची-२: अध्ययनमा विदेश गएका व्यक्तिहरुसंग सम्बन्धित विवरण:

वार्ड नं	घरमुली		जम्मा अध्ययनमा रहेका संख्या			जातिगत विवरण									वार्ड नं	गएको देश									
	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	जम्मा	अन्य	तराई जनजाति	तराई दलित	तराई ब्राम्हण क्षेत्री	पहाडी जनजाति	पहाडी दलित	पहाडी ब्राम्हण क्षेत्री	मुस्लिम	जम्मा		अन्य देश	अमेरिका	अष्ट्रेलिया	कोरिया	जापान	फ्रान्स	बेलायत	युरोप	रसिया	जम्मा
१	३०	१३	२५	१८	४३		३	१		९	२	२८		४३	१	१०	२	१६		१०	१	१	२	१	४३
२	२९	२०	३०	१९	४९		७		१	२		३९		४९	२	१२	२	९		१२		१२	२		४९
३	१४	२	१२	४	१६		१		५	४		६		१६	३	६	१	६		३					१६
४	३६	१८	३४	२०	५४		३		२	१५		३४		५४	४	३	१	१३	३	२५	१	२	६		५४
५					०									०	५										०
६	२६	६	१७	१५	३२		३					२९		३२	६	१	२	१२		१०		१	६		३२
७	३७	२१	३७	२१	५८		२	१	१५	१२	१	२७		५८	७	६	२	२०	२	२४			४		५८
८	६७	४८	८६	२९	११५	१	३			१४	२	९५		११५	८	१३	१०	४४	१	३३			१४		११५
९	३२	६	२५	१३	३८	१	५	१		१३		१८		३८	९	७	२	११		१८					३८
१०					०									०	१०										०
११	३१	१०	३४	७	४१		३			१		३७		४१	११	६	६	११		१४		१	३		४१
जम्मा	३०२	१४४	३००	१४६	४४६	२	३०	३	२३	७०	५	३१३	०	४४६	जम्मा	६४	२८	१४२	६	१४९	२	१७	३७	१	४४६

वार्ड नं	ऋण लिएको हो भने कहाँवाट लिनुभयो?					वार्ड नं	अध्ययनमा जादा तिरेको रकमको विवरण	विदेश जादा ऋण लिएको विवरण					विदेश जादा ऋण लिएको व्याज दर					वार्ड नं	अध्ययन संगै रोजगारी पनि गर्नु भएको छ कि छैन ?		
	आफन्त साथीभाइ	बचत समुह	बैंक	सहकारी	साहु महाजन		जम्मा	अन्य	आफ्नै स्रोत	ऋण सापटी लिएर	सम्पति बेचेर	जम्मा	१२ प्रतिशत	१३ देखि १८ प्रतिशत	१९ देखि २४ प्रतिशत	२५ देखि ३६ प्रतिशत	जम्मा		छ	छैन	जम्मा
१	६		२७		३	१	९३७००००००		६	३६	१	४३	११	१७	८		३६	१	२४	१९	४३
२	५	१	११	५		२	८१५००००००		१४	२२	१३	४९		५	१७		२२	२	८	४१	४९
३	४		६			३	२२८४५०००	३	३	१०		१६		६	४		१०	३		१६	१६
४	१०		२५	६		४	९३४६५०००	३	१०	४१		५४	११	३०			४१	४	३८	१६	५४
५						५						०					०	५			०
६	३		२८			६	६०५००००००		१	३१		३२	१	२८	२		३१	६	१९	१३	३२
७	१०		४२			७	१००४००००००		२	५२	४	५८		४२	१०		५२	७	३८	२०	५८
८	४		८९	२	२	८	१९०८२५०००	५	६	९७	७	११५	४	६५	२७	१	९७	८	३०	८५	११५
९	३		२७	४		९	५८८५००००	१	१	३४	२	३८		२९	५		३४	९	१८	२०	३८
१०						१०						०					०	१०			०
११	७		२७	२		११	६६६००००००	१	४	३६		४१	१	३५			३६	११	१३	२८	४१
जम्मा	५२	१	२८२	१९	५	जम्मा	७६८६८५०००	१३	४७	३५९	२७	४४६	२८	२५७	७३	१	३५९	जम्मा	१८८	२५८	४४६

अनुसूची-३ : वैदेशिक रोजगारबाट फर्केका व्यक्तिसँग सम्बन्धित विवरण:

वार्ड नं	घरमुली		जम्मा वैदेसिक रोजगारबाट फर्किएर आएका संख्या			उमेरगत विवरण						वैवाहिक अवस्था					काम गरेको अवधी					
	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	जम्मा	१८ देखि २० वर्ष	२१ देखि ३० वर्ष	३१ देखि ४० वर्ष	४१ देखि ५० वर्ष	५० वर्ष देखि माथि	जम्मा	अविवाहित	एकल महिला/पुरुष	विवाहित	सम्बन्ध विच्छेद	जम्मा	१ वर्ष सम्म बसेको संख्या	२ वर्ष सम्म बसेको संख्या	३ वर्ष सम्म बसेको संख्या	३ वर्ष भन्दा बढी समय सम्म बसेको संख्या	६ महिना सम्म बसेको संख्या	जम्मा
१	३१	८	३७	२	३९		४	२४	८	३	३९	१	१	३७		३९	१	१	३	३३	१	३९
२	२०	६	२६		२६		५	१४	७		२६	२		२४		२६		१९	६		१	२६
३	१४५	४७	१८९	३	१९२	३	५७	९०	२९	१३	१९२	२७	२	१६३		१९२	१७	२८	२७	१००	२०	१९२
४	१३८	५	१३८	५	१४३		५२	५२	३१	८	१४३	१९		१२४		१४३	२३	२३	१६	४१	४०	१४३
५	६८	५७	१२०	५	१२५		४०	५९	२२	४	१२५	१५		११०		१२५	२०	२६	३३	३५	११	१२५
६	९२	३०	११६	६	१२२		३०	६७	२३	२	१२२	८		११४		१२२	८	६३	२८	१७	६	१२२
७	७१	१९	८२	८	९०	१	२१	४४	१८	६	९०	११	१	७६	२	९०	१८	३०	१६	२४	२	९०
८	४३	२९	६६	६	७२		२१	३३	१६	२	७२	८		६४		७२	५	८	७	४४	८	७२
९	८४	२४	९९	९	१०८		२९	५१	२४	४	१०८	६		१०२		१०८	१६	३२	२२	३६	२	१०८
१०	१३८	१९	१५३	४	१५७	५	५३	६३	२५	११	१५७	१९		१३८		१५७	२०	२३	२८	७३	१३	१५७
११	९१	१६	१०६	१	१०७		२८	४९	२४	६	१०७	८		९९		१०७	११	२६	६	५९	५	१०७
जम्मा	९२१	२६०	११३२	४९	११८१	९	३४०	५४६	२२७	५९	११८१	१२४	४	१०५१	२	११८१	१३९	२७९	१९२	४६२	१०९	११८१

वार्ड नं	जातिगत विवरण									के कारण ले फर्किनु भयो								फेरी विदेश जाने सोंचमा हुनुहुन्छ	
	अन्य मधेशी	तराइ जनजाती	तराइ दलित	तराइ ब्राम्हण	पहाडी जनजाती	पहाडी दलित	पहाडी ब्राम्हण	मुस्लिम	जम्मा	अन्य	कम्पनी टुट्र	कम्पनी ले करार अवधी नसकी नै पठाएर	मेडिकल फेल भएर	राजिनामा दिएर परिवारसँग रहन	सम्झौता सकिएर	स्वास्थ्य समस्या भएर	जम्मा	अब नजाने	जाने सोंचमा छ
१		२			१५	३	१९		३९	६	४	३		८	१५	३	३९	१७	२२
२		४			३		१९		२६	१				९	१४	२	२६	१९	७
३		९३	१	४१	३७	८	१२		१९२	३८	२३	९		७०	२६	२६	१९२	१००	९२
४		३५		४	४३	११	४९	१	१४३	१७	४	४		१	११२	५	१४३	५२	९१
५	२	६६	५	३८		१	१३		१२५	१२	५	१६		५	८१	६	१२५	३८	८७
६		४०			११	१७	५४		१२२	२	३०	४		१६	३४	३६	१२२	३०	९२
७		७	४	१५	१८	१०	३६		९०	१८	१४	४	१	२७	१८	८	९०	३८	५२
८		८		२	१२	७	४०	३	७२	१३	८	३		२५	९	१४	७२	३४	३८
९	५	११		४	२२	६	६०		१०८	२८	८	६		३	५९	४	१०८	१४	९४
१०		९५		१	२४	८	१७	१२	१५७	७१	११	१		६	६०	८	१५७	६७	९०
११	२	४२		१	५	२	५१	४	१०७	५५	१२	१	१	९	२१	८	१०७	२६	८१
जम्मा	९	४०३	१०	१०६	१९०	७३	३७०	२०	११८१	२६१	११९	५१	२	१७९	४४९	१२०	११८१	४३५	७४६

वार्ड नं	गएको देश												आजभोली के गर्दै हुनुहुन्छ								
	अन्य देश	ओमान	कतार	कुवेत	कोरिया	जापान	बहराईन	भारत	मलेशिया	यु.ए.ई./दुवई	साउदी अरब	जम्मा	अन्य व्यवसाय गरिरहेको	कृषि पेशा गरिरहेको	जागिर गरिरहेको	पशुपालन	बेरोजगार तथा जागिरको खोजिमा	विदेश जानलाइ कुरिरहेको	स्वरोजगार गरिरहेको	होटल व्यवसाय गरिरहेको	जम्मा
१	१		६	२	१	१	२	४	३	८	११	३९	१	४	२	२	६	२०	३	१	३९
२	१		६	२	१				१	११	४	२६	६	३		२	११	२		२	२६
३	५		४१	८	४	१	१	३४	२६	२९	४३	१९२	१२	२४	४	२	६५	२५	५७	३	१९२
४	७	१	३९	८	७				१४	३९	२८	१४३	१०	२०	२	१	७६	२९	२	३	१४३
५	११		१९	२	२			१३	२०	३८	२०	१२५	१०	४४	४	१	२६	३०	८	२	१२५
६	५	१	२३	९	३		६		१९	२९	२७	१२२	३	८		१	१५	६८	२३	४	१२२
७	१		२१	१०	२	२			१३	२३	१८	९०	६	२४	१	१	२९	२०	७	२	९०
८	२		१०	३	२		१	४	७	२७	१६	७२	३		१	५	३०	२२	९	२	७२
९	५		२५	११			२		११	२३	३१	१०८	१	२४	१		१	८०	१		१०८
१०	५	१	४३	९		२	४	२९	२४	१३	२७	१५७	३	१२		२	४८	१०	८१	१	१५७
११	४	१	१९	४	३			४	१२	२७	३३	१०७	१५	७	३	५	२८	४५	४		१०७
जम्मा	४७	४	२५२	६८	२५	६	१६	८८	१५०	२६७	२५८	११८१	७०	१७०	१८	२२	३३५	३५१	१९५	२०	११८१

वार्ड नं	विदेशमा रहँदा सिकेको सीप																					सिप परिक्षण बारे जानकारी हुने संख्या			
	अन्य	अल्मुनियम फेब्रिकेटर	इलेक्ट्रिसियन	कार्पेन्टर	कुक	कृषि सम्बन्धी काम	क्लिनर	गार्मेन्ट	घरेलु कामदार	ढुन	ड्राइभर	पेन्टर	प्लम्बर	मेसन	वेटर	वेल्डर	सेक्युरिटी गार्ड	सेल्समेन	स्काफफोल्डर	स्टिल फिक्चर	हाउस किपिंग	जम्मा	गराइसके	थाहा छ वा थियो तर नगराउने	थाहा छैन वा थिएन अब गराउने सोचमा छु	जम्मा
१	११	१	१		१	१	५		३		२			४	१	३	४	१		१		३९	४	२२	१३	३९
२	३				६		१			३	१				११						१	२६			२६	२६
३	५६	६	९	२	२३	४	३	२	६	७	१४	२	१२	१६	२	१	१४	३	३	१	६	१९२	३	१	१८८	१९२
४	३५	४	३	३	१०	७	७	४		३	१२	१		४	१४	३	१०	१७	२		४	१४३	२	१०५	३६	१४३
५	५७		७		८	२	१२		४	१	६	१	४	४	६	१	९	१		१	१	१२५	११		११४	१२५
६	४०		३	२	६	३	१६	५	६	१	६	३	३	३	१०		८	७				१२२		६३	५९	१२२
७	३४	१	५	१	५	१	१	२	५		८	१	१	७	९		६	१		२		९०		२	८८	९०
८	४१	२	२		१		१		३	४	१	३		२	४		३	४			१	७२	८	३०	३४	७२
९	२५	२	५	१	४		४		२	१३	१२	१	५	२	४	३	१२	६	१		६	१०८	२६	१०	७२	१०८
१०	४१	३	३	७	२१	२	३	२	३		६	५	६	२२	१२	५	६	५	२	२	१	१५७			१५७	१५७
११	४०	२	६	१	४	३	५	१	४	२	१४	१	१	६	३	२	३	६	१	१	१	१०७	२	२४	८१	१०७
जम्मा	३८३	२१	४४	१७	८९	२३	५८	१६	३६	३४	८२	१८	३२	७०	७६	१८	७५	५१	९	८	२१	११८१	५६	२५७	८६८	११८१

वार्ड नं	विदेशबाट कति पैसा बचाउनु भएको छ	विदेशवाट फर्के पछि कुनै व्यवसाय गरिरहनु भएको छ		व्यवसाय गरिरहेका ब्याक्तिको संख्या										जम्मा
		छ	छैन	अन्य	कुखुरा पालन	कृषि तथा पशुपालन	गाईपालन	डेरी सचालन	तरकारी खेती	वंगुरपालन	वाख्रा पालन	व्यापार	होटल व्यवसाय	
१	७२२५०००	५	३४	३						१		१		५
२	१०८०००००	९	१७	३		३						१	२	९
३	१७०२००००	२१	१७१	४	२		१				१	९	४	२१
४	१५८०३८०००	२३	१२०	५		१०				१		५	२	२३
५	१२२९५०००	१६	१०९	२		२					१	९	२	१६
६	२४०८५०००	१८	१०४	४		३	२					५	४	१८
७	३६३००००	३	८७							१			२	३
८	१६१५००००	७	६५		१					३		२	१	७
९	६७०००००	३	१०५							१		२		३
१०	८१००००८	१४	१४३	३	१	७			१			१	१	१४
११	८९०६२०००	२५	८२	९	१	४		१	१			८	१	२५
जम्मा	३५३१०५००८	१४४	१०३७	३३	५	२९	३	१	२	७	२	४३	१९	१४४
	२९८९८८१५	१२	८८	३	०	२	०	०	०	१	०	४	२	१२

वार्ड नं	विदेशबाट कति पैसा बचाउनु भएको छ	विदेशवाट फर्के पछि कुनै व्यवसाय गरिरहनु भएको छ		व्यवसाय शुरुवात गर्नु भएको छ भने कति लगानी गर्नु भएको हो	व्यवसाय शुरुवात गर्नु भएको छ भने कति जनालाई रोजगारी दिनु भएको छ	व्यवसाय शुरुवात गर्नु भएको छ भने वार्षिक कति आम्दानी गर्नु हुन्छ
		छ	छैन			
१	७२२५०००	५	३४	३९७००००	५	२८००००
२	१०८०००००	९	१७	३३०००००	१०	२९०००००
३	१७०२००००	२१	१७१	४५१००००	७	३०१६०००
४	१५८०३८०००	२३	१२०	२५०२००००	६	२०५७१०००
५	१२२९५०००	१६	१०९	८२५००००	२३	३७८२०००
६	२४०८५०००	१८	१०४	५५५००००	३	२४५००००
७	३६३००००	३	८७	४०००००	०	९०००००
८	१६१५००००	७	६५	२३०००००	१२	१५०००००
९	६७०००००	३	१०५	१८०००००	०	८५००००
१०	८१००००८	१४	१४३	१३७००००	०	१२६००००
११	८९०६२०००	२५	८२	२५१२५०००	११	२७६६०००
जम्मा	३५३१०५००८	१४४	१०३७	८१५९५०००	७७	४०२७५०००
	२९८९८८१५	१२	८८	६९०८९७५	७	३४१०२४६

वार्ड नं	विदेशबाट कति पैसा बचाउनु भएको छ	विदेशवाट फर्के पछि कुनै व्यवसाय गरिरहनु भएको छ		व्यवसाय गरिरहेका ब्याक्तिको संख्या										जम्मा
		छ	छैन	अन्य	कुखुरा पालन	कृषि तथा पशुपालन	गाईपालन	डेरी सचालन	तरकारी खेती	वंगुरपालन	वाख्रा पालन	व्यापार	होटल व्यवसाय	जम्मा
१	७२२५०००	५	३४	३						१		१		५
२	१०८०००००	९	१७	३		३						१	२	९
३	१७०२००००	२१	१७१	४	२		१				१	९	४	२१
४	१५८०३८०००	२३	१२०	५		१०				१		५	२	२३
५	१२२९५०००	१६	१०९	२		२					१	९	२	१६
६	२४०८५०००	१८	१०४	४		३	२					५	४	१८
७	३६३०००००	३	८७							१			२	३
८	१६१५००००	७	६५		१					३		२	१	७
९	६७००००००	३	१०५							१		२		३
१०	८१००००८	१४	१४३	३	१	७			१			१	१	१४
११	८९०६२०००	२५	८२	९	१	४		१	१			८	१	२५
जम्मा	३५३१०५००८	१४४	१०३७	३३	५	२९	३	१	२	७	२	४३	१९	१४४
	२९८९८८१५	१२	८८	३	०	२	०	०	०	१	०	४	२	१२

वार्ड नं	व्यवसाय शुरुवात गर्नु भएको छ भने कति लगानी गर्नु भएको हो	व्यवसाय शुरुवात गर्नु भएको छ भने कति जनालाई रोजगारी दिनु भएको छ	व्यवसाय शुरुवात गर्नु भएको छ भने वार्षिक कति आम्दानी गर्नु हुन्छ
१	३९७००००	५	२८००००
२	३३०००००	१०	२९०००००
३	४५१००००	७	३०१६०००
४	२५०२००००	६	२०५७१०००
५	८२५००००	२३	३७८२०००
६	५५५००००	३	२४५००००
७	४०००००	०	९०००००
८	२३०००००	१२	१५०००००
९	१८०००००	०	८५००००
१०	१३७००००	०	१२६००००
११	२५१२५०००	११	२७६६०००
जम्मा	८१५९५०००	७७	४०२७५०००
	६९०८९७५	७	३४१०२४६

वार्ड नं	विदेशवाट फर्के पछि केही गर्नु भएको छैन भने अव के गर्ने योजना छ				वार्ड नं	यदि व्यवसाय शुरु गर्ने योजना छ भने कुन व्यवसाय गर्ने योजना छ								
	अन्य	व्यवसाय शुरु गर्ने	सीप तालिम सिक्ने	जम्मा	वार्ड नं	अन्य	कुखुरा पालन	गाईपालन	तरकारी खेती	यहि रोजगार गर्ने	वंगुरपालन	वाख्रा पालन	होटल व्यवसाय	जम्मा
१	२५	८	१	३४	१	३	१			२	१		१	८
२	११	६		१७	२	१							५	६
३	१५४	८	९	१७१	३	३		१					४	८
४	११९	१		१२०	४	१								१
५	९७	२	१०	१०९	५				२					२
६	९७	५	२	१०४	६	२	१	१	१					५
७	८६	१		८७	७				१					१
८	६४	१		६५	८	१								१
९	२९	७	६९	१०५	९	१				५		१		७
१०	१३९	३	१	१४३	१०	२				१				३
११	७७	३	२	८२	११	२							१	३
जम्मा	८९८	४५	९४	१०३७	६६	१६	२	२	४	८	१	१	११	४५

वार्ड नं	यदि सीप सिक्ने योजना छ भने कुन सीप तालिम सिक्ने योजना छ																			जम्मा
	अन्य	अल्मुनियम फेब्रिकेटर	इलेक्ट्रिसियन	कार्पेन्टर	कुक	क्लिनर	ड्राईभर	प्लम्बर	मेसन	मोटरसाईकल मेकानिक	वरिष्ठा	वेकरी	वेटर	वेल्डर	व्यावसायीक सीप सम्बन्धि तालिम	सिसि टीभि जडान तथा	सेक्युरिटी गार्ड	स्टिल फिक्चर	हाउस किपिङ	
१			१																	१
२																				०
३	२				१		३	१	१						१					९
४																				०
५	३				१	३			१		१								१	१०
६					१								१							२
७																				०
८																				०
९	२	३	१२	१	१२		१	१		१		२	२	१	२६	२	१	१	१	६९
१०			१																	१
११	१																१			२
जम्मा	८	३	१४	१	१५	३	४	२	२	१	१	२	३	१	२७	२	२	१	२	९४

क)   बैदेशिक रोजगारी सम्वन्धि महत्वपुर्ण जानकारीहरु

वैदेशिक रोजगारीमा जाने निर्णय गरेको अवस्थामा के गर्ने ? 	वैदेशिक रोजगारीमा जाने निर्णय गरेपछि वैदेशिक रोजगार विभगको वेवसाइट www.dofe.gov.np मा गई वैदेशिक रोजगारीको खोजीबाट महिला वा पुरुषका लागि सम्वन्धित देश र पेसा अनुसार काम, तलव र कामदारको विवरणका सथै रोजगार व्यवसायी (म्यानपावर कम्पनी) को सम्पर्क हेर्न सकिन्छ र आफ्नो योग्यता अनुसारको कामको तयारी तथा छनौट गर्न सकिन्छ ।
 सीप तालिम	वैदेशिक रोजगारीमा जाँदा अनिवार्य रुपमा सीप तालिम लिनु पर्दछ । सीप तालिम लिई वैदेशिक रोजगारीमा जाँदा हुने फाईदाहरु:- ▪ तलव तथा सुविध वढी पाउन सकिन्छ र सुरक्षित भईन्छ । ▪ काम गर्न सहज हुन्छ र काममा सम्मान प्राप्त हुन्छ । जसले गर्दा कामदारको वृत्ति विकासमा सहयोग पुग्दछ । स्वदेश फर्केर पनि सीपको सदुपयोग गर्न सकिन्छ । ▪ सीप तालिम नलिईकन नक्कली प्रमाण पत्र लिनु हुँदैन, सीप सहितको सक्कली प्रमाण पत्रले मात्र विदेशमा काम गर्नलाई सहयोग गर्दछ । उपलब्ध नि:शुल्क सीप तालिमहरु: वैदेशिक रोजगार बोर्ड तथा विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरुले नि:शुल्क सीप तालिमहरु समेत उपलब्ध गराउँछन् । त्यस्ता तालिमहरु बारे विभिन्न माध्यम जस्तै : आप्रवासी स्रोत केन्द्र (सहायता कक्ष) , वैदेशिक रोजगार बोर्ड तथा श्रम कल सेन्टर (११४१) बाट थप जानकारी लिन सकिन्छ ।
 श्रम स्वीकृति	▪ विदेशमा काम गर्न जाँदा भिजिट भिसामा जानु हुँदैन । अनिवार्य रुपमा श्रम स्वीकृति लिएर मात्र विदेशमा काम गर्न जानु पर्दछ । ▪ श्रम स्वीकृति लिएपछि वैदेशिक रोजगार बढी सुरक्षित हुन्छ । समस्या परेका बेला उद्धार, बिमा र आर्थीक सहायता पाउन सकिन्छ । ९श्रम गर्दा कल्याणकारी कोषमा बुझाईने रकमले कामदारलाई अप्ठ्यारो परेका बेला आर्थिक सहायताको हकदार बनाउँछ ० । ▪ श्रम स्वीकृति बिनाको वैदेशिक रोजगार असुरक्षित मात्र होईन गैर कानुनी पनि हुन्छ । ▪ श्रम स्वीकृति अनलाईनबाट गरिन्छ र अनलाईन फारम भर्दा प्राप्त हुने युजर आइडी र पासवर्डलाई सुरक्षित र गोप्य राख्नु पर्दछ । श्रम स्वीकृतिको युजर आइडी भनेको तपाईंको सबै भन्दा नयाँ पासपोर्ट नम्वर हो । ▪ श्रम स्वीकृतिको अवस्था थाहा पाउन, अर्को पटक पुनस् श्रम स्वीकृति लिन वा कानुनी सहयोगको लागि यो आवश्यक हुन्छ । ▪ श्रम स्वीकृतिसँग सम्बन्धित कामहरु प्रदेशस्थित श्रम कार्यालयहरु र व्यक्तिगत तथा पुन:श्रम स्वीकृतिको प्रक्रिया स्थानीय स्तरमा रोजगार सेवा केन्द्रहरु मार्फत पनि हुन्छ । श्रम स्वीकृतिबारे थप जानकारी वैदेशिक रोजगार विभागको हटलाइन नम्बर ः९७७—९८५१३३४१०८ बाट पनि लिन सकिन्छ । ▪ वैदेशिक रोजगारीमा रहेका नेपालीहरुले अब मासिक २ हजार दुई रुपैयाँ जम्मा गरेर सामाजिक सुरक्षा कोषमा सहभागी हुन पाउँछन् । श्रम स्वीकृति

	वा पुनः श्रम स्वीकृति लिंदा आफैं सामाजिक सुरक्षा कोषमा आवद्ध भईन्छ ।
भरपाई तथा प्रमाण 	▪ नेपाल सरकारवाट स्वीकृति प्राप्त वैदेशिक रोजगार व्यवसायी (म्यानपावर कम्पनी) लाई मात्र राहदानी र पैसा दिनुपर्छ । ▪ पैसा दिंदा बैंक वा वित्तीय संस्था मार्फत कारोवार गरि त्यसको स्क्रिन सट, मेसेज वा स्टेटमेन्ट राख्नु पर्छ । ▪ राहदानी दिएको वा अन्य तरिकाबाट कारोवार भएको छ भने पनि, त्यसको भौचर, रसिद, भरपाई, तमसुक वा प्रमाण अनिवार्य लिनु पर्छ । ▪ काम तथा तलव फरक परेमा वा ठगीमा परिएमा क्षतिपूर्ति लिन वा न्याय पाउन रसिद वा भरपाईले प्रमाणको काम गर्छ । ▪ साथै, वैदेशिक रोजगारीको क्रममा स्वदेशमा व विदेशमा कोही ठगी तथा अप्ठ्यारोमा पर्नु भएको छ भने सहजीकरण/सहयोगका लागि जिल्ला प्रशासन कार्यालयका लागि आप्रवासी स्रोत केन्द्र (सहायता कक्ष) वा श्रम कल सेन्टरमा सम्पर्क गर्नु होला ।
कागज पत्रको सुरक्षा 	▪ सवै कागज पत्रहरु (जस्तै:, पासपोर्ट, भिसा, सम्झौता-पत्र, रकम तिरेको भरपाई, बिमाको कागजात, मेडिकल रिपोर्ट, श्रम स्वीकृति गरेको कागजात) सुरक्षित राख्नु पर्छ । ▪ श्रम स्वीकृति गर्दा प्राप्त हुने युजर आइडी र पासवर्ड (User ID and Password) पनि सुरक्षित राख्नु पर्छ । ▪ पुन: श्रम स्वीकृतिका लागि युजर आइडी र पासवर्ड (User ID and Password) आवश्यक हुन्छ । तपाईंको सबै भन्दा नयाँ पासपोर्ट नम्वर नै श्रम स्वीकृतिक लिंदाको युजर आइडी (User ID) हुन्छ । ▪ त्यसैले आफु र आफ्ना परिवार सदस्या संग पासपोर्टको कपी वा पासपोर्ट नम्बर र अनलाईन श्रम गर्दा प्राप्त हुने पासवर्ड हुन अत्यावश्यक छ । श्रम स्वीकृतिको अवस्था थाहा पाउन, अर्को पटक पुन: श्रम स्वीकृति लिन वा कानूनी सहयोगको लागि यो आवश्यक हुन्छ ।
नेपालको विमानस्थल प्रयोग 	▪ वैदेशिक रोजगारीमा जाँदा आफ्नै देशको विमानस्थलबाट मात्र जानु पर्दछ । ▪ भारत तथा अन्य देशको विमानस्थल प्रयोग गर्दा ठगीमा वा अलपत्रमा पर्ने सम्भावना हुन्छ । ▪ अन्य मुलुकको विमानस्थल प्रयोग गरी जानुनैपरेमा पनि वैदेशिक रोजगार विभागबाट अनिवार्य रुपमा श्रम स्वीकृति लिनु पर्दछ ।
सहयोगी संस्थाहरु	▪ वैदेशिक रोजगारीमा जाँदा आफु जान लागेको मुलुकमा रहेको नेपाली दुतावास, श्रम सहचारी तथा अन्य सहयोगी संस्थाहरुका बारेमा जानकारी राख्नुपर्छ । ▪ सहयोगी निकायहरुको सम्पर्क नम्बर र ठेगाना लिएर जानुपर्छ । सहयोगी निकायहरुको सम्पर्क नम्बर र ठेगाना भएमा समस्या परेका वेला आवश्यक सहयोग लिन सहज हुन्छ । ▪ सहयोगी निकायहरुको सम्पर्क नम्बर र ठेगाना श्रम रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय, वैदेशिक रोजगार बोर्ड , वैदेशिक रोजगार विभागको वेवसाइट तथा फेसबुक पेज र श्रम कल सेन्टरबाट पनि प्राप्त गर्न सकिन्छ । ▪ वैदेशिक रोजगारीमा रहेका नेपाली श्रमिकको लागि नि:शुल्क टेलिमेडिसिन सेवा उपलब्ध छ । सार्वजनिक बिदा बाहेक अन्य दिनहरुमा विदेशबाटै भाईबर,

	इमो तथा ह्वाट्सप (+९७७–९८५१३४५७०१ र ९८५१३४५७०२) मार्फत सम्पर्क गरी स्वास्थ्य समस्यामा परामर्श लिन सक्नुहुन्छ ।
महिलाका लागि उपयोगी जानकारी	अनुमतिप्राप्त रोजगार व्यवसायी (म्यानपावर) मार्फत साइप्रस र जोर्डन जान बाहेक घरेलु कामको लागि जान सरकारले रोक लगाएको छ । तर अन्य देशहरुमा पहिलेदेखी नै घरेलु श्रमिकका रुपमा काम गरिरहेका तर सरकारी बन्देजको कारण बिदामा समेत घर नफर्केका श्रमिकले पुनः सोहि घरमा काम गर्न जान चाहेमा पुनः श्रम स्वीकृति लिन पाउने व्यवस्था नेपाल सरकारले गरेको छ । ▪ नेपाल फर्केर श्रम गर्न चाहने नेपाली श्रमिकले आफू कार्यरत देश स्थित नेपाली राजदुतावासमा गएर दुतावासले उपलब्ध गराउने अनुसूची ८ फारम भर्नुपर्दछ । फारम भर्न ▪ केही शुल्क लाग्छ । भरेको अनुसूची ८ फारम दुतावासले प्रमाणित गरेर श्रम कार्यालयमा पठाएको हुनुपर्छ । ▪ घरेलु श्रमिकका रुपमा कार्यरत रहेकाहरुले पुनःश्रम स्वीकृति लिनका लागि सम्बन्धित देशबाट पनि प्रक्रिया गर्न सक्छन् । यसको लागि रोजगारदाता (कफिल) को आइडी, तलब, भत्ता लगायतका अन्य सेवा सुविधा खुलेको करार सम्झौता पत्र र स्वघोषणा पत्र पनि पेश गर्नुपर्छ । ▪ काम गरिरहेको घरसंगको करार सम्झौता आवश्यक पर्छ । ▪ घरेलु कामदारको रूपमा विदेश जाँदा अधिकांश कामहरू विद्युतीय उपकरणहरूबाट गर्नुपर्छ । तसर्थ विद्युतीय उपकरणहरू सञ्चालन गर्ने सीप सम्बन्धी ३० दिने तालिम अनिवार्य लिनुपर्दछ । ▪ महिलाको हकमा पूर्वप्रस्थान अभिमुखीकरण तालिम लिँदा आफूले तिरेको शुल्क वैदेशिक रोजगार बोर्डबाट शोधभर्ना (फिर्ता) पाइन्छ । ▪ घरेलु कामदार विदेश पठाउने रोजगार व्यवसायीले गन्तव्य मुलुकमा कामदार पठाए बापत रोजगारदाताबाट पहिले नै कमिसन लिइसकेका हुन्छन् । त्यसैले, घरेलु काममा जान कुनै पनि प्रकारको शुल्क वा रकम बुझाउनु पर्दैन
वैदेशिक रोजगारी सम्बन्धि थाहा पाउनु पर्ने केही कानुनी कुराहरु	गन्तव्य मूलुकमा पुगे पश्चात स्वास्थ्यको कारणबाट अयोग्य भई नेपाल फर्किनु परेमा नेपाल आएको मितिले ९० दिन भित्र क्षति पूर्तीको लागि वैदेशिक रोजगार विभार वा बोर्डमा निवेदन दिनु पर्दछ । त्यसका लागि गन्तव्य मुलुकमा स्वास्थ्य परिक्षण गर्दाको स्वास्थ्य प्रतिवेदन र आफू विदेश जाँदाका सम्पूर्ण कागजातहरु पेश गर्नु पर्दछ । ▪ श्रम स्वीकृतिको अवधि भित्र दुर्घटनामा परेमा वा मृत्यू भएमा वैदेशिक रोजगार बोर्ड र सम्वन्धित बिमा कम्पनीबाट आर्थिक सहायता प्राप्त गर्न सकिन्छ । वैदेशिक रोजगार बोर्डबाट प्राप्त हुने आर्थिक सहायताको लागि सम्वन्धित स्थानीय तह मार्फत उजुरी दिन सकिन्छ । ▪ करार अवधिमा वा करार अवधि समाप्त भएको ऐक वर्ष भित्र कुनै कारणले श्रमिकको मृत्यू वा अंगभंग वा गम्भिर प्रकृतिको बिरामी भएमा आर्थिक सहायता पाईन्छ । त्यसकोलागि स्वदेश फर्केको मितिले एक वर्ष भित्र निवेदन दिई सक्नु पर्दछ । ▪ गन्तव्य मुलुकमा हुँदा दुर्घटनामा परी वा बिरामी भई उपचार गराउँदा डाक्टरको पुर्जी, औषधी किनेको बिल र उपचारसँग सम्वन्धित अरु कागज पत्रहरु पनि सुरक्षित राख्नु पर्दछ । नेपाल फर्केपछि वैदेशिक रोजगार बोर्ड र सम्वन्धित बिमा कम्पनीबाट आर्थिक सहायता प्राप्त गर्न सजिलो हुन्छ ।

	▪ गन्तव्य मुलुकमा काम गर्दा कम्पनी, काम, तलब वा अन्य सेवा सुविधा फरक परेमा नेपाल फर्केको मितिले एक वर्ष भित्र वैदेशिक रोजगार विभागमा उजुरी गर्न सकिन्छ। त्यसका लागि आफुसँग भएका कागज पत्रहरु सुरक्षित राख्नु पर्दछ। ▪ वैदेशिक रोजगारी सम्बन्धि ठगी मुद्दामा सम्बन्धित जिल्ला स्थित प्रमूख जिल्ला अधाकरी समक्ष पनि उजुरी दिन सकिन्छ। ▪ नेपालमा भएका ठगीका लागि उजुरीको हद म्याद हुँदैन। ▪ वैदेशिक रोजगारीको नाममा हुने मानव वेचबिखन सम्बन्धि उजुरी नेपाल प्रहरी समक्ष दिनु पर्दछ।
वैदेशिक रोजगारी सम्वन्धी थप जानकारीका लागि जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा रहेको आप्रवासी स्रोत केन्द्र ९सहायता कक्ष० मा सम्पर्क गर्नु होला।	

वैदेशिक रोजगार सम्बन्धी पार्श्व चित्रको लागि तथ्यांक लिने गणकहरुको विवरण

वडा नं.	गणकको नाम	कैफियत
१	बिन्दु पोख्रेल	
२	किरण पोख्रेल	
३	सुमित्रा गैरे	
४	मायादेवी थारु	
५	मिना कुमारी चौधरी	
६	कमल पोख्रेल	
७	करिना विष्ट	
८	कृष्णा कुमारी आचार्य	
९	बाबुराम रायमाझी	
१०	ऐलिसा पुरी	
११	उदयराज तिवारी	

ख)   कार्यक्रमका फोटोहरु

गणकहरुलाई तथ्यांक संकलन गर्न तालिम सहजीकरण

गणकहरुलाई तथ्यांक संकलन गर्न तालिम सहजीकरण

तथ्यांक संकलनको अनुगमन

तथ्यांक संकलनको अनुगमन